

İŞİTME YETERSİZLİĞİ

AİLE EĞİTİMİ KİTAP SETİ

III. KADEME

- Doç. Dr. Güzin KARASU
- Doç. Dr. Murat DOĞAN
- Doç. Dr. Zehranur KAYA
- Dr. Öğr. Üyesi Ayşe TANRIDİLER
- Dr. Öğr. Üyesi Rifat İÇYÜZ

5.
Kitap

ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2025

Genel Yayın Yönetmeni Doç. Dr. Mustafa OTRAR

Yayın Koordinatörü Gökçağrı GÜREL
Dr. Mehmet Akif CİHAN

Proje Koordinatörü Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR

Editör Prof. Dr. Zerrin TURAN

Yayına Hazırlayan Sevil CANPOLAT
Gülhan ERSOY
Merve LAÇİN

Katkıda Bulunanlar Nazlı Deniz SARI

Tashih Sevil CANPOLAT

Görsel Betimleme Hafize DOĞAN

Görsel Tasarım Sude Ajans Reklam Org. Tan. Ltd. Şti.

ISBN 978-975-11-7334-8

Aile Eğitimi Kitap Seti'nin her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne aittir. Setin içerikleri kaynak gösterilmeden hiçbir suretle alınıp yayınlanamaz.

Değerli Aileler,

Eğitimde tüm paydaşların bir araya gelerek ortak bir amaç uğruna çaba sarf etmesi, başarı için en önemli kriterlerdendir. Paydaşların en mühimlerinden birisi de muhakkak ki sizlersiniz. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin ebeveyni veya vasisi olmak, sizleri de bizim nazarımda özel kılmaktadır. Bizler Millî Eğitim Bakanlığı mensupları olarak çocuğunuzun doğumundan mezuniyetine kadar geçireceğiniz süreçte sizlere destek vermek amacıyla gece gündüz çalışmaktayız. "Aile Eğitimi Kitap Seti'de" bu amaçla hazırlanmıştır. Setimiz, özel eğitim ihtiyacı olan çocukların eğitiminde, sizlere yol gösteren bir başucu kitabı görevi görecektir mahiyette hazırlanmıştır.

Sevgili Aileler, Kıymetli Öğretmenler,

Aile Eğitimi Kitap Seti; alanında uzman seksenden fazla akademisyen ve eğitimcinin uzun uğraşlar sonucunda ortaya çıkardığı, toplam 53 kitaptan oluşan bir yardımcı kaynak kitap setidir. Tüm yetersizlik türleri için kendi içerisinde ayrı kitap setleri barındıran ve her bir kitap setinin içerisinde de farklı yaş gruplarına veya alt yetersizlik türlerine hitap eden bir anlatım tarzı benimsenmiştir. Eğitim sürecinde ve sonrasında ihtiyaç duyacağınız teorik bilgiler, etkililiği bilimsel olarak kanıtlanmış uygulama örnekleriyle harmanlanmış ve uzun yıllar kullanılacak harika bir çalışma ortaya çıkmıştır.

Günümüz bilgi toplumunun ihtiyaçları ve teknolojik gelişmeler düşünüldüğünde video içeriklerin öğrenmede ne kadar etkili bir yöntem olduğu herkesin malumudur. Bu çalışmada kitaplarda yer alan teori ve uygulama içerikleri kısa videolar ile desteklemeye çalışılmıştır. Ayrıca bu videolar işitme ve görme yetersizliği olan aileler için erişilebilir formatta hazırlanmıştır. Bununla birlikte kitaplardaki görsel betimleme metinleri de düşünüldüğünde özel eğitim alanında her öğesiyle erişilebilir bir eser ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Takdimimi noktalarken "Aile Eğitimi Kitap Seti"nin sizlere özel eğitim ihtiyacı olan bireyler yetiştirirken yol gösterici olmasını ve her bir evladımızın eğitim hayatının sonunda, bağımsız bir yurttaş olarak yaşamlarına devam edecek seviyeye gelmelerinde katkı sağlamasını temenni ederim. "Özel Eğitim" alanında bir mihenk taşı görevi görecektir bu eserin hazırlanmasında emeği geçen tüm akademisyen, eğitimci ve Genel Müdürlüğümüzün kıymetli personellerini canı gönülden kutlar, setimizin memleketimize hayırlı olmasını umut ederim.

Doç. Dr. Mustafa OTRAR

Genel Müdür

SUNUŞ

Değerli Aileler,

Sizler, en değerli varlıklarınız olan biricik çocuklarınızın yaşam içinde kendi ayakları üzerinde durabilmelerini sağlayacak becerileri kazanabilmeleri için büyük bir mücadele vermektесiniz. Bu mücadelede sizlere yardımcı olabilmek için sağlık, eğitim, sosyal destek, güvenlik gibi alanlarda pek çok eğitimci ve uzman görev yapmaktadır. Tüm görevlilerin amacı, siz ailelerin çocuklarınızın gelişimi ve eğitimine katkıda bulunarak onları bağımsız bireyler hâline getirme sürecinde yanınızda olmaktır.

Gelişim özellikleri her ne olursa olsun her çocuğun ailesiyle mutlu, huzurlu ve geleceğe güvenle bakan bireyler olmaya hakkı vardır. Çocuklarınızın bu hakları elde edebilmesi, onlara verilecek nitelikli eğitim ve destek hizmetlerin sunulması ile mümkün olacaktır. Tüm çocukların bu nitelikli eğitim ve destek alma yönündeki anayasal haklarını, en verimli şekilde kullanabilmeleri için doktorların, öğretmenlerin, uzmanların yanı sıra siz ailelerin de önemli sorumlulukları yerine getirmeleri gerekir. Her anne baba mutlaka çocuğu için en iyisini ister. Sizler için önemli olan; en iyi bakıma, en iyi eğitime, en iyi destek hizmetlerine kolaylıkla erişebilmektir. Biz hizmet verenlerin de sizin çok önem verdiğiniz bu hizmetlerin geliştirilmesinde iş birliğimize ihtiyacımız vardır. İnanıyoruz ki uzmanlar ve eğitimciler ile aileler, el ele vererek çocukların toplum yaşamına katılımlarını sağlamak için en iyisini yapacaklardır.

Çocuklarınızın, uzmanlar ve eğitimcilerin sunduğu pek çok hizmetten en iyi şekilde yararlanabilmesi için siz ailelerin de bu sürece etkin katılmanız beklenmektedir. Şu bir gerçektir ki aileler çocuklarının gelişim ve eğitimlerinde katılımcı olduklarında çocuklarının okul başarıları artacağı gibi bağımsız yaşama hazırlanmaları da kolaylaşacaktır. Sizlere sunulan bu Aile Eğitimi Kitap Seti, tüm özel eğitim kategorileri ve tüm yaş grupları için alanında uzman akademisyenler tarafından titizlikle hazırlanmıştır. Sizler çocuğunuzun durumuna ve yaşına uygun olan kitapları, bu kitap setinden seçerek çocuğunuzun gelişim ve eğitimine katkıda bulunabileceksiniz.

Sevgili Öğretmenler, Değerli Aileler,

Kitap setlerimiz otizm spektrum bozukluğu, zihin yetersizliği, işitme yetersizliği, görme yetersizliği, fiziksel yetersizlik, öğrenme güçlüğü, dil ve konuşma bozukluğu, duygu ve davranış bozukluğu, çoklu yetersizlikler ve ailelerle çalışma konularını kapsamaktadır. Her bir kitap seti ise 0-3 yaş, 4-6 yaş, birinci kademe olan ilkokul, ikinci kademe olan ortaokul, üçüncü kademe olan ortaöğretim öğrencilerinin aileleri için ayrı ayrı hazırlanmıştır. Aynı zamanda tüm grupları ilgilendiren konular, ortak aile eğitimi kitap seti olan Özel Eğitimde Ailelerle Çalışma Seti'nde toplanmıştır. Tüm kitap setlerinde açıklanan konular, uzmanların ve öğretmenlerin hazırladığı videolarla zenginleştirilmiştir. Böylece sizler çocuğunuzun gelişimi ve eğitimiyle ilgili bilgileri edinirken aynı zamanda konuların videolarını izleyebileceksiniz. Özel eğitim ihtiyacı olan tüm bireylerin ailelerine yararlı olması dileğiyle...

Çocuk yetiştirmek bir sanattır, aileler sanatçılardır, çocuklar ailelerin eserleridir.

Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR
Proje Koordinatörü

İŞİTME YETERSİZLİĞİ AİLE EĞİTİMİ KİTAP SETİ YAZAR LİSTESİ

Prof. Dr. Zerrin TURAN

Prof. Dr. H. Pelin KARASU

Doç. Dr. Güzin KARASU

Doç. Dr. Murat DOĞAN

Doç. Dr. Zehra Nur KAYA

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe TANRIDİLER

Dr. Öğr. Üyesi Emel ERTÜRK MUSTUL

Dr. Öğr. Üyesi Sema ÜNLÜER

Dr. Öğr. Üyesi Rifat İÇYÜZ

Dr. Öğr. Üyesi Osman ÇOLAKLIOĞLU

Dr. Hilal ATLAR YILDIRIM

Arş. Gör. Dr. Esra GENÇ

Arş. Gör. Emrah AKKAYA

Arş. Gör. Mahire KILIÇ KOCA

GENEL AMAÇ

Sevgili Ailelerimiz, Kıymetli Öğretmenler,

0-18 yaş aralığında işitme yetersizliği olan çocukların ailelerine yönelik olarak hazırlanan bu set ile ailelerin işitme kaybını daha iyi anlamaları, işitmeye yardımcı teknolojileri daha etkili kullanmaları, çocuklarının dil gelişimini desteklemenin yanı sıra okuma-yazma, matematik gibi akademik becerilerini destekleyebilir hâle gelmeleri, çocuklarının yaşına uygun sosyal, duygusal, bilişsel gelişimlerini izleyebilmeleri ve çocuklarının karşılaştıkları sorunlara destek olabilmek için atabilecekleri adımlar hakkında bilgi edinmeleri amaçlanmıştır.

KAZANIMLAR

Bu kitap seti ile aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- İşitme kaybı ve işitmeye yardımcı teknolojiler hakkında bilgi edinir.
- Çocuklarının dil gelişimini yaşına uygun etkinliklerle destekleme becerisini edinir.
- Çocuklarının akademik gelişimlerini destekleme becerisi edinir.
- Çocuklarının ergenlik döneminde gözlenmesi muhtemel sosyal-duygusal sorunlarını çözmek için uzmanlarla iş birliği kurma becerisi edinir.
- Güvenli teknoloji kullanımı hakkında bilgilenir.
- Lise üniversite ve iş hayatında gerekli başvurulara ilişkin bilgi edinir.

İÇERİK

İşitme Yetersizliği Aile Eğitimi Kitap Seti 6 kitaptan oluşmaktadır. Bu kitaplar:

1. *İşitme Yetersizliği Aile Eğitimi Kitap Seti 0-3 Yaş Grubu*
2. *İşitme Yetersizliği Aile Eğitimi Kitap Seti 4-6 Yaş Grubu*
3. *İşitme Yetersizliği Aile Eğitimi Kitap Seti I. Kademe*
4. *İşitme Yetersizliği Aile Eğitimi Kitap Seti II. Kademe*
5. *İşitme Yetersizliği Aile Eğitimi Kitap Seti III. Kademe*
6. *İşitme Yetersizliği Aile Eğitimi Kitap Seti Aile Hikâyeleri*

AÇIKLAMALAR

Değerli Anne Babalar,

Bu kitapların her birinde çocukların yaş gruplarına uygun olarak dil alanı ile akademik, sosyal, duygusal ve bilişsel gelişim alanlarında destekleyici bilgiler ve uygulama örneklerine yer verilmiştir. İşitme Yetersizliği Aile Eğitimi Kitap Seti Aile Hikâyeleri kitabında ise işitme kayıplı çocuğu olan anneler ve işitme kayıplı bireyler kendi yaşam deneyimlerini aktarmaktadırlar.

Çocuğunuzun yaş grubuna uygun olarak verilen etkinlik örnek ve önerilerinin çocuğunuzun gelişim düzeyinin üzerinde veya altında olduğunu düşünüyorsanız serinin bir önceki veya bir sonraki ilgili bölümünü inceleyerek çocuğunuza uygun bilgiler edinebilir ve bunları uygulayabilirsiniz. Her bölümün özetine ve uygulamaların bazılarında video kaydı olarak da ulaşmanız mümkündür. Kitabı kullanmaya kendinize en uygun gördüğünüz bölümden başlayabilirsiniz.

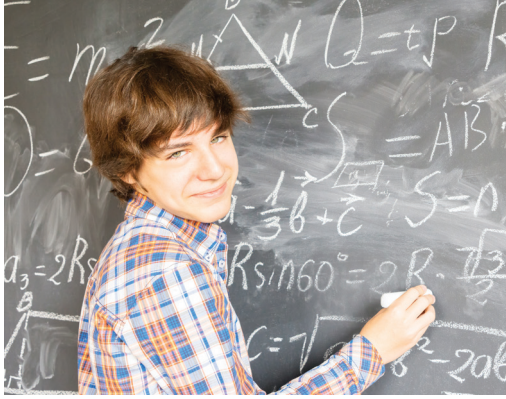
İçindekiler

BÖLÜM 1: OKUMA YAZMA

Genel Amaç	8
Kazanımlar	8
İçerik	8
Açıklamalar	8
Giriş	9
Özet Yazma	9
Eleştiri Yapma	14
İşlevsel Okuryazarlık	19
Neler Öğrendik?	29
Yararlanılan Kaynaklar	30

BÖLÜM 2: MATEMATİK BECERİLERİNİN DESTEKLENMESİ

Genel Amaç 32

Kazanımlar 32

İçerik 32

Açıklamalar 33

Giriş 33

Mevcut Matematik Bilgi
Düzeyini Belirleme 34

Gelecek Planları Doğrultusunda
Matematiksel Amaçları Belirleme 35

Matematik Öğretimine
Aktif Katılımı Sağlama 36

Matematiksel Sözcük Dağarcığını
Zenginleştirme 37

Matematikte Okuduğunu Anlama
Becerisini Geliştirme 38

Problem Çözme Becerisini
Geliştirme 40

Matematikte Öğrendikleriyle İlgili
Tekrar ve Pekiştirme Çalışmaları 44

Neler Öğrendik? 45

Yararlanılan Kaynaklar 46

BÖLÜM 3: KENDİNİ TANIMA ÇABASI

Genel Amaç	50
Kazanımlar	50
İçerik	50
Açıklamalar	50
Giriş	51
Sosyal-Duygusal Gelişim	51
Bireysel Farklılıklar	53
Ben Kimim?	54
Ergenlikte İşitme Kaybının Psikolojik Etkileri	57
İşitme Kaybı Olan Ergenin Kendini Kabul Sorunları	58
Kendini Tanıma Sürecindeki İşitme Kayıplı Genci Desteklemeye Yönelik Öneriler	59
Neler Öğrendik?	61
Yararlanılan Kaynaklar	62

BÖLÜM 4: AİLE VE AKRANLARLA İLİŞKİLER

Genel Amaç **64**

Kazanımlar **64**

İçerik **64**

Açıklamalar **64**

Giriş **65**

Aile İçi İletişim **65**

Anne-Baba Tutumları ve Ergen Üzerindeki Etkisi **68**

Otoriter Anne Baba Tutumu **68**

Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu **70**

Tutarsız Anne-Baba Tutumu **70**

Aşırı Koruyucu Anne-Baba Tutumu **71**

Demokratik Anne-Baba Tutumu **72**

Akranlarla İlişkiler **73**

Romantik İlişkiler **75**

Anne Babaların Dikkat Etmesi Gerekenler **76**

İşitme Kayıplı Ergenlerin Aile ve Akranlarla İlişkilerini Destekleyici Düzenlemeler **77**

Neler Öğrendik? **79**

Yararlanılan Kaynaklar **80**

BÖLÜM 5: RİSKLİ DURUMLAR

Genel Amaç	82
Kazanımlar	82
İçerik	82
Açıklamalar	82
Giriş	83
Ergenlik Döneminde Risk Alma Davranışı	83
İşitme Kayıplı Ergeni Risklere Açık Kılan Özellikler	85
Akran İlişkisi Sorunları	87
Anne Baba Risk Alma Davranışını Yönetmede Neler Yapabilir?	87
Risk Alma Davranışından Psikolojik Risklere	90
Depresyon	90
İşitme Kaybı Olan Gençlerde Depresyon Karşısında Anne Babalar Neler Yapabilir?	91
Madde Kullanımı	92
Madde Kullanımı Karşısında Anne-Babalar Neler Yapabilir?	93
Neler Öğrendik?	96
Yararlanılan Kaynaklar	97

BÖLÜM 6: ŞİMDİ NE OLACAK? ÜNİVERSİTE VE ÇALIŞMA HAYATI

Genel Amaç	100
Kazanımlar	100
İçerik	100
Açıklamalar	100
Giriş	101
Üniversite Eğitimi Hazırlıkları	101
Üniversite Giriş Sınavları	102
Üniversite Giriş Sınavlarına Başvuru İşlemleri	102
İşitme Kayıplı Çocuğunuz İçin Yapacağınız Tercihler	112
Üniversiteyi Kazanan Çocuğunuzun Kayıt İşlemleri	117
Üniversiteyi Kazanan Çocuğunuzun Alabileceği Destekler	118
Üniversite Bitti Şimdi Ne Olacak?	118
Kariyer ve Kariyer Planlama	119
Öz geçmiş (CV) Hazırlamak	120
İş Başvurusu Yapmak	123
Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı (EKPS)	124
EKPS Sınav Sistemi	125
İş Görüşmesi (Mülakat)	127
İş Yaşamında İşitme Kayıplı Bireyler için Öneriler	130
Neler Öğrendik?	131
Yararlanılan Kaynaklar	132

BÖLÜM 1: OKUMA YAZMA

Doç. Dr. Güzin KARASU

BÖLÜM 2: MATEMATİK BECERİLERİNİN DESTEKLENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe TANRIDİLER

BÖLÜM 3: KENDİNİ TANIMA ÇABASI

Doç. Dr. Murat DOĞAN | Dr. Öğr. Üyesi Rifat İÇYÜZ

BÖLÜM 4: AİLE ve AKRANLARLA İLİŞKİLER

Doç. Dr. Murat DOĞAN | Dr. Öğr. Üyesi Rifat İÇYÜZ

BÖLÜM 5: RİSKLİ DURUMLAR

Doç. Dr. Murat DOĞAN | Dr. Öğr. Üyesi Rifat İÇYÜZ

BÖLÜM 6: ŞİMDİ NE OLACAK? ÜNİVERSİTE VE ÇALIŞMA HAYATI

Doç. Dr. Zehranur KAYA

Genel Amaç

İşitme yetersizliği olan III.kademe öğretim çağında ki çocukların ailelerinin çocukları işitme yetersizliğine sahip çocukların aileleri için hazırlanan rehber kitap serisinin 5. kitabı; III. kademe öğretim çağında çocuğu bulunan anne-babalar için hazırlanmış ve çocukların okuma-yazma, matematik gibi akademik becerilerini desteklemeyi amaçlamıştır. Ayrıca, çocuklarının içinde bulunduğu yaş dönemine ait sosyal-duygusal gelişimlerine yönelik bilgi edinmeleri, çocuklarını bu yönde destekleyebilme becerisi kazanmaları, çocukları yüksek öğrenime veya çalışma hayatına başlarken onlara yol gösterebilmeleri için atabilecekleri adımlar konusunda genel bilgiler sağlamak da hedeflenmiştir.

Kazanımlar

Bu kitapta aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Özetleme kriterlerini söyler.
- Özetleme kriterlerini kullanarak bir metnin özetini yazar.
- Eleştiri yapma kriterlerini söyler.
- Eleştiri yapma kriterlerini kullanarak bir metnin eleştirisini yazar.
- Metnin başlığından yola çıkarak metnin içeriği hakkında tahminlerini söyler.
- Metinde anlamını bilmediği sözcüklerin altına çizer.
- Anlamını bildiği sözcüğün anlamını öğrenmek için sözcüğün anlamını metinden tahmin ederek söyler/yazar, sözlükten bularak okur/yazar veya bir yakınına/akranına sorar, öğrenir.
- Anlamını bildiği sözcüğün tanımını bireysel sözlüğüne yazar ve okur.
- İşlevsel okuryazarlığın tanımını söyler.
- İşlevsel okuryazarlığın konularını söyler.
- Lise dönemi temel matematik öğretiminin önemini açıklar.
- İşitme kayıplı çocukların matematik becerileri ile ilgili genel durumu açıklar.
- İşitme kayıplı çocukların mevcut matematik becerilerinin belirlenmesinin önemini açıklar.
- Lise döneminde işitme kayıplı çocukların gelecek eğitim ve mesleki yaşantılarına yönelik matematiksel amaçlarının belirlenmesinin gereğini açıklar.

- Matematik öğretimine aktif katılımının önemini açıklar ve işitme kayıplı çocukların matematik etkinliklerine aktif katılımını desteklemeye yönelik uygulama örnekleri verir.
- Matematik öğretiminde matematiksel sözcük dağarcığının zenginleştirilmesinin önemini açıklar ve işitme kayıplı çocukların matematiksel sözcük dağarcığını zenginleştirmeye yönelik uygulama örnekleri verir.
- Matematik öğretiminde okuduğunu anlama becerilerinin geliştirilmesinin önemini açıklar ve işitme kayıplı çocukların matematik okuma anlama becerilerini geliştirmeye yönelik uygulama örnekleri verir.
- Matematik öğretiminde problem çözmenin önemini açıklar ve işitme kayıplı çocukların problem çözme becerilerini desteklemek için uygulama örnekleri verir.
- Matematik öğretiminde tekrar ve pekiştirme çalışmalarının önemini açıklar ve işitme kayıplı çocukların tekrar ve pekiştirme çalışmalarında uygulama örnekleri verir.
- 15-18 yaş döneminin özelliklerini açıklar.
- Bireysel farklılık kavramını tanımlar.
- Bireysel farklılar ile işitme kaybı arasındaki ilişkiyi açıklar.
- İşitme kaybının psikolojik etkilerine örnekler verir.
- Kendini tanıma sürecindeki genci desteklemeye yönelik öneriler verir.
- Aile içi iletişimi açıklar.
- Anne-baba tutumlarını anlatır.
- Anne-baba tutumlarının ergen üzerindeki etkisini ifade eder.
- İşitme kayıplı ergenin akranlarıyla ilişkilerini anlatır.
- Aile ve akranlarla ilişkileri destekleyici önerileri sıralar.
- Riskli durumun ne anlama geldiğini açıklar.
- İşitme kayıplı ergenleri riske açık kılan özellikleri sıralar.
- İşitme kayıplı ergenler için önemli riskleri anlatır.
- İşitme kayıplı ergenleri her türlü istismardan korunma yollarını anlatır.
- Riskli durumların önlenmesinde anne babanın rolünü ifade eder.
- Riskli durumların önlenmesinde veya oluştuğunda müdahale için anne baba olarak neler yapabileceğini sıralar.

- Üniversite eğitimine hazırlık adımlarını söyler.
- Üniversiteye giriş sınavlarının isimlerini söyler.
- Üniversiteye giriş sınavlarına başvuru işlemlerini açıklar.
- İşitme kayıplı çocuğun için yapacağı tercihleri söyler.
- Üniversiteyi kazanan çocuğunun kayıt işlemlerini yapar.
- Üniversiteyi kazanan çocuğunun alabileceği destekleri anlatır.
- Kariyer ve kariyer planlamanın tanımını yapar.
- Çocuğun öz geçmişini (CV'sini) yazar.
- Çocuğun iş başvurusunda neler yapacağını açıklar.
- Çocuğun Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı (EKPSS) için yapılabilecekleri açıklar.
- Çocuğa iş görüşmesinde (mülakat) yapılacaklarını anlatır.
- İş yaşamında işitme kayıplı bireyler için önerileri okur ve çocuğuna anlatır.

İçerik

1. Okuma Yazma
2. Matematik Öğretimi
3. Kendini Tanıma Çabası
4. Aile ve Akranlarla İlişkiler
5. Riskli Durumlar
6. Şimdi Ne Olacak? Üniversite ve Çalışma Hayatı

Açıklama

0-18 yaş arası işitme yetersizliği olan öğrencilerin, başta dil gelişimi olmak üzere bütün gelişim alanlarında aileleri bilgilendirerek yol göstermeyi amaçlayan bu kitap setinin beşinci kitabı lise çağında çocuğu olan anne-babalar için hazırlanmıştır. Bu kitap da diğerleri gibi 6 bölümden oluşmaktadır. Her bir bölümde ele alınan konuyla ilgili temel bilgiler verilmiş, bu bilgilere bağlı olarak da evde uygulayabileceğiniz farklı etkinlik

örnekleri sunulmuştur. Verilen örnekleri ev yaşantılarınızı kullanarak ve farklı kaynaklardan bulabileceğiniz etkinlik önerilerini uyarlayarak zenginleştirebilir, bu sayede çocuğunuzla birlikte yaptığınız etkinlikleri artırabilirsiniz. Bu bölümleri aynı zamanda özel eğitim desteği aldığınız merkezlerdeki öğretmenler ve diğer uzmanlarla paylaşarak da kullanabilirsiniz. Anlamakta zorluk çektiğiniz konular olursa öğretmenler ve diğer uzmanlar bölümü okuyup, açıklayarak veya verilen örnekleri uygulamanızda yol göstererek size yardımcı olabilirler, yeni öneriler getirerek uygulamalarınızı zenginleştirebilirler. MEB tarafından lise çağı çocuklar için hazırlanan EBA TV programları da çocuğunuzun yaşına uygun farklı etkinlikler hakkında fikir vermenin yanı sıra, etkinlikleri nasıl uygulayacağınız konusunda da size yardımcı olacaktır.

Kitabı kullanmaya size en çok yardımcı olacağını düşündüğünüz bölümden başlayabilir, kendinize uygun gördüğünüz uyarlamaları yaparak bölümde anlatılan etkinlikleri uygulayabilirsiniz. Özellikle okuma yazma ve matematik konularında verilen örnekler sizlere yol gösterici olması amacıyla hazırlanmış olup çocuğunuzun ödevlerine yardım ederken veya yeni bir ders konusunu çalışırken kullanabileceğiniz yöntem ve tekniklere ilişkin bilgi sağlamak amaçlanmıştır. Verilen yöntemleri kullanarak çocuklarınızla farklı konuları, farklı seviyelerde çalışabilirsiniz. Çocuğunuzun dil ve akademik gelişiminin bu kitapta aktarılan seviyeden geride olduğunu düşünüyorsanız bir önceki kitapta yer alan ilgili bölümleri inceleyerek temel oluşturabilir, daha sonra bu kısımda verilen önerileri uygulayabilirsiniz.

Bölümler Hakkında

Kitabın birinci bölümünde işlevsel yazarlık konusu ele alınarak tanımlanmış; özet yapma, eleştiri yazma gibi becerilerin gelişimini destekleme üzere uygulama örnekleri verilmiştir. Okuma sırasında metinde anlamı bilinmeyen ve önemli olduğunu düşündüğünüz sözcük ve ifadelerin nasıl açıklanacağı, bu sırada izlenecek yollar ve yöntemler konusunda kısa bilgiler de bu bölümde sunulmaktadır.

İkinci bölümde lise eğitimi sürecinde matematik bilgilerinin ve problem çözme becerilerinin desteklenmesi konuları işlenmektedir. Lise döneminde üst düzey matematik becerilerin gelişimi hedeflenmekte, öğrencileri mesleğe, yüksek öğretime ve iş alanlarına hazırlamak üzere dersler planlanmaktadır. Bu dönemde çocuğunuzun matematik becerilerinin gelişiminde önemli olan noktalar açıklanarak çocuğunuzun matematik öğretiminde dikkat edeceğiniz konular hakkında bilgi verilmektedir.

Üçüncü bölüm 15-18 yaşlarındaki ergenlerin kendilerini tanıma çabaları üzerine yoğunlaşmıştır. Ergenliğin tüm özelliklerinin gözleendiği bu dönemde bir yandan bedensel gelişim hızla sürerken bir yandan da duygusal ve zihinsel gelişmeler, değişimler gözlenir. Bireysel farklılıklarından ve işitme kaybının psikolojik etkilerinden dolayı ergenlik dönemindeki gençler bazı sorunlar yaşayabilirler. İşitme kayıplı gençlerin kendini kabul etmeleri, sorunları düşünme becerilerinden, sosyal-duygusal gelişimlerinden, aile ve akran ilişkilerinden etkilenmektedir. Ebeveyn olarak kendimizi tanımamız, çocuğumuzu destekleme sürecinde önem taşımaktadır. Bölümde verilen örnekler ve önerilerle bu karmaşık süreç açıklanmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde ise aile ve akranlarla olan ilişkiler incelenmektedir. Ergenlik döneminde olan tüm bireyler gibi işitme kayıplı çocuklar da rehberliğe ihtiyaç duyarlar. Bu dönemde aile içi ilişkiler ve iletişimin özellikleri açıklanarak çocuğunuza kurabileceğiniz sağlıklı ilişkiler için önerilerde bulunulmuş, çocuk yetiştirirken gözlenen farklı anne-baba tutumlarına ilişkin bilgi verilmiştir. Ayrıca bu dönemde iyi oluş hâlinin akran ilişkileriyle ilgisi vurgulanmış, arkadaşlık ilişkilerinde çocuğunuzun destekleme konusunda önerilerde bulunulmuştur.

Beşinci bölümde işitme kayıplı gençlerin karşılaşılabileceği riskli durumlar gözden geçirilmiştir. İşitme kayıplı gençler farklı nedenlere bağlı olarak normal gelişim gösteren akranlarına göre biraz daha fazla risk altında olabilirler ve risk alma davranışı sergileyebilirler. Risk alma davranışı ergenliğin belirleyici özelliklerinden biridir. Bu özellik, ergenin sağlıklı gelişiminin bir göstergesi olarak da değerlendirilebilir. Ancak burada alınan riskin şiddeti, sıklığı ve doğuracağı olumsuz sonuçlarının derecesi son derece belirleyicidir. Bu noktada işitme kayıplı ergenleri bazı risklere açık kılan özellikler incelenmiş, anne-babaların bu konularda farkındalıklarını geliştirmeleri ve bilinçli olarak çocuklarını risklere karşı eğitmelerinin önemi vurgulanmıştır.

Altıncı bölümde ise üniversi çalışma hayatı yer almaktadır. Çocuğunuz liseden mezun olduktan sonra hayatında önemli değişiklikler olacaktır. Lise eğitiminden sonra çalışma hayatına başlayabilir, eğitimine devam ederek üniversitede okumak isteyebilir. Bu bölümde çocuğunuzun üniversiteye giriş süreçleri, üniversite bittikten sonra yapacağı işler ve iş yaşamı hakkında bilgi verilmiştir.

BÖLÜM 1

Doç. Dr. Güzin KARASU

OKUMA YAZMA

Genel Amaç

Bu bölümde; ergenlik dönemindeki çocuğunuzla evinizde okuma yazma becerilerini desteklemeye yönelik bilgi ve etkileşim örneklerini paylaşacağız.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Özetleme kriterlerini söyler.
- Özetleme kriterlerini kullanarak bir metnin özetini yazar.
- Eleştiri yapma kriterlerini söyler.
- Eleştiri yapma kriterlerini kullanarak bir metnin eleştirisini yazar.
- Metnin başlığından yola çıkarak metnin içeriği hakkında tahminlerini söyler.
- Metinde anlamını bilmediği sözcüklerin altına çizer.
- Anlamını bildiği sözcüğün anlamını öğrenmek için sözcüğün anlamını metinden tahmin ederek söyler/yazar, sözlükten bulur okur/yazar veya bir yakınına/akranına sorar, öğrenir.
- Anlamını bildiği sözcüğün tanımını bireysel sözlüğüne yazar ve okur.
- İşlevsel okuryazarlığın tanımını söyler.
- İşlevsel okuryazarlığın konularını söyler.

İçerik

1. Özet Yazma
2. Eleştiri Yapma
3. İşlevsel Okuryazarlık

Açıklamalar

Bu bölümde lise dönemindeki çocuğunuz için üst düzey okuryazarlık becerileri olan; özet yazma, eleştiri yapma ve işlevsel okuryazarlık konularına yer verilmiştir. Ünitelerde, bu metin türleri ile ilgili bilgilerden sonra her biri için çok ayrıntılı örneklere yer verilmiştir. Örneklerde geçen sözcükler kullanılarak çocuğunuzun 'anlamını bilmediği sözcüğün anlamını öğrenmesine' yönelik stratejiler yine çok ayrıntılı olarak aktarılmıştır. Sizler de bu örneklerden yola çıkarak çocuğunuza ödevlerinde yardımcı olabilir veya birlikte okuma yazma çalışmalarını gerçekleştirebilirsiniz.

Giriş

Çocuğunuzun okuduğu bir hikâye, bilgi verici yazı veya gazetede ki köşe yazısını özetlemesi veya eleştirmesi önemli bir beceridir. Bu beceriler okuduğu yazıyı daha iyi anlamasını, metindeki önemli bilgileri belirlemesini ve bilgilerin kalıcılığını sağlamakta yardımcı olacaktır. Özetleme veya eleştiri yaparken kullanılacak kriterlerin neler olduğunu bilmek ve kullanmak önemli bir stratejidir. Bu amaçla, bu bölümde sözü edilen kriterlere yönelik bilgi ve uygulamalara örnek metinler üzerinden yer verilmiştir.

İşlevsel okuryazarlık; günlük yaşam içinde bireyin okuma, yazma ve hesaplama becerilerini kullanması olarak tanımlanır. Sözcük, sayı ve görselleri kullanarak bilgiye ulaşmayı, bu bilgilerle problemleri çözme ve sonuca ulaşmayı amaçlar. Fatura üzerindeki bilgileri okuma anlama, form doldurma, bir harita üzerinde gitmek istediği yere ulaşmasına sağlayacak bilgileri anlama, tren veya otobüs seferlerini okuyup yolculuğu planlama gibi becerileri içermektedir. Bu beceriyi geliştiren çocuklar, içinde yaşadığı gruplara ve topluma daha etkili bir şekilde katkı sağlamaktadırlar.

Ünite ile ilişkili bir diğer önemli konu ise çocuğunuzun bağımsız okuryazar olması konusudur. Bağımsız okuryazar olması, anlamını bilmediği sözcük veya bilgisinin/deneyiminin olmadığı farklı türde metinlerle (iş başvuru formu, ilan, broşür, tren hareket saatleri tablosu gibi) karşılaştığında ne yapacağını biliyor olmasıdır. Sözcüğün anlamına veya okuduğu metindeki anlama bağımsız olarak erişebilmesidir. Bu durum, işitme yetersizliğinden etkilenmiş bireyler için yoğun çalışma ve tekrar gerektiren bir süreçtir (1). Ünite de, tüm konu başlıkları içinde sözcüklerin anlamlarının edinilmesini yönelik çeşitli etkinlik örneklerine yer verilmiştir. Evinizde çocuğunuzla yapacağınız sözcük dağarcığı geliştirme ve okuma yazma çalışmaları, yaşama daha iyi hazırlanmasına katkı sağlayacaktır.

Özet Yazma

Özet yazma; bir hikâye, bilgi verici yazı, gazete haberi, film veya dizinin kısa bir şekilde anlatımıdır. Ancak, özet yaparken ana düşünce (ana fikir) ile metinde anlatılmak istenen önemli bilgi, olay, duygu ve düşüncelerin belirlenerek aktarılması önem taşır. Ana düşünce, okuduğumuz yazı veya izlediğimiz film ile ilgili verilmek istenen mesaj, en önemli bilgidir.

Özetleme kriterleri şunlardır:

- Ana fikri belirleme
- Ana fikri destekleyen duygu, düşünce, olay ve bilgileri belirtme
- Kısa yazma
- Kendi cümleleri ile yazma

Özet yazma; özetleme kriterlerinin tanıtımı ve başlık çalışması, metnin okunup incelenmesi ve metnin özetlenmesi aşamalarından oluşmaktadır (2). Başlığın verdiği ip uçlarını belirleme ve metnin okuma incelenmesi sırasında, metnin anlaşılabilirliğini artırmaya yönelik yoğun bir

şekilde “anlamı bilinmeyen sözcükler” çalışması yapılır. Sözlükten anlamı bilinmeyen sözcüğün anlamını bulma, ilgili görselleri kullanma, tanımını yapma, çocuğunuzun bireysel sözlüğüne tanım yazma, örnek cümle yazma gibi çalışmalara yer verilir.

Özet Yazma Etkinliği

Görsel 1’de grafik bölümünde okuyan öğrenciler için hazırlanmış “Ambalaj Tasarımı” isimli metnin özetlenme aşamaları aktarılmıştır.

AMBALAJ TASARIMI

Ambalajlar; ürünleri dış etkilerden korumak amacıyla metal, kâğıt, karton, cam, plastik gibi malzemelerden yapılmış dış örtülerdir. Kısaca ambalaj, içerisinde ürün bulunan koruyucudur.

Ambalajın çeşitli yararları bulunmaktadır. Bunlardan birincisi ambalajların ürünleri bir arada tutarak taşıma-dağıtım, depolama, tanıtım ve pazarlama işlemlerini kolaylaştırmalarıdır. İkincisi; ambalajın ürünü çarpma, ıslanma, zedelenme gibi fiziksel etkilerden korumasıdır. Bir diğer yararı; tüketiciye üzerindeki bilgilerle seçim ve kullanım kolaylığı sağlamasıdır. Ambalajda yazılı olan ağırlık, fiyat, üretim tarihi, son kullanım tarihi, ürünün içeriği, üretici firmanın adı, kullanım açıklaması, TSE’li olup olmadığı gibi tüm bilgiler, tüketiciye ve satıcıya büyük kolaylıklar sağlar.

Ambalaj tasarımını grafikerler yapar. Ürünün satılması, doğru ve etkili ambalaj malzemesi ve tasarımına bağlıdır. Ürüne uygun seçilen renkler, uyumlu yazı ve biçimlerle tasarlanmış, çekici, güzel görünümlü bir ambalaj, tüketiciyi olumlu yönde etkiler. Her ürün, farklı şirketlerin ürünleriyle yan yana getirildiğinde çekiciliğini korumalıdır. Tasarımcıların, bir ürünün ambalajının tasarımını yaparken bu özelliklere dikkat etmesi gerekir.

Görsel 1 Betimleme: Yan yana karelerden oluşan 3 farklı resim. Soldan1. resimde meyve suyu ambalajları, 2. resimde süt ambalajları, 3. resimde çay ambalajları bulumakta

Özet Kriterlerinin Tanıtımı ve Başlık Çalışması

Özet yazarken çocuğunuz ile birlikte bir masada çalışın. Masada özetini yazacağınız metin, özetleme kriterlerinin yazılı olduğu kâğıt, defter veya çalışma kâğıdınız, ev yapımı bireysel sözlüğünüz, kalem ve silgi ile çalışmaya başlayın. İnternette ulaştığınız görselleri veya konu ile ilgili çıktısını aldığınız resim veya fotoğrafları da kullanabilirsiniz. “Şimdi seninle bu yazının özetini yazacağız. Özet yazma ne demek biliyor musun?” diyerek çalışmanıza başlayın. Çocuğunuzdan gelen yanıtı göre özet yazma hakkında konuşun. Metnin ana düşüncesini ve önemli bilgilerini bularak kısaltacağınızı, metni kendi cümleleriniz ile tekrar yazacağınızı, söyleyin. Çocuğunuzun söylediklerinizi anlamakta zorlanıyorsa veya söylediklerinizi yazılı olarak da görmeye ihtiyacı olduğunu düşünüyorsanız söylediklerinizi yazın.

Çocuğunuzla metni okumaya başlamadan önce, ondan yazının başlığını okuyarak metnin içeriği hakkında tahminde bulunmasını isteyin. Tahminde bulunabilmesi için başlıktaki sözcüklerin anlamını bilmesi gereklidir. Ambalaj sözcüğü için evinizdeki çeşitli ambalaj örneklerini göstererek ambalajın çeşitli eşya, yiyecek, içecekleri içine koyduğumuz malzemeler olduğunu anlatmalısınız. “Süt kutusuna, kavanoza, makarnanın içine konduğu plastik poşete vb. hepsine ambalaj diyoruz. Tekrar et.” diyerek çocuğunuza sözcüğü tekrar ettirin, yazın, okuyun ve okutun. İhtiyacı olduğunu belirlemeniz durumunda tanımı bireysel sözlüğüne yazdırın.

Ancak soyut bir kavram olan “tasarım” sözcüğü için nesnenin gösterimi veya bir görsel yeterli olmayacaktır. Öncelikle çocuğunuzun sözcük ile ilgili bilgi düzeyini belirleyin. “Tasarım ne demek?”, “Örnek verir misin?” sorularını sorun. Çocuğunuzun sözcük ile ilgili sınırlı bilgisi var ise yapacağınız açıklamalar metni özetlemeye başlamaya yeterli olabilir. Ancak, sözcüklerin anlamını öğrenmek için farklı zamanlarda yapılacak tekrarlara ve bilgi düzeyini geliştirecek bilgilendirmelere ihtiyaç duyacaktır. Çocuğunuzun bazı sözcükleri hemen öğrenmesini bekleyemeyiz, zamana ihtiyacı olabilir. Bir sözcüğün öğretimi çeşitli şekillerde yapılabilir. Nasıl öğreteceğinize karar verirken çocuğunuzun okuma anlama düzeyi ve sözcükle ilgili bilgi düzeyi belirleyici olacaktır. Aşağıda “tasarım” sözcüğünün tanımlanmasına yönelik kullanılabilecek yollardan biri aktarılmaktadır.

“Tasarım” sözcüğü için evinizde çok sayıda olan ve farklı şekillerde tasarlanmış bir nesne belirleyin. Örneğin; spor ayakkabı, yemek tabağı veya kurşun kalem. Çocuğunuzun önüne belirlediğiniz nesnenin örneklerini sıralayın. “Bu kalemler aynı mı?”, “Hayır, farklı. Renkleri ve desenleri farklı, boyları farklı yapılmış. Bunun ucunda silgi var. Diğerrinin ucunda süs var.”, “Kalemler neden farklı farklı olabilir?” sorusunu sorarak çocuğunuzun olası yanıtını alın ve “Kalemi yapanların farklı insanlar olduğunu, farklı düşündüğünü ve farklı kalemler yaptıklarını/tasarladıklarını” ifade edin. Birlikte bir “tasarım” tanımı oluşturabilir veya sözlükten anlamı okuyabilirsiniz. Sözlükte okuduğu tanımın onun için anlaşılır olup olmadığını konuşun. Çocuğunuzun sözlüğüne ‘tasarım’ sözcüğünün tanımını yazıp okuyun ve okutun. Çocuğunuzla, başlıktaki sözcüklerin anlamlarını inceledikten sonra, metnin içeriği ile ilgili tahminde bulunmasını isteyin. İçerikle ilgili tahminini aldıktan sonra metni okumaya başlayın.

Metni Okuma İnceleme

Metnin iki kopyasını siz ve çocuğunuz ayrı ayrı sessiz okuyabilirsiniz veya bir metni aynı anda ikiniz önce sessiz, daha sonra biriniz sesli olarak okuyabilirsiniz. Yapılacak okumanın şekline birlikte karara verin. Önemli olan metninizi rahat bir şekilde okumanız, içeriği hakkında bilgi edinmenizdir.

AMBALAJ TASARIMI

Ambalajlar; ürünleri dış etkilerden korumak amacıyla metal, kâğıt, karton, cam, plastik gibi malzemelerden yapılmış dış örtülerdir. Kısaca ambalaj, içerisinde ürün bulunan koruyucudur.

Ambalajın çeşitli yararları bulunmaktadır. Bunlardan birincisi ambalajların ürünleri bir arada tutarak taşıma-dağıtım, depolama, tanıtım ve pazarlama işlemlerini kolaylaştırmalarıdır. İkincisi; ambalajın ürünü çarpma, ıslanma, zedelenme gibi fiziksel etkilerden korumasıdır. Bir diğer yararı; tüketiciye üzerindeki bilgilerle seçim ve kullanım kolaylığı sağlamasıdır. Ambalajda yazılı olan ağırlık, fiyat, üretim tarihi, son kullanım tarihi, ürünün içeriği, üretici firmanın adı, kullanım açıklaması, TSE'li olup olmadığı gibi tüm bilgiler, tüketiciye ve satıcıya büyük kolaylıklar sağlar.

→ ambalaj bilgi verir

Ambalaj örnekleri ←

Ambalaj tasarımını grafikerler yapar. Ürünün satılması, doğru ve etkili ambalaj malzemesi ve tasarımına bağlıdır. Ürüne uygun seçilen renkler, uyumlu yazı ve biçimlerle tasarlanmış, çekici, güzel görümlü bir ambalaj, tüketiciyi olumlu yönde etkiler. Her ürün, farklı şirketlerin ürünleriyle yan yana getirildiğinde çekiciliğini korumalıdır. Tasarımcıların, bir ürünün ambalajının tasarımını yaparken bu özelliklere dikkat etmesi gerekir.

→ önemli

- korumak = zarar gelmesini engellemek.

Ambalaj tanımı

yararları

- 3 tane

- Tasarımı kim yapar? Grafiker

- Dikkat edilecek özellikler

Görsel 2 Betimleme: Bilgi verici metinde görselleştirme/netleştirme örneği

Okumaya başlamadan önce “Çok dikkatli bir şekilde okuyorum.” diyerek model olun. Bir veya iki kez sessiz veya sesli olarak okuyabilirsiniz. İkinci veya sonraki okumanızda anlamını bilmediğiniz sözcüklerin ve önemli olduğunu düşündüğünüz yerlerin altını çizin. Paragrafta hangi bilginin anlatıldığı ile ilgili notlar alın. Metni okurken belirli yerlerin altını çizme ve metin üzerinde notlar alma metindeki bilgilerin görselleşmesine/netleşmesine yardımcı olacaktır. (Görsel 2) Anlamı bilinemeyen sözcüklerin anlamları hakkında konuşun, sözlükten ve internetten ilgili görsellerden yararlanın. Anlamını bilmediği sözcüklerin tanımlarını, örnek cümlelerini veya görsellerini bireysel sözlüğünüze yazın. (bk. İşitme Yetersizliği Aile Eğitimi Kitap Seti II. Kademe birinci bölüm Okuma-Yazma)

! DİKKAT

Okuma sırasında metin üzerinde belirli yerlerin altını çizme ve metin üzerinde notlar alma, metindeki bilgilerin görselleşmesine/netleşmesine yardımcı olacaktır.

Metnin Özetlenmesi

Ana Fikri Belirleme: Özetleme yapmadan önce metnin tam olarak anlaşılması önemlidir. Metni anlamak için yaptığınız çalışmalardan, aldığınız notlardan yola çıkarak metnin ana fikrini belirleyin. Çocuğunuza “Bu metinde bize verilmek istenen en önemli bilgi ne?”, “Yazıda bize hangi bilgiler verilmiş?” sorularını sorun.

Bilgi verici bir metin olması nedeni ile bu metinde ana fikir, metinde verilmek istenen en önemli bilgidir. Bu metinde ana fikir “Ambalaj ve ambalaj tasarımı önemlidir. Ambalaj tasarımı sırasında dikkat edilmesi gereken özellikler vardır.” diyebilirsiniz.

Ana Fikri Destekleyen Duygu, Düşünce, Olay ve Bilgileri Belirtme, Kısa Yazma ve Kendi Cümleleri ile Yazma: Bu üç becerinin aynı anda kullanılması gerekir. Aşağıda “Ambalaj Tasarımı” isimli metnin özeti aktarılmaktadır. Ana fikir ve ana fikri destekleyen tüm bilgi ve düşüncelere yer verilmiştir, kısa bir metin olarak ünite yazarının kendi cümleleri ile yazılmıştır.

Ambalaj Tasarımı/Özet

Ambalaj ve ambalaj tasarımı önemlidir. Ambalaj tasarımı sırasında dikkat edilmesi gereken özellikler vardır. (Ana fikir)

Ambalajlar; metal, kâğıt, plastik ve cam gibi çeşitli malzemelerden oluşur ve içindeki ürünü korur.

Çeşitli yararları bulunur. Bunlar:

1. Ürünleri bir arada tutar. Taşıma, depolama ve tanıtımı kolay olur.
2. İçindeki ürünün zarar görmesini, kırılmasını, ıslanmasını engeller.
3. Üzerinde; üretim tarihi, son kullanım tarihi, kaç kilo olduğu, markası gibi bilgiler bulunur. Bize ürünü alırken yardımcı olur.

Ambalaj tasarımını grafikerler yapar. Ambalaj tasarımı yaparken dikkat etmemiz gereken özellikler var. Rengine, yazısına dikkat etmeliyiz. Tasarım dikkat çekici olmalıdır.

SORU

Siz çocuğunuzla ders notlarının özetini yazarken nelere dikkat ediyorsunuz?

Hikâye Özetleme Kriterleri

Bir hikâyeyi özetlerken hikâyedeki kahramanlar, yer, zaman, problem durum, problemin nasıl çözüldüğü ve hikâyenin sonucunda ne olduğu bilgisine yer verilir. (bk. II. Kademe Aile Eğitimi Kitabı, Okuma Yazma Ünitesi) Ana fikir son paragrafta yazılır. Kendi cümlelerimizi kullanarak kısa bir şekilde hikâye özetini tamamlarız.

SORU

Siz çocuğunuzla hikâye özeti yazarken nelere dikkat ediyorsunuz?

Eleştiri Yapma

Genel olarak olumsuz bir anlam ifade ettiği düşünülen eleştiri; bir konuyu, insanı veya sanat eserini olumlu ve olumsuz yönleri ile anlatmayı amaçlayan değerlendirmelerdir. Kişisel düşünceleri ifade eder. Bu nedenle eleştiri, eleştiri yapan kişiye özgüdür, öznedir.

Sözlü veya yazılı olarak eleştiri yaparken bize yol gösterici sorular sorup bu soruları yanıtlayabiliriz. Sorularımızın yanıtlarını bir araya getirdiğimizde, eleştirimizi tamamlamış oluruz. Eleştiri yaparken soracağımız sorular veya eleştiri kriterleri şunlardır (2):

- Size göre bu yazı olumlu mu? Neden?
- Size göre bu yazıya eklenecek var mı? Neler?
- Size göre bu yazıdan çıkartılacak var mı? Neler?
- Yazarla aynı düşüncede misiniz? Neden?
- Sizce bu yazı neden yazılmış olabilir?

! DİKKAT

Eleştiri, kişisel düşünceleri ifade eder. Bu nedenle eleştiri, yapan kişiye özgüdür, öznedir.

Yukarıda sıralanan kriterler eleştirilen nesne, insan, metin, sanat eseri, dizi, film veya diğer çalışma türüne göre değişiklik gösterebilir. Esnetebilir, eleştiri yaptığımız konuya uygun olarak küçük değişiklikler yapılabilir.

Eleştiri yapma da özet yazma ile benzer aşamalarda gerçekleşir. Bunlar:

- Eleştiri kriterlerinin tanıtımı
- Metin veya eserin (roman, hikâye, şiir, film, heykel, haber vb.) incelenmesi
- Eleştirinin yapılması

Ünitemiz okuma yazma becerilerini geliştirmeye yönelik olduğu için etkinlik örneği, metnin/ yazının incelenmesiyle ilgilidir.

Eleştiri Yapma Etkinliği Örneği

Eleştiri Kriterlerinin Tanıtımı

Çocuğunuzla herhangi bir metni eleştirmeden önce eleştiri kriterleri hakkında konuşun. Kriterleri birlikte bir kâğıda yazın ve anlamlarını tartışın. “Yazar” sözcüğünün anlamını bilip bilmediğinden emin olun. “Ahmet bak, burada ‘Yazarla aynı düşüncede misin?’ yazıyor. Yazar ne demektir? Örnek verir misin?” diyerek, çocuğunuzdan gelen yanıtta yola çıkarak “Yazar” sözcüğü ile ilgili bilgisinin düzeyini belirleyin. Eğer ihtiyaç duyarsanız bireysel sözlüğüne “yazar” sözcüğü ile ilgili bilgileri yazın. Çocuğunuzun sözcükle ilgili bilgisine göre sadece sözcüğü, sözcük ve tanımını, ek olarak örnek cümle yazabilirsiniz. Çocuğunuza “yazar” sözcüğünün anlamını öğretmenin en etkili yollarından biri gazetelerdeki köşe yazarlarının fotoğraflarını gösterip aradaki ilişkiye vurgu yapmak olabilir. Aynı uygulamayı bazı kitapların arka sayfasında bulunan yazar fotoğraflarını göstererek de yapabilirsiniz. Örneğin “Evet Ahmet, bu adam bu kitabın yazarı Adnan Binyazar. Bu kitabı o yazdığı için ona “yazar” diyoruz.” diyerek çalışma defterinize veya yanınızda bulundurduğunuz çalışma kâğıdına çocuğunuz ile yaptığınız diyalogu yazın. “Adnan Binyazar bu kitabın yazarı.”, “Yazarın adı ve soyadı Adnan Binyazar.” cümlelerini okuyun, okutun, çocuğunuzdan yazmasını isteyin.

Tüm eleştiri kriterlerini siz ve çocuğunuz okuduktan ve her birinin anlamı üzerine konuşun. Daha sonra “Biz bu soruları sorup yanıtladığımızda ‘eleştiri’ yapmış oluyoruz. Eleştiri yapmak kendi düşüncelerimizi anlatmak demek. Kendi düşüncelerimizi anlatırken bu sorular bize yardımcı oluyor. Düşüncelerimizi anlatmamıza yardımcı oluyor.” diyerek yaptığınız çalışmanın ‘eleştiri’ yapmaya yönelik olduğunu konuşun. Eleştiri sözcüğünün tanımını bireysel sözlüğünüze, kendi cümleleriniz ile yazın. Örneğin “Bir yazı hakkındaki beğendiğim ve beğenmediğim özellikleri, yazar ile aynı/farklı düşüncelerimi anlatmak.” olarak yazabilirsiniz.

SORU

Siz çocuğunuzla “yazar” sözcüğünü nasıl tanımlarsınız?

Tanımınızı bireysel sözlüğünüze yazın. “Eleştiri yapmak” ve “Eleştiri Kriterleri” ifadelerini bir kâğıda yazarak buzdolabının üzerine ve evinizde var ise bir panoya asabilirsiniz. Doğal bir şekilde sözcüğü ve kriterleri tekrar edecek, okuyacak uygun ortamlar yaratın. “Seninle eleştiri sözcüğü hakkında çalışmıştık. Nasıl okunuyordu? Eleştiri yapmak. Sen de okur musun?”,

“Önemli bir sözcük. Sorular sorup yanıt veriyoruz. Kendi düşüncelerimizi anlatıyoruz. Eleştiri yapıyoruz.” gibi tekrarlara yer verin.

Yapacağınız çalışmalarda eleştireceğiniz metinler; çocuğunuzun derslerinde verilen bilgi verici metinler, okuduğu hikâye, köşe yazısı, film veya diziler ile ilgili olabilir. Aşağıdaki örnekte çevre kirliliği ile ilgili “Plastik Poşet ve Doğa” isimli bilgi verici metnin eleştirilmesine yönelik yaşanabilecek süreç aktarılmaktadır.

Bir masada eleştirisini yapacağınız metin, eleştiri kriterleri, defter veya çalışma kâğıdınız, ev yapımı bireysel sözlüğünüz, kalem ve silgi ile çalışmaya başlayın. İnternette ulaştığınız görselleri veya çıktısını aldığınız konu ile ilgili resim veya fotoğrafları kullanabilirsiniz. “Şimdi seninle farklı bir çalışma yapacağız. Bu soruların cevabını bulacağız. Yazımız bu. Birlikte okuyalım. Sonra da sorularımızı soralım.” diyerek çalışmanıza giriş yapın.

SORU

Siz çocuğunuzla eleştiri çalışması yaparken konuya nasıl bir giriş yaparsınız?

Bir metni eleştirmeden önce metnin okunması ve çocuğunuz tarafından anlaşılması olmasının önemini daha önce de ifade etmiştik. Eleştirebilmesi için öncelikle metni anlaması gerekir. Bu nedenle çocuğunuz eleştiri kriterlerini öğrenmiş ise sonraki aşamalara geçebilirsiniz. Bunlar; metnin incelenmesi/anlaşılması ve eleştirilmesidir.

Metin veya Eserin İncelenmesi

Çocuğunuzla metni okumaya başlamadan önce, ondan yazının başlığını okuyarak metnin içeriği hakkında tahminde bulunmasını isteyin. Tahminde bulunabilmesi için başlıktaki sözcüklerin anlamını bilmesi gereklidir. Metnin başlığını okutun ve anlamını bilmediği sözcük olup olmadığını sorun. Biliyorum dediği sözcüklerin anlamlarını sorup örnek vermesini isteyebilirsiniz. Anlamını bilmediği sözcüklere yönelik tanımlar, görseller ve örnek cümleler ile açıklamalarda bulunun. Açıklamalarınızı kâğıt üzerinde yapın, yazdıklarınızı okuyun ve okutun. Önemli olduğunu düşündüğünüz sözcüklerin tanımlarını bireysel sözlüğüne yazdırın ve okutun.

! DİKKAT

Bir metnin eleştirilebilmesi için öncelikle metnin anlaşılması gerekir. Bu nedenle eleştiri iki aşamalı bir süreçtir. Metnin tam olarak anlaşılması ve eleştiri kriterlerine göre çalışmanın yapılmasıdır.

PLASTİK POŞET VE DOĞA

Dünyada plastik poşet kullanımı yıllık yaklaşık olarak 500 milyar ile 1 trilyon arasındadır. Bu torbaların sadece %1'i geri dönüşüme girmektedir. Bir torbanın geri dönüşümü yenisini üretmekten daha pahalıdır. 1 ton plastik kâğıdın işlenmesi ve dönüşümü 40000 TL'dir. Yenisini yapmak ise 320 TL'dir.

Plastik poşetler dünyada çok fazla kullanılmakta ve kullanıldıktan sonra toprağa, göllere, denize ve dağlara atılmaktadır.

Güneş ışığı ile plastik poşetlerde kimyasal bozulmalar olur. Zamanla zehirli madde hâline dönüşür ve bölünürler. Toprak ve su zehirlenir. Yiyecek sanarak yuttukları plastik poşetler nedeniyle denizlerdeki balina, yunus, deniz kaplumbağaları, kuşlar ve diğer canlılar hayatını kaybeder.

Çözüm nedir? Çözüm bez torba kullanmaktır. Bez torba kullanarak haftada altı plastik poşetin kullanmasını engellemiş olursunuz. Eğer bez torba kullanırsanız, hayatınız boyunca 22.176 plastik poşetin kullanmasını engellersiniz. Birçok ülke plastik poşet kullanımını yasaklamıştır. Bizim ülkemizde plastik poşetler para ile satılmaktadır. Plastik poşet kullanımı azalmıştır. Yasaklanması doğanın korunmasına yardım edecektir.

Görsel 3 Betimleme: Yan yana karelerden oluşan 3 farklı resim. Soldan 1. resimde yeşillik alana atılmış plastik poşetler. 2. resimde bir sahil kenarında arkada dalgalı bir deniz, sahilde denizin kıyıya attığı plastik şişeler. 3. resimde denizin altında bir deniz kaplumbağası var kaplumbağanın ağzında plastik bir poşet, denizin içinde yüzen poşetler bulunmakta

Çocuğunuzla, "Plastik Poşet ve Doğa" metninin başlığındaki sözcüklerin anlamlarını konuştuktan sonra, metnin içeriği ile ilgili tahminde bulunmasını isteyin. Tahminini aldıktan sonra metni birlikte okuyun. Anlamını bilmediği sözcüklerin ve önemli olduğunu düşündüğünüz sözcük ve cümlelerin altını çizin. Anlamı bilinmeyen sözcüklerin anlamları hakkında konuşun, sözlükten ve internetten ilgili görsellerden yararlanın. Anlamını bilmediği sözcüklerin tanımlarını, örnek cümlelerini veya görsellerini bireysel sözlüğünüze yazın. (bk. İşitme Yetersizliği Aile Eğitimi Kitap Seti II. Kademe birinci bölüm Okuma-Yazma)

Eleştirinin Yazılması

Çocuğunuzun metni anladığından emin olduktan sonra "Eleştiri Yapma" kısmındaki soru ve yanıtları/kriterleri kullanarak metnin eleştirisini sözlü veya yazılı olarak yapın. Soru yanıt şeklinde veya düz metin olarak eleştirinizi yazabilirsiniz.

Soru-Yanıt Olarak Yapılan Eleştiri

- *Size göre bu yazı olumlu mu? Neden?*

Bence bu yazı hem olumlu hem olumsuz. Çünkü, plastik poşetlerin doğaya zararlarını anlatıyor, hem de problemin çözümünü söylüyor. İnsanlara bez çanta kullanmalarını öneriyor.

- *Size göre bu yazıya eklenecek bir bilgi var mı? Neler?*

Evet. Yazıya plastik poşetlerin zararları ile ilgili farklı örnekler yazılabilir. Hayvanların midesinden plastik poşet çıktığı eklenebilir. Ülkemizde de plastik poşetlerin yasaklanması gerektiği eklenebilir.

- *Size göre bu yazıdan çıkartılacak bir yer var mı? Neler?*

Hayır, yazıdan çıkartılacak bir sözcük, cümle yok.

- *Yazarla aynı düşüncede misiniz? Neden?*

Yazarla tam olarak aynı düşüncedeyim. Çünkü insanlar için bitkiler, hayvanlar ve su çok önemlidir. Plastik poşetlerin kullanımını azaltmak önemlidir.

- *Sizce bu yazı neden yazılmış olabilir?*

İnsanların dikkatini plastik poşetlerin zararlarına çekmek ve çözümü anlatmak için yazılmış.

Düz Metin Olarak Yapılan Eleştiri

Ben bu yazıyı genel olarak çok beğendim. Hem olumlu hem olumsuz bilgiler verilmiş. Çünkü plastik poşetlerin doğaya zararları olumsuzdur, problemin çözümünü vermesi insanlara bez çanta kullanmalarını önermesi olumludur.

Yazıya plastik poşetlerin zararları ile ilgili farklı örnekler yazılabilir. Örneğin hayvanların midesinden plastik poşet çıktığı eklenebilir. Ülkemizde de plastik poşetlerin yasaklanması gerektiğini düşünüyorum. Bu düşünce eklenebilir. Yazarla tam olarak aynı düşüncedeyim. Çünkü insanlar için bitkiler, hayvanlar ve su çok önemlidir. Plastik poşetlerin kullanımını azaltmak önemlidir. İnsanların dikkatini plastik poşetlerin zararlarına çekmek ve çözümü anlatmak için yazılmış.

Düz metin olarak yazılan eleştiride, eleştiri yapan kişi metinden çıkartılacak bir bilgi olmadığını düşünüyor. Bu nedenle metinde bununla ilgili bir açıklamaya yer vermemiştir. Çocuğunuzun eleştiri yapma becerisini edinmesi ve farklı türdeki metin veya çalışmalarda kendi kendine soruları sorar hâle gelmesi için tekrarlara ve çeşitli deneyimlere ihtiyacı vardır. Aynı durum siz ebeveynler için de geçerlidir. Yapılan tekrarlar becerinin daha kullanılabilir hâle gelmesini sağlayacaktır.

SORU

Siz çocuğunuzla eleştiri yaparken nelere dikkat ediyorsunuz?

İşlevsel Okuryazarlık

Genel olarak okuryazarlıktan söz ettiğimizde, sözcük veya cümleleri okuma anlamayı ve yazma becerisini anlarız. Ancak, bizler bu sırada sadece sözcükleri okuyup anlamayız. Bunun nedeni metindeki; sözcüklerin, sayıların ve fotoğraf, resim, grafik, tablo gibi görsellerin bizlere konu ile ilgili çeşitli bilgiler vermesidir. Metindeki tüm bu bilgileri anlayıp yorumlar ve sonuç çıkartırız. Çocuğumuzun da sözcük, sayı ve görselleri kullanarak; bilgiye ulaşma, problemleri çözme, sonuca ulaşma becerilerinin gelişimini desteklememiz, deneyim kazandırmamız ve model olmamız önem taşımaktadır (3).

İşlevsel okuryazarlığın konuları çok çeşitlidir. Bunlara örnek olarak; günlük yaşam içinde karşımıza çıkan grafikleri anlama ve yorumlama, temel matematik bilgisi gerektiren hesaplamalar yapma (yediğimiz yemeğin veya market alışverişinin hesaplanması), tren/otobüs hareket saatlerini okuyup planlama yapma, form doldurma, ilanları yorumlama, broşür okuma, şehir planı inceleme veya TV programı incelemeyi verebiliriz (4). İşlevsel okuryazarlıkta bu bilgilerin anlaşılması ve yorumlanması temel amaçtır.

 ÖNERİ

Çocuğunuzla beraber bulunduğunuz şehirin/mahallenin basılı veya çevrim içi (internetten ulaşılan) planını inceleyin. İncelerken aşağıdakilere dikkat edin:

- *Bulvar, cadde, sokak gibi tekrarlayan sözcüklere dikkatini çekin. Anlamları hakkında konuşun.*
- *Şehir veya mahallenizdeki; alışveriş merkezi, müze, park veya spor tesisleri gibi ortak kullanım alanlarını belirleyin. Evinizden belirlediğiniz noktaya nasıl gideceğiz hakkında konuşun.*

Sözcük Dağarcığı

İyi bir okuryazar olma; hem farklı metinlerle daha önce karşılaşmış olma, hem de sahip olduğu sözcük dağarcığı ve sözcük dağarcığı geliştirme becerisi ile yakından ilgilidir. Günlük hayatınız içinde karşınıza çıkan fırsatları kullanıp çocuğunuzun farklı işlevsel okuryazarlık becerilerini geliştirmesine katkı sağlayabilirsiniz. Ancak sözcük dağarcığının geliştirilmesi süreci uzun zaman ve sözcüklerin tekrarlanması gerektiren bir süreçtir.

Sözcük dağarcığı, bir kişinin anlamını bildiği ve kullandığı sözcükleri ifade eder. Çocuğunuzun sözcük dağarcığının zengin olması; okul, günlük ve iş yaşamını olumlu yönde etkiler. Sözcük dağarcığı okuma ve anlamamanın temelidir. Aşağıda çocuklarımızın sözcük dağarcıklarını genişletme şekilleri sıralanmıştır:

- Farklı ortamlarda yapılan sohbet ve okumalarla dolaylı bir şekilde
- Doğrudan sözcüğün anlamının öğretilmesiyle (sözlükten bakma, ebeveyn veya akrana sorma)
- Sözcüklerin anlamlarına nasıl ulaşabileceği ile ilgili sözcük öğrenme stratejilerinin öğretilmesi (sözlük bakmayı öğrenme, metinden sözcüğün anlamını çıkartma)

Yazım şekli yukarıdaki gibi olmalıdır. Sahip olduğu "sözcük dağarcığı geliştirme becerilerini" kullanarak anlama ulaşma yönünde çaba harcaması gerekir. Çocuğunuzun sözcük dağarcığı zenginleştikçe okuduğunu anlama düzeyinin gelişim hızı artacaktır. Emek gerektiren bu süreçte hem sizin hem de çocuğunuzun sabırlı olması büyük önem taşırken günlük yaşamda karşımıza çıkan okuma yazma fırsatlarının değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

SORU

Siz çocuğunuzun sözcük dağarcığını geliştirmek için neler yapıyorsunuz?

SORU

Siz çocuğunuzun okuryazarlık becerilerini geliştirmek için hangi işlevsel okuma yazma fırsatlarını kullanıyorsunuz?

İşlevsel okuryazarlık sırasında kullanılan materyalin özelliğine göre konu belirlidir ve belli bir amaç için okuma yazma yapılır. Örneğin bir iş başvuru formunda konu "kişinin bireysel özellikleri, eğitimi ve iş deneyimleri" olurken amaç işe başvurmak için karşı tarafa istenen bilgilerin verilmesidir. Bir program akışında konu "farklı TV kanalları, film/maç gibi yayın türü ve yayın saati" olurken amaç istediği içerikte bir programın kanalını ve saati öğrenmektir. Ergenlik dönemindeki çocuğunuz bu tür bir materyal ile karşılaştığında metni anlamlandırma için sözcük ve cümlelerin anlamlarını, sayısal ifadeleri, hesaplamaları ve diğer görsel ifadelerin yanı sıra önceki bilgi ve yaşantılarını da kullanarak anlamı çıkartacaktır. Anlamını bilmediği sözcükler nedeni ile sorun yaşadığı durumlarda ise sözcüğün anlamına nasıl ulaşacağı konusuna karar vermesi gerekecektir.

Sözcük dağarcığı geliştirme çalışmaları sırasında aşağıdaki özelliklere de ayrıca dikkat edilmelidir. Bu özelliklere dikkat edilmesi çocuğunuza yardımcı olacaktır.:

- Yeni sözcükler ile çocuğunuzun önceki bilgi ve yaşantılarını ilişkilendirin, sözcük ile ilgili önceki yaşantılarını hatırlatacak sorular sorun. Örneğin "Grafik Tasarım dersin-

de süt kutusu ambalajı yapmıştın. Ambalajın üzerinde hangi bilgiler vardı? Hatırlıyor musun? Bakalım üzerinde hangi bilgiler varmış?” diyebilirsiniz. Ambalajı incelerken sorular sorun, cümlelerinizi tekrar etmesini isteyin.

- Yeni öğrenilen sözcüklerin tekrar edilmesi büyük önem taşır. Çocuklarınızın öğrendiği yeni sözcükleri yazılı ve sözlü dillerinde kullanmaları için ortamlar sağlayın.
- Tavır ve davranışlarınız ile yapılan çalışmaları eğlenceli hâle getirin. Öğrenmeye yönelik motivasyonlarını artırın.

👍 ÖNERİ

Çocuğunuzla beraber gazetede ki televizyon programını inceleyin. Bir televizyon kanalı belirleyin. Bu kanaldaki yayınların isimleri, konuları ve süreleri hakkında konuşun. Süreler hakkında konuşurken programların ‘hangi saatler arasında olduğu’, ‘saat kaçta başladığı ve kaçta bittiği’ ve ‘kaçtan kaçta kadar sürdüğü’ gibi ifade kalıplarını kullanın.

İşlevsel Okuma Yazma Etkinlik Örnekleri

Çok çeşitli türleri bulunan işlevsel okuryazarlığa yönelik olarak bu ünite de, diğer işlevsel okuma örneklerine genellenebilecek olması nedeni ile “tablo inceleme” ve “tren sefer saatleri” örneklerine yer verilmiştir.

Tablo İnceleme

Her tablo ve grafiğin bir başlığı bulunur. Bu başlığı okumak bizlere tablo veya grafiğin içeriği hakkında önemli bilgiler verir. Tablo ve grafik incelemek ve yorumlamak aynı zamanda matematiksel işlemler de yapmayı gerektirir. Görsel 4’te üniversite öğrenci kontenjanları ve sınava başvuran aday sayılarının yer aldığı bir tablo bulunmaktadır. (5) Aşağıda bu tablonun içeriğinin anlaşılması ve yorumlanması süreci aktarılmaktadır.

	2017	2018	2019	2020
Sınava Başvuran Aday Sayıları	2.265.844	2.381.412	2.528.031	2.436.958
Ön Lisans Programlarının Kontenjanları	436.904	354.859	376.940	380.172
Lisans Programlarının Kontenjanları	473.767	484.631	447.754	458.049
Toplam Kontenjan Sayısı	910.671	839.490	824.694	838.221

Görsel 4. Betimleme: Sınava başvuran aday sayılarının ve ön lisans, lisans ve toplam kontenjan sayılarının yer aldığı tablo örneği

Tablo içeriğinin anlaşılması: Tablo inceleme sürecinde çocuğunuz ile birlikte, tablonun başlığını ve içerisindeki sözcük ve cümleleri okuyun. Okumayı önce sessiz olarak ve bireysel yapın. Daha sonra “Tabloda anlamı bilmediğin sözcük var mı?” sorusunu sorun, bilmediği sözcükleri belirleyin ve altını çiziniz. Elinizde kalemle tablonun tamamını sesli okuyun. Önemli olduğunu düşündüğünüz yerlerin altını çiziniz. Bu tabloda çocuğunuzun “Kontenjan, aday, ön lisans ve lisans” sözcüklerinin anlamını bilmediğini farz edelim. Ebeveyn olarak öncelikle, sözcüğün anlamının tablodaki diğer bilgilerden tahmin edilip edilemeyeceğine veya sözcüğün tanımının çocuğunuza doğrudan verilir verilmeyeceğine karar verin.

Tabloda anlamını bilmiyoruz diye belirlediğimiz “kontenjan, aday, ön lisans ve lisans” sözcüklerinin, metinden ipucu alarak anlamına ulaşmanın mümkün olmadığı görülmektedir. Bunun nedeni tablodaki sözcük ve cümle sayısının sınırlılığıdır. Bu durumda sözcüklerin tanımlarını çocuğunuza doğrudan sizin öğretmeniz gerekecektir. Sözlükten birlikte bakabilir, siz doğrudan kendi tanımınızı yapabilir veya çocuğunuzla birlikte sözcük hakkında konuşarak birlikte tanım oluşturabilirsiniz.

SORU

Siz çocuğunuzla “aday” sözcüğünü nasıl tanımlarsınız?

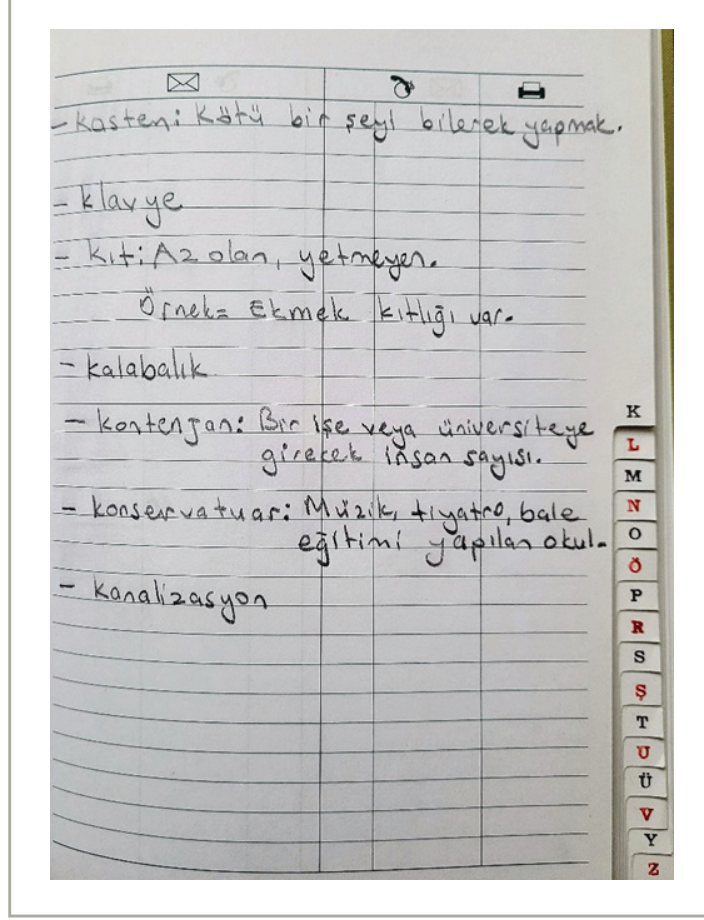
Tablonun üzerine notlar olarak hatırlatıcı önemli sözcükleri/notları yazın. (Görsel 5) Daha sonra ise tanımlarınızı çocuğunuzla birlikte bir fihrist ile oluşturduğunuz” bireysel sözlüğünüze” örnek cümle ve görsel destekler ile yazın. (Görsel 6)

*Sınavla girmek isteyen öğrenci   *Sınavla alınacak öğrenci sayısı

Sınav Başvuran Aday Sayıları ve Toplam Kontenjanlar

	2017	2018	2019	2020
Sınav Başvuran Aday Sayıları	2.265.844	2.381.412	2.528.031	2.436.958
2 yıllık ← Ön Lisans Programlarının Kontenjanları	436.904	354.859	376.940	380.172
4 yıllık ← Lisans Programlarının Kontenjanları	473.767	484.631	447.754	458.049
Toplam Kontenjan Sayısı	910.671	839.490	824.694	838.221

Görsel 5 Betimleme: Sınav başvuran aday sayılarının ve ön lisans, lisans ve toplam kontenjan sayılarının yanısıra hatırlatıcı notların yer aldığı tablo örneği

Görsel 6 Betimleme: Bir telefon defteri sayfasında k harfi ile başlayan kelimelerden oluşturulmuş sözlük. kelimeler: kasten, klavye, kıt, kalabalık, kontenjan, konservatuar, kanalizasyon

! DİKKAT

Tablo, grafik, ilan, form gibi bir materyalin yorumlanması ve sonuç çıkartılması için öncelikle anlaşılması gerekir. Bu durum iki aşamalı bir süreci gerektirir. Birinci aşama tam olarak anlaşılması, ikinci aşama ise yorumlanıp sonuç çıkarılmasıdır.

Aşağıda "kontenjan, aday, ön lisans ve lisans" sözcüklerinin öğretimine yönelik olarak hazırlanmış etkileşim örneği aktarılmaktadır. Önce hangi sözcüğün anlamı hakkında konuşacağınıza yapacağınız kısa bir değerlendirme ile başlayabilirsiniz. Burada kriteriniz sözcüğün görselinin olup olmaması veya daha kolay anlatılabilir bir kavram olması olabilir.

"Aday" sözcüğü: Önce "Aday, sözcüğü hakkında konuşalım." diyerek önceden altını çizdiğiniz "aday" sözcüğünün bulunduğu cümleyi/ifadeyi okuyun. "Sınava Başvuran Aday Sayıları" yazıyor. "Aday, bir iş yerine veya okula girmek isteyen, ancak henüz çalışmaya başlamamış veya öğrenci olmamış kişidir. Yani, bu kişi henüz kesinleşmemiştir." diyerek doğrudan tanımlayabilirsiniz.

“Aday” sözcüğünün edinilmesi ile ilgili bir başka bir yaklaşım ise; ifadenin geçtiği “Sınava Başvuran Aday Sayıları” cümlesini okuyup “Başvuran ne demektir?”, “Kim başvuru yapar?” gibi sorduğunuz sorulara aldığınız yanıtlarla “aday” sözcüğü ile ilgili birlikte bir tanım oluşturabilirsiniz. Tanımınızı çocuğunuzun bireysel sözlüğüne birlikte yazın, okuyun ve okutun.

Olası Tanımı: Bir iş yerine veya okula girmek isteyen kişiye verilen isim. İstiyor ama daha belli değil. Sınav olabilir ve görüşme yapabilirler. Sonra belli olacak.

Örnek cümle: Ben üniversite öğrencisi olmak istiyorum, ben üniversite öğrenci adayım.

“Ön lisans” ve “lisans” sözcükleri: “Anlamını bilmediğimiz diğer sözcükler ön lisans ve lisans sözcükleri idi. Sen üniversiteye girmek istiyorsun. Üniversitede iki yıllık ve dört yıllık okullar var. Eğer iki yıllık bir okul kazanırsan ‘ön lisans’ okuyacaksın. Dört yıllık bir okul kazanırsan ‘lisans’ okuyacaksın.” diyerek tanımlarını doğrudan verebilirsiniz. Tanımlarınızı çocuğunuzun bireysel sözlüğüne birlikte yazın, okuyun ve okutun.

Olası Tanımlar:

Ön lisans: İki yıllık üniversite eğitimi

Örnek cümle: Bilgisayar operatörlüğü ön lisans programıdır. İki yıllıktır.

Lisans: Dört yıllık üniversite eğitimi

Örnek cümle: Öğretmenler lisans programından mezun olur.

Kontenjan sözcüğü: “Şimdi de kontenjan sözcüğüne bakalım. Bak tabloda üç yerde ‘kontenjan’ yazıyor.” diyerek önceden altını çizdiğiniz kontenjan sözcüklerini tekrar gösterin. “Bunun anlamı biraz karışık. Önce sözlükten bakalım.” deyin. Sözlükten kontenjan sözcüğünün anlamını bulmasını isteyin. Görsel 7’de görüldüğü gibi Türk Dil Kurumunun çevrim içi (internet ile erişilen) sözlüğünde üç farklı tanım ve örnek cümleler bulunmaktadır. Çocuğunuzdan tanımları ve örnek cümleleri okumasını ve hangisinin daha anlaşılır olduğunu belirlemesini, okuduğundan ne anladığını anlatmasını isteyerek “kontenjan” sözcüğü ile ilgili birlikte bir tanım oluşturabilirsiniz.

Olası Tanımı: Bir işe veya üniversiteye alınacak insan sayısı.

Örnek cümle: Bu sene bilgisayar operatörlüğü kontenjanı 45’tir. 45 yeni öğrenci alacakmış.

sozluk.gov.tr

Sözlükler Hakkında Güncel Türkçe Sözlük Hakkında

GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜK

kontenjan

Fransızca contingent

- 1. isim** Bir yükümlülük veya yararlanma işinde, o işin kapsamına girenlerin oluşturduğu belirli sayıdaki topluluk.
- 2. isim** Bir kuruluşun veya bir kimsenin seçip almakta yararlanabileceği sayı miktarı:
Öğrenci kontenjanı.
- 3. isim, ekonomi** Bir malın, alım satım veya dağıtım işinde, ilgililerin her birine düşen pay oranı:
"Krizi biz mi çıkardık, kontenjanı biz mi uydurduk?" - Falih Rıfkı Atay

Görsel 7 Betimleme: Türk Dil Kurumu sözlüğündeki "kontenjan" sözcüğü tanımları

Görüldüğü gibi sözcüklerin çocuğunuz için anlamlı bir şekilde tanımlanması için çeşitli yollar bulunmaktadır. Siz çocuğunuzun en iyi tanıyan kişisiniz. Çocuğunuzun düzeyine uygun olacak en iyi yöntemi belirleyin. Çocuğunuzun desteklediğiniz bu süreçte, yaptığınız çalışmalar artıkça daha etkili bir destek veren ebeveyn hâline geleceksiniz.

Tablonun yorumlanması: Anlamı bilinmeyen sözcüklerin açıklanmasından sonra tabloyu bütüncül olarak inceleyin. Tablonun solunda sütun hâlinde başvuran adaylar (sınavı girmek isteyen öğrenciler) ve kontenjanları (sınavla alınacak öğrenci sayısı), üst kısmında yıllar gösterilmektedir. Bu bilgileri çocuğunuz ile paylaşın.

"Bak burada 'Sınava Başvuran Aday Sayıları' yazıyor. Bu ifade sınava girmek isteyen öğrencilerin sayısı demektir. Aday yazmış. Aday ne demektir? Evet, sınava girmek isteyen öğrenci demektir. Altında da üniversiteye alınacak öğrenci sayısı yazılmış. Üstte de yıllar yazılı." diyerek tablo üzerinde önceden almış olduğunuz notları tekrarlayın.

Tabloda özellikle hangi bilgiler üzerinde duracağınıza amacınıza göre karar verin. Tüm bilgiler hakkında konuşmak zorunda değilsiniz.

Üzerine notlar alarak veya işaretler koyarak vurgu yapmak istediğiniz, çalıştığınız yerleri vurgulayın (Görsel 8). "Yıllara göre bakıyorum; 2017, 2018, 2019, 2020 devam ediyor. Sınava girmek isteyen öğrenci sayısı ne olmuş? Evet bu sayı artmış." diyerek grafikteki bilgileri yorumlayın ve ona model olun.

* Sınavla alınacak öğrenci sayısı

* Sınavla girmek isteyen öğrenci

Sınav Başvuran Aday Sayıları ve Toplam Kontenjanlar

	2017	2018	2019	2020	
Sınav Başvuran Aday Sayıları	2.265.844	2.381.412	2.528.031	2.436.958	- Artmış, Gagal mı?
2 yıllık ← Ön Lisans Programlarının Kontenjanları	436.904	354.859	376.940	380.172	
4 yıllık ← Lisans Programlarının Kontenjanları	473.767	484.631	447.754	458.049	
Toplam Kontenjan Sayısı	910.671	839.490	824.694	838.221	- Azalmış

Görsel 8 Betimleme: Sınav başvuran aday sayılarının ve ön lisans, lisans ve toplam kontenjan sayılarının yanısıra hatırlatıcı notların ve sonuç çıkarmanın eklendiği tablo örneği

“Bak en altta toplam kontenjan yazıyor. Yani, üniversiteye alınacak toplam öğrenci sayısı ne olmuş? Sayılara bakalım. Evet, bu sayı azalmış.” diyerek grafikteki bilgileri yorumlayın ve ona model olun.

Sonuç olarak tablodan; yıllara göre öğrenci sayısının arttığını, kontenjanların ise azaldığını anladığınızı paylaşın. Son olarak “Tablodan ne anlıyoruz?” sorusunu sorun ve tablodaki bilgileri tekrar anlatmasını sağlayın. Tamamını anlatamıyor, belirli bilgileri verirken zorlanıyor ise “Sınavla girmek isteyen öğrenci sayısı ne olmuştu? 2017’de toplam kontenjan ne kadar mı? 2020’de ne olmuş?” gibi sorular sorarak ona yardımcı olun. Tabloyu anlama, yorumlama ve sonuç çıkarma becerilerinin gelişimi uzun zaman gerektiren ve yapılan tekrarlar oranında gelişen becerilerdir.

Yazma çalışması yapmak amacıyla tablodan ne anladığınızı yazmasını isteyebilirsiniz. Ancak her çalışma yazma ile sonuçlanacak diye düşünmeyin. O an için çocuğunuzu gözlemleyerek yazma çalışması yapıp yapmayacağınıza karar verin. Yazma çalışmasına karar verdiğinizde, çocuğunuz zorlanıyorsa ne düşündüğünüzü sesli anlatarak ve sorular sorarak metni iş birliği ile yazın. Model olun. Zaman zaman kalem çocuğunuza verip “Haydi bu cümleyi sen yaz.” diyerek cesaretlendirin. Yazma çalışmalarında amaç süreç içinde; çocuğunuz daha aktif olmasını sağlamaktır. Biraz önce anlattıklarını yazıyor olması, tekrar yapmasını sağlarken bilgilerin pekişmesine de yardımcı olacaktır. Metni çocuğunuz tek başına yazdığı anda, metin üzerinde hatalar varsa birlikte çalışın. Sözcük ve cümlelerin doğru yazımını yazarak gösterin. Birlikte çalıştığınız metinden bakarak metni tekrar yazmasını isteyin. Sesli olarak okuyun, çocuğunuza da sesli olarak okutun.

Sinava girmek isteyen öğrenciler sayısı 2.436.958. Ön lisans ve lisansa girmek isteyen var. Ön lisans 2 yıllık üniversite demek. Lisans 4 yıllık üniversite demek. Kontenjan okula alınacak öğrenci demek. Kontenjan azalmış.

Kim?
Kontenjan
Kontenjan
sayısı

Görsel 9 Betimleme: Tablo hakkında yazma çalışması

Sinava girmek isteyen öğrenci sayısı 2.436.958. Ön lisans ve lisansa girmek isteyen öğrenciler var. Ön lisans 2 yıllık demek. Lisans 4 yıllık demek. Kontenjan okula alınacak öğrenci sayısı demek. Kontenjan azalmış.

Görsel 10 Betimleme: Metnin hatalarının düzeltilmiş hâli

Çocuğunuzun okuma yazma becerisini geliştirmeye yönelik yapacağınız çalışmalar için yeterli kadar zaman ayırmanız, ortak boş saatlerinizi belirlemeniz ve gününüzü planlamanız önem taşımaktadır.

SORU

Çocuğunuzla işlevsel okuryazarlık çalışması yapabileceğiniz metin türlerine günlük yaşamımızdan üç örnek verebilir misiniz?

Tren Saatleri

Herhangi bir ulaşım aracının hareket saatleri ile ilgili okuma anlama çalışmaları ve yapılan yorumlar, işlevsel okuryazarlık örneklerindedir. Görsel 11'deki ekran, TCDD'nin online sitesinden Eskişehir-Ankara tren saatlerinin bilgisi istenerek elde edilmiştir (6). Sadece tren saatleri bilgisine yer verilmiştir. Biletin alınması aşamasında ise ilerleyen sayfalara erişim sağlanmakta ve farklı yönerge/sözcüklerle karşılaşılmaktadır. Üniteye önceki bölümlerde aktarılan

sözcük dağarcığı geliştirme stratejilerinin kullanımı süreci tüm okuma yazma çalışmalarında kullanılabilir.

Tren saatleri ile ilgili ekran görüntüsünün yorumlanması ve sonuç çıkartılması için öncelikle anlaşılması gerekmektedir. Bu durum iki aşamalı bir süreci gerektirir. Birincisi, tam olarak anlaşılması ve diğeri ise yorumlanıp sonuç çıkarılmasıdır.

Tren hareket saati bilgilerinin anlaşılması: Bu bilgilerin tam olarak anlaşılması için anlamını bilmediğimiz sözcük ve ifadelerin belirlenmesi ve bunların öğrenilmesi önem taşımaktadır. Tren saati ile ilgili bilgileri, bilgisayar ekranından veya aldığınız ekran görüntüsünün çıktısını bireysel olarak sessiz okuyun. Daha sonra “Anlamını bilmediğin sözcük var mı?” diyerek çocuğunuzun bilmediği sözcükleri belirleyin ve altını çizin. Elinizde kalemle tablonun tamamını sesli okuyun. Önemli olduğunu düşündüğünüz yerlerin altını çizin. Bu tabloda çocuğunuzun “rezervasyon, açık bilet ve varış” sözcüklerinin anlamını bilmediğini farz edelim. Ebeveyn olarak öncelikle, sözcüğün anlamının tablodaki diğer bilgilerden tahmin edilip edilemeyeceğine veya sözcüğün tanımının çocuğunuza doğrudan verilir verilmeyeceğine karar verin.

The screenshot shows the TCDD website interface. At the top, there is a logo for TCDD TAŞIMACILIK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ and language options for Türkçe and English. Below the logo, there are navigation links for Biletlerim, Rezervasyonlarım, Açık Biletlerim, Engelsiz Ulaşım, and İletişim. The main content area displays a table titled "Çıkışlı İstasyonu Eskişehir Olan Trenler 12.05.2022". The table has six columns: İlk İstasyon, Son İstasyon, İlk İstasyon Hareket Zamanı (Eskişehir), Varış Zamanı (Son İstasyon), Tren Numarası, and Tren Ad. The table lists ten train services with their respective departure and arrival times, train numbers, and names.

İlk İstasyon	Son İstasyon	İlk İstasyon Hareket Zamanı (Eskişehir)	Varış Zamanı (Son İstasyon)	Tren Numarası	Tren Ad
Eskişehir	Ankara Gar	12.05.2022 06:15	12.05.2022 07:44	81102	YHT: ESKİŞEHİR-ANKARA 06:15
Eskişehir	İzmir (Basmane)	12.05.2022 08:30	12.05.2022 19:02	72018	ANAHAT: EGE EKSPRESİ 08:30
Eskişehir	Kütahya	12.05.2022 09:10	12.05.2022 10:24	72602	ANAHAT: ESKİŞEHİR-KÜTAHYA 09:10
Eskişehir	Denizli	12.05.2022 10:55	12.05.2022 18:48	72014	ANAHAT: PAMUKKALE EKSPRESİ 10:55
Eskişehir	Ankara Gar	12.05.2022 13:50	12.05.2022 15:19	81106	YHT: ESKİŞEHİR-ANKARA 13:50
Eskişehir	Kütahya	12.05.2022 14:20	12.05.2022 15:30	72604	ANAHAT: ESKİŞEHİR-KÜTAHYA 14:20
Eskişehir	Ankara Gar	12.05.2022 17:40	12.05.2022 19:09	81110	YHT: ESKİŞEHİR-ANKARA 17:40
Eskişehir	Afyon A.Çetinkaya	12.05.2022 17:45	12.05.2022 20:51	72608	ANAHAT: ESKİŞEHİR-AFYON 17:45
Eskişehir	Taşaşanlı	12.05.2022 19:45	12.05.2022 21:43	72606	ANAHAT: ESKİŞEHİR-TAŞAŞANLI 19:45

Görsel 11 Betimleme: Eskişehir-Ankara arasındaki tren seferlerini gösteren ekran görüntüsü

Tablodaki anlamını bilmediğimiz sözcüklerin anlamlarına metinden yola çıkarak ulaşmanın mümkün olmadığı görülmektedir. Bu durumda sözcüklerin tanımlarını çocuğunuza doğrudan sizin öğretmeniz gerekecektir. Sözlükten birlikte bakabilir, doğrudan kendi tanımınızı yapabilir veya çocuğunuzla sözcük hakkında konuşarak birlikte tanım oluşturabilirsiniz. Metnin üzerine notlar olarak hatırlatıcı önemli sözcükleri/notları yazın. Daha sonra ise tanımlarınızı çocuğunuzla birlikte bir fihris ile oluşturduğunuz “bireysel sözlüğünüze” örnek cümle ve görsel destekler ile yazın. Bilgilerin anlaşılmasından sonra yorumlanmasına yönelik süreç başlamaktadır.

Aşağıda tren saatlerinin yorumlanmasına yönelik örnek iletişim örneği aktarılmaktadır:

“Bizim yolculuğumuz perşembe günü olacak. Eskişehir’den Ankara’ya giden kaç tren var?” diyerek tren saatlerine bakın ve sizin yolculuğunuza uygun olan tren sayısını belirleyin. “Evet üç tren var. Bizim için hangi saat uygun? Trenin hareket saatleri kaç?” soruları ile belirlediğiniz üç trenin hareket ve varış saatleri hakkında konuşun. “İlk tren saat 6.20’de, 7.49’da varacak. Çok erken. İkinci tren saat 15. 59’da diğeri ise 19.09’da varacak. Hangi trene bine- lim?” şeklinde soru ve yanıtlarla bineceğiniz trenin saatine birlikte karar verin.

Çocukların işlevsel okuryazarlık becerisinin gelişimi için sözü edilen farklı metinlerle okuma ve anlamaya yönelik deneyim yaşamaları gerekmektedir. Sözcüklerin anlamlarının edinilme- sine yönelik süreçte anlamın “Nasıl?” edinileceği çeşitlilik göstermektedir. Nasıl sorusunun yanıtı; çocuğunuzun sahip olduğu dil düzeyi ve sözcük dağarcığının zenginliği ile ilişkilidir.

‘İşlevsel okuryazarlık’ becerisinin gelişimi için sözü edilen farklı metinlerle okuma anlamaya yönelik deneyim yaşamaları önem taşımaktadır. Çocuğunuzun okuma yazma becerilerinin gelişimine yönelik yapacağınız çalışmalar; ön hazırlık ve planlama yapmayı, düzenli çalışmayı gerektirmektedir. Çocuğunuzun ilk öğretmeni olarak yapacağınız tüm çalışmalar onların akademik, mesleki ve günlük yaşamlarına olumlu yansıyacaktır.

Neler Öğrendik?

Özet yapma; bir hikâyeye, bilgi verici yazı, gazete haberi, film veya dizinin kısa bir şekilde anlatımıdır. Kısa olarak anlatılırken ana fikri destekleyen önemli duygu, düşünce, olay ve bilgileri aktarırız. Kendi cümlelerimiz ile anlatırız. Hikâyeyi özetlerken hikâyedeki kahramanlar, yer, zaman, problem durum, problemin nasıl çözüldüğü ve hikâyenin sonunda ne olduğu bilgilerine yer verilir. Ana düşünce son paragrafta yazılır. Eleştiri ise bir konuyu, insanı veya sanat eserini olumlu ve olumsuz yönleri ile anlatmayı amaçlayan değerlendirmelerdir. Kişisel düşünceleri ifade eder. Bu nedenle eleştiri, eleştiri yapan kişiye özgüdür, öznelidir.

İşlevsel okuryazarlık, okuma yazma sırasında metindeki sözcük veya cümleleri, sayıları, fotoğ- raf, resim, grafik, tablo gibi görselleri birlikte kullanarak tüm bilgileri anlayıp yorumlamaktır. Tablo, grafik, ilan, form gibi bir materyalin yorumlanması ve sonuç çıkartılması için öncelikle anlaşılması gerekir. Bu durum iki aşamalı bir süreci gerektirir. Birincisi, tam olarak anlaşılması ve diğeri ise yorumlanıp sonuç çıkarılmasıdır. Okuma sırasında metinde anlamı bilinmeyen ve önemli olduğunu düşündüğünüz sözcük ve ifadelerin altını çizmek, metindeki bilgilerin görselleşmesini ve netleşmesine yardımcı olmaktadır. Çocuğunuzun anlamını bilmediği bir sözcüğü edinirken nasıl bir yol izleyeceğine çocuğunuzun dil ve sözcüğün anlamını edinme “beceri düzeyi” ile “sözcüğün özellikleri” belirleyici olacaktır. Sözcük dağarcığı gelişiminde nihai amacımız çocuğumuzu bağımsız bir şekilde sözcüklerin anlamını edinir hâle getirmektir. Sözcük dağarcığının gelişimi uzun bir süreçtir ve tekrar gerektirir. İşitme yetersizliğinden etki- lenmiş çocuğunuz ile ne kadar çok okuma yazma etkinliği yapar ve tekrarlara yer verirsiniz, çocuğunuzun gelişimini o ölçüde desteklemiş olursunuz.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Schirmer, B. R. (2000). Language and literacy development in children who are deaf. Boston, MA: Allyn and Bacon Inc.
2. Tompkins, G. E. (2007). Literacy for the 21st century, Teaching reading and writing in pre-kindergarten through grade 4. Upper Saddle River, New Jersey Columbus, Ohio. Merrill Prentice-Hall, Inc.
3. <https://insights.regenesys.net/the-importance-of-functional-literacy/>
4. <https://mindfultechnics.com/what-is-functional-literacy/>
5. <https://www.yok.gov.tr/HaberBelgeleri/BasinAciklamasi/2020/yks-yerlestirme-sonuclari-raporu-2020.pdf>
6. <https://ebilet.tcddtasimacilik.gov.tr/view/eybis/tnmGenel/stationTrainInfoMain.jsf>

BÖLÜM 2

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe TANRIDİLER

**MATEMATİK
BECERİLERİNİN
DESTEKLENMESİ**

Genel Amaç

Bu bölümde sizlerle işitme kayıplı çocuklarınızın lise dönemi ve gelecek yaşantılarına geçişte matematik bilgisinin etkisi, matematik bilgileri ile ilgili genel durum ve matematik becerilerinin desteklenmesinde önemli durumlar ve çözüm önerileri paylaşılacaktır.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Lise dönemi temel matematik öğretiminin önemini açıklar.
- İşitme kayıplı çocukların matematik becerileri ile ilgili genel durumu açıklar.
- İşitme kayıplı çocukların mevcut matematik becerilerinin belirlenmesinin önemini açıklar.
- Lise döneminde işitme kayıplı çocukların gelecek eğitim ve mesleki yaşantılarına yönelik matematiksel amaçlarının belirlenmesinin gereğini açıklar.
- Matematik öğretimine aktif katılımının önemini açıklar ve işitme kayıplı çocukların matematik etkinliklerine aktif katılımını desteklemeye yönelik uygulama örnekleri verir.
- Matematik öğretiminde matematiksel sözcük dağarcığının zenginleştirilmesinin önemini açıklar ve işitme kayıplı çocukların matematiksel sözcük dağarcığını zenginleştirmeye yönelik uygulama örnekleri verir.
- Matematik öğretiminde okuduğunu anlama becerilerinin geliştirilmesinin önemini açıklar ve işitme kayıplı çocukların matematik okuma anlama becerilerini geliştirmeye yönelik uygulama örnekleri verir.
- Matematik öğretiminde problem çözmenin önemini açıklar ve işitme kayıplı çocukların problem çözme becerilerini desteklemek için uygulama örnekleri verir.
- Matematik öğretiminde tekrar ve pekiştirme çalışmalarının önemini açıklar ve işitme kayıplı çocukların tekrar ve pekiştirme çalışmalarında uygulama örnekleri verir.

İçerik

1. Mevcut Matematik Bilgi Düzeyini Belirleme
2. Gelecek Planları Doğrultusunda Matematiksel Amaçları Belirleme
3. Matematik Öğretimine Aktif Katılımı Sağlama
4. Matematiksel Sözcük Dağarcığını Zenginleştirme
5. Matematikte Okuduğunu Anlama Becerisini Geliştirme
6. Problem Çözme Becerisini Geliştirme
7. Matematikte Öğrendikleriyle İlgili Tekrar ve Pekiştirme Çalışmaları

Açıklamalar

Bu bölümde lise döneminde matematiğin önemi, işitme kayıplı çocukların matematik bilgilerindeki genel durum ve matematik öğretiminde yaşadığı sorunlar açıklanmıştır. Bu sorunların üstesinden gelmek için işitme kayıplı çocuğunuzun mevcut matematik bilgi düzeyini belirlemesinin, gelecek planlarınız doğrultusunda matematiksel amaçlarını belirlemenin, çocuğunuzun matematik öğretimine aktif katılımının sağlamanın, matematiksel sözcük dağarcığının zenginleştirilmesinin, matematikte okuduğunu anlama becerilerinin geliştirilmesinin, problem çözme becerilerinin desteklenmesinin ve matematik dersinde öğrendikleriyle ilgili tekrar ve pekiştirme çalışmaları yapmasının önemi sunulmuştur. Bu amaç doğrultusunda uygulamaya dönük birtakım öneriler verilmiştir.

Giriş

Lise öğrencilerin ilgileri ve yetenekleri doğrultusunda üniversiteye, mesleğe, hayata ve iş alanlarına hazırlandığı özel bir dönemdir. Öğrenciler, lise eğitimi sonrasında üniversiteye devam eder ya da iş ve meslek yaşamına yönelirler. Öğrencilerin matematik bilgisi, devam eden yaşantılarında belirleyici bir rol oynar.

Lise temel matematik eğitim programında (1), öğrencilerin okul sonrası günlük yaşantılarında ve iş hayatlarında matematikten aktif olarak yararlanabilmeleri ve kararlarında matematiği iyi bir değerlendirme aracı olarak kullanabilmeleri amaçlanıyor. Bu amaç doğrultusunda matematiksel kavram ve ilişkiler, gerçek hayat temelli problemler aracılığı ile ele alınıyor. Bu yolla üniversitede matematik ağırlıklı bir program tercih etmeyen öğrencilerin de gerçek hayatta karşılaştıkları problemlerin üstesinden daha etkili bir şekilde gelmeleri öngörülmüyor.

Üniversiteye giriş veya iş yaşantısına geçiş sürecinde uygulanan sınavlarda matematik önemlidir. Bununla birlikte ülkemizde pek çok öğrenci matematiğin zor olduğunu ve matematiği başaramayacağını düşünüyor (2). Bu durum ilkokuldan başlayarak okul yılları ilerledikçe artarak devam ediyor. Bu durum, işitme kayıplı öğrenciler için de geçerlidir. Araştırmalar liseden mezun olan işitme kayıplı öğrencilerin çoğunun ilköğretim seviyesinde matematiksel bilgi ve problem çözme becerisine sahip olduğunu gösteriyor (3). İşitme kayıplı öğrencilerin mevcut matematik becerileriyle ilgili üç etken ilişkilendiriliyor (4, 5, 6, 7, 8 ve 9). Bunlardan ilki işitme kayıplı öğrencilerin yaşadığı dil gecikmesinin matematik performansını sınırlandırmasıdır. İkincisi, işitme kayıplı öğrencilerin çoğunun okuduğunu anlama seviyeleri düşüktür. Bununla birlikte, okuma anlama seviyesi ile matematik başarısı arasında güçlü bir bağ bulunduğu biliniyor. Üçüncüsü, işitme kayıplı öğrencilerin kendiliğinden öğrenme fırsatlarının az olmasının matematik başarısını olumsuz etkilemesidir. İşitme kayıplı öğrencilerin matematikte başarılılarını artırmada yaşamış oldukları bu zorlukların üstesinden gelinmesi gerekir. Bu bağlamda okul, öğretmen ile birlikte çocuğu en yakından tanıyan anne-babalara da sorumluluklar düşmektedir.

! DİKKAT

Lise, öğrencilerin üniversite ve mesleki yaşama geçişlerinde önemli bir dönemdir. Bu geçiş sürecinde, öğrencilerin matematik bilgisi önemli bir etkiye sahiptir.

Değerli anne-babalar, işitme kayıplı çocuklarınızın, gelecek eğitim ve mesleki hedeflerinin belirlemede önemli bir etkiye sahip olan matematik becerilerini geliştirmelerinde, okul ve öğretmenleri kadar sizin de birtakım sorumluluklarınız bulunuyor. İşitme kayıplı çocuğunuzu en yakından tanıyan sizler, çocuğunuzun mevcut matematik bilgisi ve gelecek eğitimi ve mesleki yaşantıları konusunda, matematiksel amaçlarının belirlenmesinde, çocuğunuzun matematik derslerine aktif katılımının sağlanmasında, matematiksel sözcük dağarcığının zenginleştirilmesinde, matematikte okuduğunu anlama becerilerinin ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesinde, derslerde öğrendikleriyle ilgili tekrar ve pekiştirme çalışmalarını gerçekleştirmesinde okul ve öğretmenleriyle yapacağınız iş birliği ile çocuğunuza olumlu katkılar sağlayacaksınız. Sözü edilen iş birliği çerçevesinde sizlere düşen sorumluluklar ve uygulamanız gereken önerileri şu şekilde sunabiliriz:

Mevcut Matematik Bilgi Düzeyini Belirleme

Matematik ön bilgilere bağlı bilgiler bütündür. Matematikteki kavramlar, birbirinden ayrı, birbirinden bağımsız kavramlar değildir. Matematikteki bütün kavramlar birbirleriyle ilişkilidir. Her yeni kavram kendinden önceki kavramın üzerine kurulan başka bir ilişkidir (2, 10, 11, 12 ve 13). Bu nedenle matematik öğretiminde bu yapıya dikkat edilmelidir. Bu bağlamda öncelikle çocuğunun mevcut matematik bilgisinin belirlenmesi gereklidir.

Lisede işitme kayıplı öğrenciler farklı okullardan, farklı öğretim uygulamalarından, farklı od-yolojik yönetimden ve dil eğitiminden geçerek bir araya gelmiş olabilirler. Her bir faktör işitme kayıplı çocuğun matematik bilgilerinin seviyesini etkiler. Dolayısıyla pek çok farklı seviyede işitme kayıplı öğrenci, aynı sınıf ortamında bulunabilirler. Öğretmenler ve okul yönetimi sınıflardaki ortalama seviyeyi belirleyerek sınıfın genel ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran bir öğretim programını takip edebilir. Dolayısıyla sizin çocuğunuz ortalama sınıf seviyesinin altında veya üstünde olabilir. Bu bağlamda çocuğunuzu en iyi siz tanıyorsunuz. Çocuğunuzun mevcut matematik bilgisinin belirlenmesinde, temel matematik becerilerinde zayıf veya eksik bilgileri varsa bunların tamamlanmasında, okul ve öğretmenleri ile çocuğunuza uygun öğretim hedeflerini planlama konusunda iş birliği içinde olmalısınız. Bazı durumlarda okul dışı rehabilitasyon merkezlerinden, özel kurslardan veya özel derslerden faydalanabilirsiniz. Böyle bir durumda da başvurduğunuz kurum veya kişilerle yakın ilişki içinde olmalı, çocuğunuzun güçlü ve zayıf taraflarını paylaşmalısınız. Çocuğunuzun ilerlemesini takip etmelisiniz.

SORU

Çocuğunuzun matematik bilgileri hangi düzeyde? İyi bildiği matematik konuları neler? Hiç bilmediği matematik konuları neler?

! DİKKAT

Matematikte her bir yeni kavram, kendinden önceki başka bir kavramın üstüne kurulan ilişkiler bütünüdür. Bu nedenle çocuğun ön bilgilerine bağlı bir öğretim planı uygulanması gerekir.

Gelecek Planları Doğrultusunda Matematiksel Amaçları Belirleme

Lise eğitimi sonrası her çocuğun ve ailenin gelecek için planı farklılık gösterebilir. Bazı öğrenciler üniversite giriş sınavlarına katılarak öğrenimlerine devam etmeyi düşünebilir. Diğerleri ise kamu personeli olarak iş ve meslek yaşamına atılmaya karar verebilir. Bu durumda da yine çocuğunuzun merkezi bir sınava girmesi gerekebilir. Bu tür sınavlarda matematik önemli bir belirleyicidir. Öncelikle çocuğunuzun girmeyi planladığı sınavların içeriklerini inceleyerek sorumlu oldukları matematik konularını belirleyin. Bu bağlamda çocuğunuzun mevcut bilgilerini de göz önünde bulundurarak hangi matematik konularının öğretimine ihtiyaç olduğunu konusunda uzun ve kısa dönemli amaçlarını belirleyin. Bu amaçlar doğrultusunda bir plan hazırlanmasında ve uygulanmasında okul ve öğretmenlerine katkı sağlayın. Okul öğretmenleriyle iş birliği gerçekleştirerek çocuğunuzdaki gelişmeleri birlikte değerlendirin. Gelişmelere bağlı olarak okul dışında bireysel destek almasının uygun olup olmayacağını öğretmenleriyle birlikte belirleyin. Okul dışı bireysel destek konusunda matematik eğitimi uzmanlarından yardım alabilirsiniz. Konunun uzmanıyla çocuğunuzun durumunu paylaşın, nasıl bir destek istediğiniz konusunda uzmanı yönlendirin.

! DİKKAT

Her çocuğun lise sonrası için farklı gelecek planları olabilir. Çocuğunuzun gelecek planına ve bu plan doğrultusunda girmesi gereken sınavlara karar verin. Bu tür sınavların içeriklerini inceleyin, hangi matematik konularına ihtiyacı olduğunu belirleyerek bu ihtiyaç çerçevesinde öğretim planı hazırlayın.

SORU

Çocuğunuzun lise eğitimden sonraki gelecek planı nedir? Bu plan için ne tür hazırlıklar yapıyorsunuz?

Matematik Öğretimine Aktif Katılımı Sağlama

Matematik dinleyerek öğrenilmez. Öğrencinin matematik etkinliklerine aktif katılması, matematik kavramları arasında bağlantılar kurması ve öğrenme sürecinin bir parçası olması gerekir. Öğrenci matematik konuları arasında ne kadar çok bağlantı kurarsa konuyu o kadar çok anlayacaktır (2, 10, 11, 13 ve 14). Matematik kavramlarının zorluk dereceleri giderek artar. Öğrencinin daha çok bağlantı kurabilmesi için anladığı yerden başlanması, ön bilgi ve temel kavramlar üzerine yeni bilginin inşa edilmesi daha yararlıdır (15 ve 16). Daha zor seviyelere ilerlemeden önce çocuğun kavramı çok iyi anladığından emin olunmalıdır.

! DİKKAT

Matematik sadece dinleyerek öğrenilmez. Matematik çalışmalarında işitme kaybı olan öğrencinin de okuması, konuşması, yazması, matematiksel kavramları tanımlaması, temel kavramlarla arasındaki ilişkiyi açıklaması gerekir.

Ön bilgiler konusunda birtakım eksikliklere sahip işitme kayıplı çocuklar için bu durum daha da önemlidir. İşitme kayıplı çocukların matematik öğretiminde, temel bilgileri doğrultusunda basitten zora doğru bir plan uygulanması gerekir. Diğer taraftan, işitme kayıplı çocukların matematiksel kavramları ve kavramlar arasındaki ilişkileri içselleştirmesinde sadece öğretmenini dinlemesi ve yazılanları izlemesi yeterli olmaz. Matematik çalışmalarında kendisinin de okuması, konuşması, yazması, öğretmenine matematiksel kavramları tanımlaması, temel kavramlarla arasındaki ilişkiyi açıklaması gerekir (8 ve 14). Çocuğunuzun matematik çalışmalarına bu tür aktif katılımları konusunda öğretmenleriyle iş birliği içinde olmalı, desteğini istemelisiniz. Evde size öğrendiklerini anlatmasını isteyin. Siz anlatılan konuyu anlamasanız bile çocuğunuz anlattığı için kendi öğrendiklerini pekiştirecek ve kavramlar arasındaki ilişkileri görmesine yardımcı olacaktır.

SORU

Çocuğunuzun matematik derslerine katılımı nasıl? Sadece öğretmenini mi dinliyor? Yoksa etkinliklere katılıyor mu? Söz alıyor mu? Anlamadığı yerlerin farkında mı? Bunları öğretmenine soruyor mu?

Matematiksel Sözcük Dağarcığını Zenginleştirme

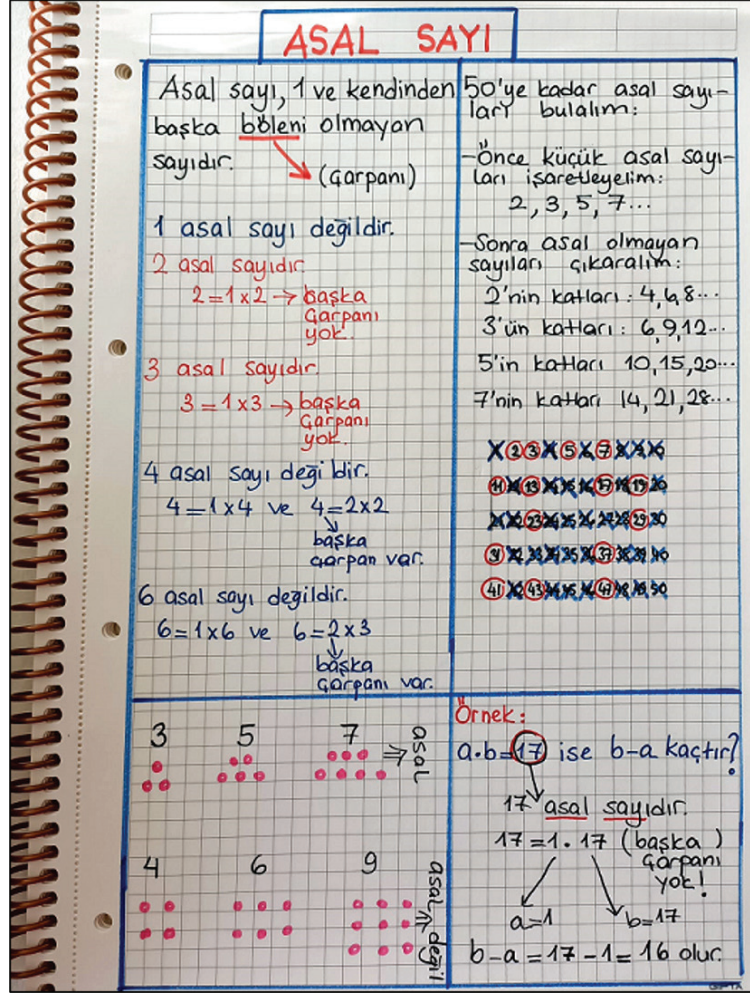
Matematiğe getirilen pek çok tanımdan biri de matematiğin kendine ait terminolojisi ve sembolleri olan bir dil olmasıdır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere matematiksel görevlerde başarılı olmanın anahtarı matematik dilini etkili kullanabilmektir (1, 2 ve 13). Dil gelişimi konusunda birtakım olumsuzluklardan etkilenmiş işitme kayıplı öğrenciler, matematik dilini kullanmada da sıkıntılarla karşılaşabilmektedir (4, 5, 6, 8 ve 9). Matematik dilini geliştirmeleri konusunda işitme kayıplı çocuklarınıza destek olmalısınız. Bunun için matematik terimleri doğru okuması, doğru yazması, tam olarak anlamını bilmesi, matematik terimleri sembolüyle göstermesi, sembolik gösterimi okuması ve sembolik gösterimi anlaması desteklenmelidir. Evde siz anne-babalar veya matematik öğretmenleri çocuğunuza çalışılan matematik konusuyla ilgili sözcükleri sorun, çocuğunuzun bu sözcüğün ne anlama geldiğini açıklaması isteyin. Ayrıca bu sözcüğün diğer matematik kavramlarıyla arasındaki ilişkiyi sorun, örneklerle açıklamasını isteyin. Bu sözcüğün hangi sembolle gösterildiğini, bu sembolün nasıl okunduğunu anlatmasını isteyin. Anlamını bilmediği sözcüklerle karşılaştığında bu sözcüklerin anlamını sözlükten veya matematik kitaplarından araştırması konusunda destek olun. Öğrendikleri matematiksel sözcüklerle ilgili defter hazırlayabilirsiniz. Bu deftere, yeni öğrendiği matematiksel sözcükleri ve kavramları, bu kavramların anlamlarını, varsa eğer sembolik gösterimini, resim veya çizimleri, kavramın anlamına ve diğer kavramlarla olan ilişkisine yönelik örnekleri çocuğunuzun anlayabileceği bir dil kullanarak birlikte yazabilirsiniz. Matematik kavramları defteriniz zamanla gelişir, zenginleşir. Hazır bir sözlük veya matematik kitabı kullanmak yerine, kendi matematik kavramları defterini hazırlanmanız daha etkilidir. Şekil 1’de matematiksel bir kavram olan “asal sayı” ile ilgili hazırlanmış matematik kavramları defterinin bir sayfasının örneği görünüyor. Burada asal sayı kavramı tanımlanmış, çocuğun aklında kalmasına yardımcı olması açısından kavram görselleştirilmiş, diğer kavramlarla ilişkisi örneklerle verilmiştir. Matematik kavramları defterine sadece matematiksel sözcük ve kavramları değil, matematiksel formülleri, kuralları da yazabilirsiniz. Formül veya kurallarla birlikte ilgili problem veya örnek çözümleri ekleyebilirsiniz. Çocuğunuzun daha önce öğrendiği ve hatırlayamadığı bir matematiksel kavramı, formülü veya kuralı hazırladığınız matematik kavramları defterini kullanarak hatırlamasını öğretin. Zaman zaman hazırladığınız matematiksel kavramlar defterini birlikte okuyun.

! DİKKAT

Matematiğin kendine ait sözcüklerden ve sembollerden oluşan bir dili vardır. İşitme kayıplı çocuğun matematik dilini geliştirmek gerekir. Bunun için matematik terimlerini doğru okuması, doğru yazması, tam olarak ne anlama geldiğini bilmesi, terimleri sembolüyle gösterebilmesi ve sembollerin ne anlama geldiğini bilmesi gerekir.

SORU

Çocuğunuz matematik derslerinde geçen matematiksel kavramların anlamlarını biliyor mu? Anlamını bilmediği sözcükle karşılaşınca ne yapıyor?

Şekil 1: Matematik kavramlar defterinden bir sayfa örneği

Matematikte Okuduğunu Anlama Becerisini Geliştirme

Pek çok derste olduğu gibi matematik dersinde de öğrencinin başarısı okuduğunu anlama becerisi ile yakından ilişkilidir. Okuduğunu anlama konusunda zorluk çeken öğrenciler maalesef matematikte de başarılı olamıyorlar (17). İşitme kayıplı öğrencilerin, okuduğunu anlama konusunda birtakım zorluklar yaşadığını araştırmalar ortaya koyuyor (7). Bununla birlikte, okuduğunu anlama becerisi düşük işitme kayıplı öğrencilerin, matematikte de düşük bir başarıya sahip oldukları görünüyor (7). Bu nedenle işitme kayıplı çocuğunuzun okuma ve anlama becerilerini geliştirmeniz gerekiyor. Okuma ve anlama becerilerinin geliştirilmesiyle ilgili kitabınızın okuma yazma bölümüne başvurabilirsiniz.

! DİKKAT

Öğrencinin okuduğunu anlama becerisiyle matematik başarısı arasında yakın ilişki vardır. İşitme kaybı olan çocukların matematikte başarılı olabilmesi için okuma anlama becerilerini geliştirmek önemlidir.

Diğer taraftan matematiksel metinleri okuma anlama becerisi, diğer derslerdeki okuma anlama becerisinden daha karmaşık ve zordur (18). Bu durum matematik ders kitaplarında, test kitaplarında veya sınavlarda verilen matematiksel bilgilerin okunup anlaşılmasında kendini gösteriyor. Öncelikle çocuğunuzun matematiksel metinleri doğru okuması gerekir. Bunun için de metinde kullanılan sözcükleri, sembolleri doğru okuması ve bunların ne anlama geldiğini bilmesi için gereken destek verilmelidir. Diğer taraftan; matematiksel sözcükleri ve sembolleri doğru okuyup anlayabilmenin ötesinde, matematik metinleri her zaman alışılmış türde metin yapısına sahip olmayabilir. Matematiksel metinler bilgi verici yazılar veya problemlerin dışında görsel bir şekil, resim, şema, tablo, grafik, denklem, harita şeklinde de karşımıza çıkabilir. Bu tür metinler kendine özel okuma becerisi gerektirir. Örneğin bir problem metninde sözcükler soldan sağa doğru okunurken tabloda verilenlerin yatay ve dikey bileşenler birleştirilerek birlikte okunması gerekir. Ya da bir grafikte verilenler, yukarıdan aşağıya veya aşağıdan yukarıya bir sıra izlenerek okunduğu gibi bazen de dairesel bir sıra takip ederek okuma becerisi gerektirebilir. İşitme kayıplı çocuğunuz sınıfta öğretmenin bu tür metinleri okurken izlediği yolu, metindeki bileşenleri hangi sırayla birleştirdiğini tam anlamayabilir. Böyle durumlarda çocuğunuza farklı matematiksel metinleri, bir şekli, tabloyu, grafiği, şemayı hangi sırayla, hangi yönde, hangi bileşenleri birleştirerek, nasıl okuması gerektiği öğretilmelidir. Bu konuda okuldaki öğretmenlerinden veya okul dışındaki bireysel matematik desteği aldığı uzmanlardan çocuğunuza farklı türlerdeki matematiksel metinleri okuma becerisini kazandırmasını isteyin.

Çocuğunuzun matematiksel metinleri doğru okuması gerekli olmakla birlikte tek başına yeterli değildir. Okuduğu metinlerden matematiksel bir anlam çıkarması gerekir (18). Örneğin sözel ifadeli bir matematiksel problemi pek çok çocuk doğru okuyabilir, hatta okuduğunu anlayabilir, ancak matematiksel bir anlam çıkaramayabilir. Matematiksel bir anlam çıkarması için okuduğu metni bir bütün olarak algılayabilmesi, verilen ipuçlarını görebilmesi, verilenleri ve isteneni ayırt edebilmesi, verilenlerle önceki bilgileri arasında ilişki kurabilmesi ve bu ilişkileri matematiksel formüle edebilmesi, son olarak da formülü uygulayabilmesi gerekir.

! DİKKAT

Öğrencinin başarısı için matematiksel metinleri doğru okumak tek başına yeterli değildir. Matematiksel bir anlam çıkarılması gerekir. Bunun için metnin bir bütün olarak algılanması, verilen ipuçlarının gözden geçirilmesi, verilenlerin ve istenenin ayırt edilmesi, verilenlerle önceki bilgiler arasında ilişki kurulması ve bu ilişkilerin matematiksel formüllerle yazılması ve çözülmesi gerekir.

İşitme kayıplı çocuğunuza matematiksel metinleri doğru okuyabilmesi ve matematiksel bir anlam çıkarabilmesi konusunda belki siz kendi başınıza yardımcı olamayabilirsiniz. Bu durumda çocuğunuzun okul öğretmenleriyle veya okul dışı destek aldığınız uzmanlarla yakın ilişki içinde olmalısınız. Öğretmenlerinden farklı tür matematik metinleri ile çalışmasını isteyin. Çalışmalarda metinleri doğru okuması, metindeki ipuçlarını görebilmesi ve isteneni belirleyebilmesi, ön bilgileriyle ilişki kurabilmesi, verilenleri matematiksel formüle edebilmesi ve formülü uygulayabilmesi konusunda iş birliği yapabilirsiniz.

SORU

Çocuğunuzun okuma anlama becerisi nedir? Matematik kitaplarında verilen tabloları, grafikleri, şekilleri, formülleri doğru okuyabiliyor mu? Okuduğunu anlayabiliyor mu?

Problem Çözme Becerisini Geliştirme

Günlük yaşantımızda çözülmesi gereken pek çok problemle karşılaşırız. Karşılaşılan problemlerin çözümünde problemi çözmeyi istememiz ve gerekli zihinsel yeteneklere sahip olmamız tek başına yeterli değildir. Bununla birlikte problem çözme becerilerini de kullanmamız gerekir. Problem çözme becerilerinin gelişimi, matematik öğretim programlarının temel hedeflerinden biridir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan müfredatta problem çözme, programın vazgeçilmez bir parçası olarak ele alınıyor (1). Problemler, hemen her konu içerisine serpiştiriliyor, öğrencilerin problem çözme süreçlerine aktif katılımı hedefleniyor, gerçek yaşama dönük problem çözme çalışmalarına yer veriliyor. Bu yolla tüm öğrencilerin matematiğin hayatta ne işe yaradığını ve ne kadar önemli olduğunu anlamaları hedefleniyor. Matematik ders kitaplarındaki etkinlikler öğrencilerin öğrendiklerini günlük yaşantılarında kullanabilecekleri şekilde düzenleniyor.

Zihinsel süreçlerin gelişimine olumlu katkılar sağlayan ve gelişen dünyamızda önemli bir yere sahip olan problem çözme becerileri, işitme kaybı olan bireylerin de kendi başlarına

bağımsız ve etkili bir yaşam sürdürebilmelerinde önemli bir rol oynuyor. Diğer taraftan, yapılan araştırmalar işitme kayıplı öğrencilerin problem çözme becerilerinin zayıf olduğunu gösteriyor (19, 20 ve 21). Bunun en önemli nedenlerinden birini işitme kayıplı öğrencilerin okuma anlama konusunda yaşadığı sıkıntılar oluşturuyor. Verilen görevi anlayamayan bir çocuğun görevi başarılı bir şekilde yerine getirmesi beklenemez. Ancak bununla birlikte öğretmenlerin de matematik derslerinde, işitme kayıplı öğrencilerine, anlamayacakları düşüncesiyle yeterli problem çözme fırsatı vermedikleri görünüyor (22). Yeterli problem çözme fırsatına sahip olamayan işitme kayıplı öğrenciler, bunun sonucu olarak problem çözme becerilerinde akranlarına göre zayıf kalıyor. Diğer taraftan, araştırmalar işitme kayıplı öğrencilere yapılan problem çözme becerilerinin öğretiminin yararlı olduğunu gösteriyor (23). Dolayısıyla işitme kayıplı öğrencilere problem çözme becerilerin öğretilmesi gerekiyor. İşitme kayıplı çocuğunuzun öğretmenleriyle iş birliği sağlayarak problem çözme becerilerini öğrenmesine destek olabilirsiniz.

! DİKKAT

İşitme kaybı olan bireylerin de kendi başlarına bağımsız ve etkili bir yaşam sürdürebilmelerinde problem çözme becerileri önemli bir rol oynamaktadır. Bu amaçla işitme kayıplı öğrencilere problem çözme becerilerinin öğretilmesi gerekir.

Matematik eğitimi uzmanlarına göre problem çözmenin kuralları yoktur, ancak sistematığı vardır. Bu konuda Polya'nın dört aşamalı problem çözme süreci en çok kabul gören aşamaları içerir (2, 10, 12 ve 13). Bunlar; problemin anlaşılması, çözümle ilgili stratejinin seçilmesi, seçilen stratejinin uygulanması ve çözümün değerlendirilmesidir.

Problemin anlaşılması aşamasında problemin okunması, genel bir anlam oluşturulması, problemde verilenlerin ve istenenin belirlenmesi gerekir. Bu aşamada çocuğunuza aşağıda örnekleri verilen birtakım sorular yönelterek problemi anlamasına destek olabilirsiniz:

- Problemi sesli okur musun? (Önemli yerlere vurgu yaparak okuyup okumadığını belirleyin.)
- Problemi özetler misin?
- Problemde verilenler neler?
- Problemde ne isteniyor?
- Problemde anlatılanları uygun bir şekil veya diyagram ile gösterebilir misin?
- Problemin parçaları neler?

Çözümle ilgili stratejinin seçimi aşamasında problemde verilenler ve istenen göz önünde bulundurularak verilenler arasında ilişki kurulur ve çözüm için yapılması gereken işlemlere karar verilir. Bu aşamada çocuğunuza strateji seçiminde destek olmak için şu tür yönlendirici sorular sorabilirsiniz:

- Problemde neyin bulunması isteniyor?
- Problemde hangi bilgiler verilmiş?
- Verilenlerle ilgili ne biliyorsun? Bildiklerin arasında nasıl bir ilişki var?
- Bu probleme benzer başka bir problem çözmüş müydün? Orada ne yaptığını hatırlıyor musun?
- (Çözüm için bir strateji belirleyemiyorsa) Buna benzer daha basit bir problem ne olabilir? Basit problemi nasıl çözersin?
- Çözüm için hangi işlemleri yapman gerekiyor?
- Neden bu işlemleri yapmaya karar verdin?
- Bu işlemleri hangi sırayla yapmalısın?
- Çözüm için problemde verilen tüm bilgileri kullandın mı?
- Problemin cevabını tahmin edebilir misin?

Stratejinin uygulanması aşamasında önceki adımda yapılmasına karar verilen işlemler sırayla yapılır. İşlem sırasının belirlenmesinde ve işlemlerin yapılış adımlarını takip ederken şu tür sorular sorarak çocuğunuza destek olabilirsiniz:

- Önce hangi işlemi yapmalısın?
- Bu işlemi nasıl yapacaksın?
- Sence işlemi doğru yaptın mı?
- İşlemin sonucu nedir?
- Başka yapman gereken işlem var mı?

Çözümün değerlendirilmesi aşamasında elde edilen sonuçların doğru olup olmadığına bakılır. Bunun için ulaşılan sonucun problemde istenen bilgiye uygun olup olmadığı tartışılır. Yanlış bir sonuca ulaştığına karar verilirse, önce işlem hatası yapıp yapmadığı kontrol edilir. İşlem hatası yok ve sonuç makul değilse seçilen stratejinin uygun olup olmadığı gözden geçirilir. Böyle bir durumda yeni bir strateji belirlenerek benzer adımlar takip edilir. Problemin sonucuna ulaşıldığında başka bir çözüm yolunun olup olmadığı düşünülür. Problem çözme

çalışması sonlandırılır. Bu süreçte çocuğunuzu yönlendirme konusunda şu tür sorular kullanabilirsiniz:

- Problemde ne soruyor?
- Problemin cevabı ne?
- Problemin cevabı mantıklı mı?
- Problemi başka nasıl çözebilirdin?
- Sence hangi çözüm yolu daha uygun olur?
- Benzer başka problem çıksa yapabilir misin?

SORU

Çocuğunuz matematiksel problemlerle karşılaşınca ne yapıyor? Problem çözme adımlarını takip ediyor mu?

! DİKKAT

Problem çözme davranışları problemin anlaşılması, çözümle ilgili stratejinin seçilmesi, seçilen stratejinin uygulanması ve çözümün değerlendirilmesi aşamalarından oluşmaktadır.

Yapılan araştırmalar işitme kayıplı çocukların sözel ifadeli problemlerle karşılaştıklarında, problem çözme aşamalarını takip etmek yerine problemde verilen sayısal verileri kullanarak birtakım işlemler yaptıklarını ve çoğu zaman problemin sonucuna ulaşmada başarısız olduklarını gösteriyor (19). İşitme kayıplı çocuğunuza problemlerle karşılaştıklarında hemen işleme başlamak yerine yukarıdaki adımları takip etmesi gerektiği öğretilmelidir. Evde siz ya da okuldaki matematik öğretmenlerinden veya okul dışında destek alabileceğiniz uzmanlardan problem çözme adımlarını çocuğunuza öğretmesini isteyebilirsiniz. Öğretmenleriyle birlikte çözdüğü problemleri evde size anlatmasını isteyin. Bu tür tekrar çalışmalarında "Problemde sana en kolay gelen yer neresi? Problemde sana en zor gelen yer neresi? Benzer başka bir problem çıksa, kendi başına yapabilir misin? Benzer başka bir problemi de sen oluşturabilir misin?" şeklinde sorularla tartışma ortamları yaratabilirsiniz. Bu tür tekrar çalışmalarının çocuğunuzun problem çözme becerilerine olumlu katkı sağladığını göreceksiniz.

Matematikte Öğrendikleriyle İlgili Tekrar ve Pekiştirme Çalışmaları

Yeni öğrenilen bilgiler tekrar edilmediği durumlarda unutulma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Öğrenilen bilgilerin %70'i bir saat içinde, %80'i yirmi dört saat içinde unutulmaktadır. Unutmayı azaltan en iyi faktör tekrar etmedir. Matematik dersinde de tekrar çok önemlidir. Tekrar yapmak en az yeni bir konu öğrenmek kadar önemlidir. İşitme kayıplı çocuğunuzun da matematik başarısını artırmak için tekrar yapmasını sağlamalısınız.

! DİKKAT

Tekrar edilmeyen bilgiler unutulur. İşitme kaybı olan çocukların okulda öğrendiği matematik konularını evde tekrar etmesi önemlidir.

Tekrar sadece okuyarak yapılmaz. Tekrar çalışmalarında derste yazılan notlar tekrar okunmalı, çözüm yolları incelenmeli ve çözüm öğrenci tarafından baştan yazılarak çalışılmalıdır. Ayrıca önemli yerlerin altı çizilebilir, sayfanın kenarına anlayabileceği ve hatırlayabileceği notlar alınabilir, not kâğıtlarına formüller, açıklayıcı notlar, özet bilgiler yazılabilir.

Öğrenmenin gerçekleşmesi için tekrarın ötesinde, benzer durumlar karşısında öğrencinin kendi başına çözüm üretebilmesi gerekir. Bu amaç doğrultusunda, çocuğunuz matematik derslerinde öğrendiği konularla ilgili ek çalışmalar yapmalıdır. Matematik öğretmenlerinin verdiği ödevleri ve konuyla ilgili başka kaynaklardan soruları çözmeleri gerekir. Bu çalışmalarda, derste yazdıkları notları, öğretmenin çözdüğü soruları kullanabilir. Çözülen soruyla benzerlikleri ve farklılıkları karşılaştırabilir. Çocuğunuzun kendi başına çözemediği soruları birlikte inceleyebilirsiniz, neden çözemediğini konuşabilirsiniz. Böylece çocuğunuzun iyi bildiği ve bilemediği, eksik bildiği konuların neler olduğunu anlamasına yardımcı olabilirsiniz. Ardından bilemediği konularla ilgili ek öğretim çalışmaları yapması hususunda öğretmenleriyle görüşebilirsiniz.

! DİKKAT

Tekrar çalışmalarında derste yazılan notları tekrar okuyabilir, çözüm yollarını inceleyebilir, çözümü tekrar baştan yazarak çalışılabilir, önemli yerlerin altını çizilebilir, sayfanın kenarına kısa notlar alabilir, not kâğıtlarına formüller, açıklayıcı notlar, özet bilgiler yazılabilir. Ayrıca verilen ödevler yapılabilir ve konuyla ilgili başka kaynaklardaki sorular çözülebilir.

Öğrendikleri konuları süreç içinde unutmamaları için birkaç ay sonra konulara tekrar dönmesini ve tekrar alıştırmaları yapmasını sağlamalısınız. Düzenli tekrar ve pekiştirme çalışmalarıyla çocuğunuzun ilerlediğini göreceksiniz.

SORU

Çocuğunuz öğrendiği matematik konularını evde tekrarlıyor mu? Tekrar çalışmalarında neler yapıyor? Ek kaynaktan matematik soruları çözüyor mu?

Neler Öğrendik?

Lise eğitimi; öğrencilerin ilgileri ve yetenekleri doğrultusunda üniversiteye, mesleğe, hayata ve iş alanlarına hazırlandığı özel bir dönemdir. Üniversite veya iş yaşantısına geçiş sürecinde uygulanan sınavlarda matematik önemlidir. Ülkemizde pek çok öğrenci matematiğin zor olduğunu ve matematiği başaramayacağını düşünmektedir. Bu durum, işitme kayıplı öğrenciler için de geçerlidir. Liseden mezun olan işitme kayıplı öğrencilerin çoğunun ilköğretim seviyesinde matematiksel bilgi ve problem çözme becerisine sahip olduğunu araştırmalar göstermektedir. İşitme kayıplı öğrencilerin gelecek eğitim ve mesleki hedeflerinin belirlemede önemli bir etkiye sahip olan matematik becerilerini geliştirmede yaşadıkları sorunların üstesinden gelmek gerekir.

Matematikteki bütün kavramlar birbirleriyle ilişkilidir. Her yeni kavram kendinden önceki kavramın üzerine kurulan başka bir ilişkidir. Bu nedenle matematik öğretiminde bu yapıya dikkat edilmelidir. Bu bağlamda öncelikle işitme kayıplı çocuğun mevcut matematik bilgisinin belirlenmesi, temel matematik becerilerinde zayıf veya eksik bilgileri varsa bunların tamamlanması gerekir. Ardından, lise eğitimi sonrası geleceğine yönelik planları doğrultusunda girmeyi hedeflediği sınavlara karar verilmesi ve bu sınavların içeriklerinin incelenerek sorumlu oldukları matematik konularının belirlenmesi gerekir.

Matematik kendine ait sözcükleri ve sembolleri olan bir dile sahiptir. Çocuğun başarılı olabilmesi için matematik dilini etkin kullanması gerekir. Dil gelişimi konusunda birtakım olumsuzluklardan etkilenmiş işitme kayıplı öğrenciler, matematik dilini kullanmada da sıkıntılarla karşılaşabilmektedir. İşitme kayıplı çocukların matematiksel sözcük dağarcığını geliştirmek gerekir. Matematikte matematiksel kavramları ve kavramlar arasındaki ilişkileri anlamakta sadece öğretmenini dinlemek ve yazılanları izlemek yeterli değildir. Matematik çalışmalarında işitme kayıplı öğrencilerin kendisinin de okuması, konuşması, yazması, öğretmenine matematiksel kavramları tanımlaması, diğer kavramlarla arasındaki ilişkiyi açıklaması gerekir. Pek çok derste olduğu gibi matematik dersinde de öğrencinin başarısı okuduğunu anlama becerisi ile yakın ilişkilidir. Bununla birlikte, işitme kayıplı öğrencilerin okuduğunu anlama konusunda da birtakım sorunlar yaşadığını bilinmektedir. Öncelikle çocuğunun matematiksel metinleri doğru okuması ve okuduğu metinden matematiksel bir anlam çıkarmayı öğrenmesi gerekir. Matematiksel bir anlam çıkarabilmesi için okuduğu metni bir bütün olarak algılayabilmesi, verilen ipuçlarını görebilmesi, verilenleri ve isteneni ayırt edebilmesi, verilenlerle önceki bil-

gileri arasında ilişki kurabilmesi ve bu ilişkileri matematiksel formüle edebilmesi, son olarak da formülü uygulayabilmesi gerekir.

Problem çözme becerilerinin gelişimi, matematik öğretim programlarının temel hedeflerinden biridir. Bununla birlikte yapılan araştırmalar işitme kayıplı öğrencilerin problem çözme becerilerinin zayıf olduğunu göstermektedir. İşitme kayıplı öğrencilere öncelikle yeterli problem çözme fırsatı verilmeli, bununla birlikte problem çözme davranışları öğretilmelidir. Bu konuda en çok kabul gören davranış adımları problemin anlaşılması, çözümle ilgili stratejinin seçilmesi, seçilen stratejinin uygulanması ve çözümün değerlendirilmesidir.

Son olarak derste öğrenilen yeni bilgiler kullanılmadığı ve tekrar edilmediği durumlarda unutulma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bunun için işitme kayıplı çocuğun evde kendi başına okulda öğrendiklerini tekrar etmesi ve ek çalışmalar yapması, zaman içinde tekrar geçmiş konuları hatırlaması matematik başarısına olumlu katkılar sağlayacaktır.

Yararlanılan Kaynaklar

1. MEB (2018). Ortaöğretim Matematik Dersi (9,10,11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.
2. Baykul, Y. (2009) İlköğretimde Matematik Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi.
3. Traxler, C. B. (2000). The Stanford Achievement Test, 9th Edition: National Norming and Performance for Standards for Deaf and Hard-of-Hearing Students. *Journal of the Deaf Studies and Deaf Education*, 5(4), 337-348.
4. Barham, J. ve Bishop, A. (1991). Mathematics and the deaf children. *Language in Mathematical Education*. (Ed: Kevin Durkin & Beatrice Shire). Open University Pres.
5. Nunes, T. (2004). Teaching mathematics to deaf children. London, England: Whurr Publishers, Ltd.
6. Pagliaro, C. M. (2006). Deaf learners: developments in curriculum and instruction. *Mathematics Education and the Deaf Learner*. (Ed: Moores, D. F. ve Martin, D. S.) Washington DC: Gallaudet University Press.
7. Pau, C. S. (1995). The deaf child and solving problems of arithmetic: the importance of comprehensive reading. *American Annals of the Deaf*, 140, 287-291.
8. Stewart, D. A. ve Kluwin, T. N. (2001). Teaching deaf and hard of hearing students: content, strategies, and curriculum. Boston: Mass, Allyn and Bacon.
9. Swanwick, R., Oddy, A. ve Roper, T. (2005). Mathematics and deaf children: an exploration of barriers to success. *Deafness and Education International*, 7(1), 1-21.
10. Altun, M. (2021). Matematik Öğretimi. Alfa Akademi.

11. Olkun, S. ve Toluk, Z. (2003) İlköğretimde etkinlik temelli matematik öğretimi. Ankara: Anı Yayıncılık.
12. Pesen, C. (2008). Matematik Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi.
13. Van De Walle, J.A., Karp, K.S. ve Bay-Williams, J. M. (2018). İlkokul ve Ortaokul Matematiği Gelişimsel Yaklaşımla Öğretim (Çev. Ed: Durmuş, S.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
14. Dane, A., Kudu, M. ve Balkı, N. (2009). Lise öğrencilerinin algılarına göre, matematik başarısını olumsuz yönde etkileyen faktörler. EÜFBED - Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi Cilt-Sayı: 2-1 Yıl: 2009.
15. Jones, E. D. ve Southern, W. T. (2003). Balanced perspectives on mathematics instruction. Focus on Exceptional Children, 35(9).
16. Pearson, P. D., Raphael, T. E, Benson, V. L. ve Madda, C. L. (2007). Balanced in comprehensive literacy instruction: then and know. Best Practices in Literacy Instruction. (Ed: Gambrell, L.B., Morrow, L.M.& Presley, M). Guilford Press, New York.
17. Özdemir, A.Ş. ve Sertöz, T. (2006). Okuduğunu anlama davranışının kazandırılmasının matematik başarısına etkisi. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi Sayı 23, Sayfa: 237-257.
18. Barton, M. L., Heidema, C. ve Jordan, D. (2002). Teaching in mathematics. Educational Leadership November, 24–28.
19. Güldür, F. (2005) İşitme engelliler ilköğretim okuluna devam eden öğrencilerin dört işleme dayalı matematik problemlerini çözme davranışlarının incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
20. Kelly, R. R. ve Mousley, K. (2001). Solving word problems: more than reading issues for deaf students. American Annals of the Deaf, 146(3), 251.
21. Kelly, R. R., Lang, H. G. ve Pagliora, C. M. (2003). Mathematics word problem solving for deaf education: a survey of practices in grades: 6–12. Journal of Deaf Studies and Deaf Education, 8, 104–119.
22. Pagliaro, C. A. ve Ansell, E. (2002). Story problems in the deaf education classroom: frequency and the mode of presentation. Journal of Deaf Studies and Deaf Education, 7(2), 107-119.
23. Mousley, K. ve Kelly, R. R. (1998). Problem solving strategies for teaching mathematics to deaf students. American Annals of the Deaf, 143(4), 325–36.

BÖLÜM 3

Doç. Dr. Murat DOĞAN
Dr. Öğr. Üyesi Rifat İÇYÜZ

KENDİNİ TANIMA ÇABASI

Genel Amaç

Bu ünite de işitme kaybı olan ergenlerin kendini tanıma serüveni hakkında genel bilgiler sunacağız.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- 15-18 yaş döneminin özelliklerini açıklar.
- Bireysel farklılık kavramını tanımlar.
- Bireysel farklılar ile işitme kaybı arasındaki ilişkiyi açıklar.
- İşitme kaybının psikolojik etkilerine örnekler verir.
- Kendini tanıma sürecindeki genci desteklemeye yönelik öneriler verir.

İçerik

1. Sosyal-Duygusal Gelişim
2. Bireysel Farklılıklar
3. Ben Kimim?
4. Ergenlikte İşitme Kaybının Psikolojik Etkileri
5. Kendini Tanıma Sürecindeki İşitme Kayıplı Genci Desteklemeye Yönelik Öneriler

Açıklamalar

Bu bölümde size, 15-18 yaş döneminde olan çocuğunuzun kendini tanıma çabasına ilişkin yaşadığı süreçlere yönelik bilgiler sunulmuştur. Çocuğunuzun bireysel farklılıklarını tanıyarak sosyal-duygusal gelişimine katkıda bulunabileceğiniz örnekler yer almaktadır. Bu sayede çocuğunuzun kişilik gelişimini sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmesine eşlik edebileceğiniz gibi çocuğunuzun kendini tanıma sürecinde onu desteklemeye yönelik öneriler verebileceksiniz.

Giriş

“Kendini gerçekleştirme bireyin kendisini tanımasıyla olur. Bunun için bireyin, kendi yeteneklerini bilmesi, duygularını kontrol edebilmesi ve bunları sonuna kadar kullanarak istediği yere gelebilme ve hedeflerine ulaşabilme isteği olması gerekir.” (1).

15-18 yaşlar sosyal-duygusal gelişim alanında yoğun hareketliliklerin olduğu bir dönemdir. Ergenliğin tüm özelliklerinin gözlemlendiği bu dönemde bir yandan bedensel gelişim hızla sürerken bir yandan da duygusal ve zihinsel gelişmeler ve değişimler gözlenir. Ergenin duyguları inişli çıkışlı bir seyir izleyebilir. Gencin kendini anlamaya ilişkin çabaları ve kimlik arayışı bu değişiklikler arasındadır. Ayrıca sosyal yaşamında da değişimler meydana gelmekte, aile ve akranlarla ilişkilerde bazı dönüşümler yaşanabilmektedir. İşitme kaybı, bireyin işitme duyarlılığının gelişim, sosyal uyum, özellikle de iletişim kurmadaki görevlerini yeterince yerine getirememesi gibi sonuçlar doğurabilen bir engel türüdür. Bu yönüyle bireyin gelişimini, iletişimini, toplumsallaşmasını ve böylece tüm yaşamını etkiler. Bireysel farklılıklarından ve işitme kaybının psikolojik etkilerinden dolayı ergenlik dönemindeki gençler bazı sorunlar yaşayabilir. İşitme kayıplı gençlerin kendini kabul etmeleri sorunları düşünme becerilerinden, sosyal-duygusal gelişimlerinden, aile ve akran ilişkilerinden etkilenmektedir. Kısaca bu dönemde gencin diğer gelişim alanlarının bir yansıması kabul edilebilecek sosyal-duygusal gelişimi ve buna bağlı sergilediği davranışsal özellikler dikkat çekmeye başlar.

Sosyal-Duygusal Gelişim

Önce sosyal-duygusal gelişimin ne olduğunu anlamaya çalışalım. Dünya Sağlık Örgütü insanı biyo-psiko-sosyal bir varlık olarak ele almaktadır. Yani insan biyolojik ve psikolojik süreçleri ile birlikte bir toplum içinde var olur. İnsanın var olabilmesi bu bileşenlere ve aralarındaki kaçınılmaz etkileşime bağlıdır (2). Dikkat ederseniz insanı oluşturan üç bileşenden ikisi psikolojik ve sosyal faktörlerle ilgilidir. Psikolojik faktörler içinde bilişsel ve duygusal faktörler bulunmaktadır. Özellikle duygusal faktörler sosyal çevre ile çok yakın ilişki içindedir. Dolayısıyla duygu deyince aklımıza çevremizdeki insanların gelmesi kaçınılmazdır. Duyguların gelişimi mutlaka ebeveyn, aile, arkadaşlar, akrabalar gibi bireylerle etkileşime bağlıdır. Diğer bir deyişle duygular gelişmek için toplumsal çevreye ihtiyaç duyar. Bu bağlamda sosyal-duygusal gelişim deyince akla, bireyin duygularının ve diğer bireylerle etkileşiminin gelişimi gelmektedir.

Bağımsızlık, bireysellik, kimlik ve benlik saygısı, erken ergenlik dönemindeki duygusal ve sosyal gelişim için önemli temel kavramlardır. Bu kavramların önemi ergenliğin çocukluk ile yetişkinlik arasında geçiş dönemi olmasından kaynaklanmaktadır. Yaşı ilerleyen çocuk bağımsızlaşır, kimlik kazanmaya kişiliğini oluşturmaya çalışır, benlik saygısını geliştirir. Böylece yetişkinliğe doğru adımlar atar. Ergenlik döneminde tüm gelişim alanlarında hızlı bir büyüme sürecine girerler. Bunlar içinde fiziksel ve sosyal/duygusal gelişim diğerlerinden

daha belirgindir. Sosyal-duygusal gelişim açısından düşünüldüğünde, bu dönem çocuğu zamanının çoğunu akranları ile geçirmektedir, ancak yine de çocuğun hayatındaki temel belirleyiciler anne, baba ve öğretmen gibi yetişkinlerdir. Ergenlikte yetişkinlerin hâlâ belirleyici olmasının bir nedeni doğal destek ve yönlendirme sistemleri olmalarıdır. Bir diğer neden ise ergenin henüz yasal bağımsızlığa kavuşmamış olmasıdır. Ergenlik döneminde sosyal-duygusal ve gelişimsel konularla ilgili bazı kavramları bilmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu kavramlar aşağıda açıklanmıştır.

Sosyalleşme: Konunun hemen başında insan biyo-psiko-sosyal bir varlıktır, demiştik. Bu nedenle insan, doğal olarak sosyal bir varlıktır. Sosyal sözcüğünün eş anlamlısı toplumsal sözcüğüdür. Sosyalleşme ise bireyin diğer bireylerle bir arada yaşama, bir arada olma isteğidir. Sosyalleşmeye sadece çocuklar değil her yaştaki bireyler ihtiyaç duyar. Ergenlik dönemindeki sosyalleşme ihtiyacının ayırt edici noktası ilginin ev dışındaki kişilere, özellikle de arkadaşlara yönelmesidir.

SORU

Çocuğunuzun arkadaşları var mı? Arkadaşları ile birlikte neler yapıyorlar?

DİKKAT

Ergenin sosyalleşme ilgisi ve ihtiyacı giderek ev dışına kayar. Bu da kişinin kendini bulması açısından kaçınılmazdır.

Güven/Öz Güven/Öz Yeterlik: Güven kişinin sosyal etkileşim içinde olduğu bireylere, topluma ve dünyaya; öz güven ise kendisine yönelik olumlu duygu ve düşünceleridir (5). Burada önemli nokta öz güvenin altı boş bir duygu olmaktan çok belli becerilere dayanması gerektiğidir. Diğer bir anlatımla kişinin öz yeterliğine dayalı bir öz güven sağlıklıdır. Eğer öz güveni yüksek kişinin o duygusu oranında donanımı yoksa yani öz yeterliği düşükse yaşamda zarar görme olasılığı yüksek olacaktır.

Duygu/Duygusal Beceri: Belirli nesne, olay, kişi ya da durumların bireyin iç dünyasında uyandırdığı izlenimler duygu olarak adlandırılmaktadır. Örneğin sevmek, nefret etmek, hüznlenmek, coşku duymak, üzölmek, mutlu olmak, aşağılanmış hissetmek birer duygudur. Duygusal beceri ise bireyin başkalarının ve kendisinin duygularını anlaması, bu duyguları etkili değerlendirmesi ve doğru biçimde ifade etmesidir. Denebilir ki duygu gelişiminin ve duygusal becerilerin ön koşulu sosyalleşmedir.

SORU

Çocuğunuzun çevresindeki insanların duygularını anlayabildiğini düşünüyor musunuz?

Kişilik Gelişimi: Bireyi diğer bireylerden ayıran, oluşumu çocuklukta bağlayan, zaman içinde ciddi değişim göstermeyen, fiziksel olmayan, psikolojik ve davranışsal özelliklerin gelişimidir. Örneğin sabırlı olmak, soğukkanlı olmak, dürüst olmak, dışa dönük veya içe dönük olmak birer kişilik özelliğidir. Kişiliğin belki de en önemli özelliği ayırt edici olmasıdır. Yani bir bireyi diğerinden farklı kılan şeylerden biridir kişilik.

SORU

Çocuğunuzun kişilik özelliklerini tanımlayabilir misiniz?

Ahlak Gelişimi: Kişinin, toplumsal olarak doğru kabul edilmiş normlarla yanlış kabul edilen normları ayırt etme becerisi olarak tanımlanabilir. Bu önemli bir gelişim özelliğidir, çünkü doğru olan ile yanlış olan ayırt edilemediğinde kişi kendini tehlikelere karşı koruyamadığı gibi uygun toplumsal davranışlar da oluşturamamaktadır.

Bireysel Farklılıklar

Her insan ayrı bir dünyadır düşüncesi bireysel farklılık kavramının temelidir. Bireysel farklılık, toplum içerisinde yer alan tüm bireylerin birbirlerinden farklı olması anlamına gelmektedir (1). İnsanların birbirlerinden farklı olmasını etkileyen sayısız faktör vardır. Dış görünüş, iletişim biçimi, yaşam tarzı ve kültürel farklılıkların her biri bireysel farklılık kaynağıdır. Herhangi bir yaş grubunda bireysel farklılıklar bir başka yaş grubundan daha fazla değildir. Ancak bazı insanlar veya insan grupları için bireysel farklılığın kaynakları diğerlerinden daha fazla olabilir. Örneğin işiten ergenlerin her biri diğerinden farklıdır, işitme kayıplı ergenlerin de her biri diğerinden farklıdır. Ancak işitme kayıplı ergenlerin birbirlerinden ve işiten ergenlerden farklılık oranı daha yüksek olabilir. Çünkü normal işitenlerin hayatları boyunca hiç karşılaşmadıkları deneyimleri yaşamakta veya maruz kalmaktadırlar. Örneğin işitme kaybı derecesi, erken tanı alıp almama, işitme cihazını etkin kullanıp kullanmama, aile eğitimi alıp almama, kullandığı iletişim yaklaşımı, dil gelişimi düzeyi gibi özellikler sadece işitme kaybı olan bireylere aittir. Bu özelliklerin her biri kendi içinde çeşitli biçimlerde olacağından bu durum kişiyi de etkileyecektir. Örneğin işitme kayıplı bireylerin işitme kaybı derecesi birbirinden farklı olabilir, hatta aynı işitme kaybı derecesine sahip bireylerin dil gelişimleri başka nedenlerden dolayı farklılaşabilir. Dolayısıyla işitme kaybı olan ergenlerin gelişim özellikleri çeşitli derecelerde işiten yaşlılarından farklı olabilmektedir. Bu nokta da ergenin kendi bireysel farklılığını tanıma çabası içinde önemli bir yer tutmaktadır.

! DİKKAT

Bir söylem olmanın ötesinde ve inanarak diyebiliriz ki her insan ayrı bir dünyadır, ergen de başkalarının dünyasında kendine yer bulmaya çalışan kişidir.

Ben Kimim?

Ergenlik kimlik bulma ve bu süreçte zaman zaman bunalıma girme dönemidir denebilir. Bu kelimelerle adlandırın adlandırmasın ergenlerin zihnindeki en önemli soru şudur: Ben kimim? Bu soru bazen gerçekten ergenin kim olduğunu tam olarak bilmemesinin sonucudur, bazen de bu soruyla idealindeki kendinin özelliklerini arar. Mevcut durumu ile ailede, okulda ve toplumdaki hâlini anlamlandırmaya çalışma aynı zamanda idealindeki özellikleri bulma çabası ergende ciddi bir zihinsel ve duygusal uğraştır. Bu uğraş sonucunda ergen zaman zaman iyi hisseder, zaman zaman kimlik bunalımına girer. Ama iyi desteklenmesi hâlinde, önünde sonunda kendini bulur. “Kimim? Neyim? Ne olmak istiyorum? Nasıl biri olmalıyım? Bu hayatta nereye gideceğime nasıl karar verebilirim?” gibi soruların tamamı, kendini tanıma çabasının ve kimlik arayışının sonucudur. Bireyin kendisini tanımasının bazı boyutları vardır (3). Bunlar:

- **Fiziksel Boyut:** İnsanın fiziksel durumunu, bedenini tanıması anlamına gelir.
- **Psikolojik Boyut:** İnsanın duygularını, düşünme biçimini, kişiliğini tanıması anlamına gelir.
- **Sosyal Boyut:** İnsanın çevresiyle olan ilişkilerini ve iletişiminin farkında olması anlamına gelmektedir.

Her ne kadar yetişkin bireyler de bu soruların cevabını tam olarak alamamış olsa da bu sorular genç yetişkinlerin kafasını daha çok meşgul eder. Bu noktada kimlik kavramını açıklamakta fayda vardır. Kısaca kimlik, birçok parçadan oluşan kendini betimlemedir. Bazı isimlendirilmiş kimlik örnekleri aşağıda verilmiştir. Bu örnekler uzatılabilir, ancak akılda tutulması gereken kimlik kavramının çok temel bir arayış olduğu ve gencin kendini bununla tanımladığıdır.

- **Fiziksel Kimlik:** Bireyin vücut yani dış görünüşüdür.
- **Kişilik:** Bireyin kişilik özellikleri; endişeli ya da sakin, içe ya da dışa dönük vb. olmasıdır.
- **Kültürel/Etnik Kimlik:** Bireyin dünyanın ya da ülkesinin hangi bölümünden olduğu, kendini kültürel mirası ile ne kadar tanımlaması anlamına gelir.
- **Mesleki/Kariyer Kimliği:** Bireyin izlemek istediği kariyer ve çalışma yoludur.

! DİKKAT

Kimlik gelişimi tek seferde olmayan, parça parça gelişen bir süreçtir.

Görsel 1 Betimleme: Arkasında; gri zemin üzerine beyaz soru işaretleri olan, düşünen erkek çocuğu

Kimliğe ilişkin sorular önemli olsa da kimlik oluşumu ergenlik döneminde ne başlar ne biter. Özellikle ergenliğin son döneminde kimlik gelişimi için önemli olan fiziksel, bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimin bireyin çocukluk kimlikleri ve özdeşleşmesinin yetişkin olgunluğuna kadar ilerleyebilmesidir (4). Bu konuda kimlik statüsünü oluşturan noktalardan ve kimlik statülerinden bahsetmekte yarar vardır. Bireyin kimlik statüsünü ise bunalım ve bağlanma denen iki kavramın belirlediği ifade edilmektedir. Buna göre bunalım bireylerin alternatifleri seçtiği bir dönemdir. Bir nevi keşfetme süreci olarak adlandırılabilir. Bağlanma ise kimlik gelişiminin bir parçası olup bireyin (ergenin) kimlik üzerine düşünmesi örneğin kimliğe yaptığı kişisel yatırımlar anlamına gelmektedir.

Kimlik statüleri ise şöyledir:

- **Dağınık Kimlik:** Henüz bir bunalım yaşamamış kimliktir. Yani hem mesleki ve ideolojik konularda kararsızdır hem de bu tarz konulara da ilgi göstermezler.

- **İpotekli Kimlik:** Bağlanmışlığı olan fakat bir bunalım yaşamamış bireylerin statüsüdür. Çoğunlukla ergenler arasında gözlendiği söylenebilir. Örneğin ergenlerin farklı bir yaklaşım ya da uğraşı konusunda kararlarını genellikle ebeveynleri verirler, onların adına karar alırlar.
- **Kararsız Kimlik:** Bir bunalımın ortasında olan henüz belirlenmemiş bireylerin durumudur.
- **Başarılı Kimlik:** Bir karar verip artık kararlarına bağlı bireylerin kimlik statüleridir.

SORU

Ergenlik dönemindeki çocuğunuzu göz önüne aldığınızda hangi kimlik statüsünü taşıdığını düşünüyorsunuz? Davranışlarıyla örneklendirebilir misiniz?

Ergenlik çağındaki çocuğun sosyal-duygusal gelişimini anlamanın iyi bir yolu bu dönemdeki kişinin özelliklerini yetişkinlik dönemi ile karşılaştırmaktır. Bu karşılaştırma için Tablo 1'i izleyin.

Tablo 1. Sosyal-duygusal açıdan ergenler ve yetişkinlerin farkları

Ergenler	Yetişkinler
Fırtınalı bir dönem	Görelî olarak sakin bir dönem
Sık değişen ilgiler	Yerleşik ilgiler
Yeterlik ve öz güven orantısız	Yeterlik ve öz güven görelî orantılı
Aileye uzak arkadaşına yakın	Aileye ve arkadaşına yakın
Her alanda kimlik arayışı	Bazı alanlarda kimlik arayışı
Olgunlaşmamış değer anlayışı	Oturmuş/oturmakta olan değer anlayışı
Flört bazlı geçici romantik ilişkiler	Kalıcı romantik ilişki arayışı
Akran odaklı tavır belirleme	Kendi ve çevresi odaklı tavır belirleme
Öz düzenleme ve öz denetleme düşük	Öz düzenleme ve öz denetleme yüksek
Kişilik değişmekte	Kişilik oturmuş
Ana soru: Ben kimim?	Ana soru: Nasıl bir hayat istiyorum?

Tablo 1’de görüldüğü gibi ergenlikte esasen her özellik bir gelişim sürecini göstermektedir. Tablonun sol sütununu dikkatlice incelemek çocuğumuzu, sağ sütununu incelemek kendimizi anlamaya yardımcı olabilir. Önce kendimizi anlamaya çalışalım çünkü çoğunlukla bulunduğumuz dönemden, yani yetişkinlikten baktığımız için bu dönem çocuklarını anlamakta zorlanıyor olabiliriz.

! DİKKAT

Yetişkin olarak doğmadık, sonradan yetişkin olduk. Sık sık kendimize “Ben o yaşlarda nasıldım?” sorusunu hatırlatalım.

Ergenlikte İşitme Kaybının Psikolojik Etkileri

Şu ana kadar sözünü ettiğimiz tüm sosyal-duygusal gelişim özellikleri işitme kayıplı ergenler için de geçerlidir. Ancak işitme kaybı ergen için özel bir durum olduğundan, kaybın ergen üzerindeki olası psikolojik etkilerine ayrıca değinmek faydalı olabilir.

15-18 yaş döneminde dönemdeki işitme kayıplı gençler işitme kayıplı olduklarının tamamen farkındadırlar. Diğer insanlarla iletişim kurarken de bu farkındalıkla davranırlar. Bazen de işitme kayıplı olduklarından iletişimden uzak kalmak için çaba gösterirler. İşitme kayıplı olmak bazı ergenlerde iletişim becerisini kısıtladığı için akranlarıyla etkileşimi sınırlamaktadır, ancak bazı gençlerde işitme kaybı iletişimi sınırlayıcı bir özellik göstermese de genç kendi iradesiyle diğerleriyle iletişimden kaçınabilmektedir. Bir tür tepkisellik içeren bu davranış arkasında yüklü ruh hâli içeriyor olabilir. Zaten yetişkinlik dönemine doğru kendi kimlikleriyle ciddi derecede barıştıkları da gözlenmektedir.

Bireyin kendi duygularını anlaması kadar başkalarının duygularını anlayabilmesi de sosyal-duygusal gelişimini etkiler. Okula uyum, sosyal yeterlilik ve akademik öğrenme, çocukların okula başlamadan önce bile duygusal yeterliliklerinden etkilenir. Okul yıllarında, işitme kayıplı öğrencilerin duygularını tanımakta, düzenlemekte ve ifade etmekte zorlanabildikleri belirtilmektedir (6). Duygusal olarak sağlıklı gelişebilmeleri için duyguları doğru tanımlayabilmeleri, doğru etiketleyebilmeleri, duyguları anlayabilmeleri ve düzenleyebilmeleri gerekir. Tüm bu alanlarda, işitme kayıplı bireyler genellikle çok genç yaştan yetişkinliğe kadar işiten yaşlılarının gerisinde kalabilmektedir. Çocukların duygularını tanımlarını için şu önerilerde bulunulabilir:

- Çocuklar ile sağlıklı iletişim kurulmalıdır. Bunun için örneğin çocukların duygularını ifade etmesine fırsat sunulmalıdır. Böylece empati yapılabilir.
- Çocuklarınız ile konuşurken herhangi bir durumu ifade ediş tarzı onların benlik saygılarının gelişiminde önemli yere sahiptir. Bu yüzden olumlu dil kullanmak önemlidir.
- Çocukların kendileri ile ilgili olumlu duygular geliştirmeleri için ilgi ve yeteneklerine göre alanlara yönlendirilmeleri oldukça önemlidir. Örneğin çocuklar ilgi ve yeteneklerine göre becerilerini ortaya koyarken daha fazla olumlu geri bildirim alacakları için kendileri ile ilgili olumlu duyguları da geliştirecektir. Aynı zamanda kendilerini gerçekleştiren mutlu bireyler olacaklardır.

İşitme Kaybı Olan Ergenin Kendini Kabul Sorunları

Kendini tanıma çabasında olan ergenlerde en temel sorunun "Ben kimim?" olduğunu belirtmiştik. Bu soruyu cevaplarken kendilerini, değişen bedenlerini, duygularını, düşüncelerini, ailelerini, çevrelerini sorgularlar. Sorgulama sürecinde verdikleri ya da bulabildikleri cevapları kabullenmekte zorlanabilirler. İşitme kayıplı gencin tüm bunların dışında kabullenmesi gereken bir özelliği işitme kaybıdır. Kişinin işitme kayıplı olduğunu bilmesi başka, onu bir parça olarak kendisiyle bütünleştirmesi başkadır. İşitme kayıplı genç açısından kendisini kabullenme; işitme kayıplı olduğunu, bununla yaşaması gerektiğini ve bununla da mutlu yaşayabileceğini anlaması ve içselleştirmesidir (7).

İşitme kayıplı gencin kendini kabul etme sorunları düşünme becerilerinden, sosyal-duygusal gelişimlerinden, aile ve akran ilişkilerinden etkilenmektedir. Ergenliğin en önemli özelliği işiten çocuklar açısından diğerlerinden farklılığını göstererek, farklılaşarak kendi kimliğini oluşturma çabasıdır. Oysa işitme kayıplı ergen için temel sorun diğerleri gibi olma isteğidir. Ortada bu kadar köklü bir sorun varken işitme kayıplı gençten durumunu kısa sürede kabullenmesini beklemek ona bir nevi haksızlıktır. Bu dönem ebeveynin en sabırlı olması gereken dönemdir.

! DİKKAT

İşitme kayıplı gençler belli bir yaşa gelince durumlarını kabullenip işitme kaybıyla mutlu yaşamayı öğrenebilirler.

Kendini Tanıma Sürecindeki İşitme Kayıplı Genci Desteklemeye Yönelik Öneriler

Bireyin kendini kabulü kendini iyi tanımasıyla olabilir. Yani kendi özelliklerini, diğer insanlarla olan benzerlik ya da farklılıklarını bilmesidir. Bireyin kendini tanıması elbette sanıldığı kadar kolay değildir. İşitme kayıplı gençler açısından işin bir yanı kendini tanımak diğer yanı tanıdığı kendini olduğu gibi kabul etmektir. Ebeveynler onlara yardım edecek yakınlarında olan ve onları iyi tanıyan insanlardır. Ebeveynlerin, işitme kayıplı çocuklarının kendilerini tanımasını destekleyebilecekleri şu şekilde bazı öneriler sunulabilir:

- Bir ebeveyn olarak ilk önce “Kendimi ne kadar iyi tanıyorum?” sorusunun cevabını vermekle başlayabilirsiniz. Kendimize bu cevabı ne kadar doğru şekilde verebilirsek hem kendi hayatımıza ilişkin beklentilerimizi hem de çocuğumuzun nasıl bir insan olmasını istediğimize yönelik düşüncelerimizi sağlıklı şekilde ortaya koymuş oluruz.
- Bir zamanlar kendinizin de bu yaş dönemlerinden geçtiğinizi ve o dönemlerde neler hissettiğinizi hatırlamaya çalışın. O dönemleri yetişkin olarak çabuk unutmuş olabilirsiniz fakat o dönemleri hatırlamak çocuklarınızı daha iyi anlamanıza yardımcı olabilir.
- Kendini tanıma ve anlama süreci işitme kayıplı ergen için sancılı geçebilir. Bu sancı basit bir sitemden büyük bir isyana kadar geniş bir yelpazede kendini belli edebilir. Çocuğunuz dahi olsa işitme kayıplı biriyle empati kurmak neredeyse imkânsızdır. Yani “Ben işitme kayıplı olsam ne yapardım?” diye düşünmek uygun bir yaklaşım değildir. Bunun yerine “Acaba ne düşünüyor ne hissediyor?” diye sorun kendinize. Bu şekilde onu daha iyi anlayacağınız gibi destek de olabileceksiniz.
- Çocuğunuz kendini tanıma sürecindeki tüm meraklarını gerçekçi biçimde giderin. Bu merak işitme kaybının kendisiyle ilgili olabileceği gibi bunun sonuçlarıyla ilgili de olabilir. Bu konularda durumu hafifletmeye çalışmadan, gerçekçi biçimde yaklaşın. Çocuğunuzun üzülmeye dayanmak zordur ancak unutmayalım, üzülmeyen kendini bulması mümkün değil.
- Çocuklarının fiziksel değişimlerinin farkında olun ve bedenlerini iyi tanımalarına destek olun. Bu konuda tüm meraklarını eksiksiz giderin, yetersiz kaldığınız durumlarda uzmanlardan destek istemekten çekinmeyin.
- Çocuklarının duygusal değişimlerine karşı anlayışlı olun. Örneğin bazen yalnız kalmak isteyebilir, bazen ise arkadaşlarıyla dışarıda zaman geçirmek isteyebilir. Bu isteklerine ailenin genel kuralları çerçevesinde saygı duyun.

- Bağımsız davranma isteklerini anlayıp ebeveyn olarak onların güvende olmalarını sağlayın.
- Geleceğe ilişkin alacakları kararlara, yaptıkları planlamalara saygı duyun. Elbette ebeveyn olarak düşüncelerinizi belirtebilirsiniz fakat onu olmak istemediği bir insan olma ya da yapmak istemediği bir mesleğe yönlendirmeye çalışmayın.

Kendini tanıma serüveninde bireyler çevrelerinden gelecek desteğe ihtiyaç duyabilirler. Söz konusu işitme kayıplı bireyler olduğunda ilk olarak anne-babasının desteğinin yanında kendini tanıma sürecinde uzmanın desteği yanlış adımlar atılmaması adına önemli olabilir (8). Bu noktada anne-baba olarak uzmanlardan yardım almaktan çekinmeyiniz.

! DİKKAT

Elbette bu öneriler çoğaltılabilir. Ayrıca her bireyin kendini tanıma yöntem ya da tekniği farklılaşabilir. Önemli olanın bireyin kendisini tanımasıdır.

SORU

Sizler çocuklarınıza kendilerini tanıma konusunda ne tür önerilerde bulunursunuz?

ÖRNEK DURUM

15 yaşında lise öğrencisi olan Derin, işitme cihazından dolayı arkadaşları tarafından beğenilmediğini düşündüğü için saçına şekil vermeye, makyaj yapmaya başlamıştı. Görünüşüne çok fazla önem vererek herkesin ilgisini toplamaya çalışıyordu. Ergenlik döneminde olan Derin, kimlik arayışında olduğu için topluma kendisini dış görünüşüyle kabul ettireceğini düşünüyor, çok fazla giysi alışverişi yapıyordu. Diğer yandan okulda ders aralarında arkadaşlarıyla sohbet etmeyi, okul dışında arkadaşlarıyla vakit geçirmeyi çok seviyordu. Hatta sık sık ailesinden izin alıp kız arkadaşlarında kalmak istediği için ailesi ile sorun yaşıyordu. Bu isteği yerine gelmeyen Derin hırçın davranışlar sergilediği için ailesiyle çatışma yaşıyordu. Anne ve babasıyla yaşadığı sorunları arkadaşlarıyla paylaşan Derin, ailesi tarafından anlaşılmadığını hatta sevilmediğini bile düşünüyordu. Bu nedenle aldığı kararlarda ailesine danışmıyordu. Bu çatışmalardan olumsuz etkilenen Derin'in

derslerine olan ilgisi ve başarısı azalıyordu. Ailesi ne yapacağını düşünürken ilk olarak okul rehber öğretmeni ile görüşmeye karar verdi. Rehber öğretmeni aileye bir süre öğrenciyi gözlemleyeceğini, öğretmenlerinden bilgi alacağını ifade etti. Bir süre sonra rehber öğretmeni Derin ile bir kez görüştü. Onu anlamaya ve olası riskli durumlara karşı sevecen bir tavırla uyardı. Hissettiği ruh hâlinin aslında kendini tanıma ve bağımsızlaşma çabasından kaynaklandığını söyledi. Ailesiyle yaşadığı iletişim bozukluğunun onu yanlış kararlar almasına neden olabileceğini belirtti. Onu yargılamadan bir dış göz tarafından söylenenleri dikkatlice dinleyen Derin, öğretmenine hak verdi. Ardından Derin, anne-babasıyla konuştu, hissettiği duyguları rahatça paylaşarak onu anlamalarını bekledi.

Örnek duruma aile açısından bakıldığında, çocuklarının ergenlik döneminde olduğunu ve kendini ifade etme biçimini bulmaya çalıştığını fark etmediler. Çocuklarının hayatıyla ilgili karar verme becerilerini güçlendirmeye çalıştığını ve fiziksel görünümündeki değişimleriyle barışık olduğunu ve buna yönelik davranışlar sergilediğini göz ardı ettiler. Çocukları ise, ailesinin kendisini anlamadığını düşündüğü için ailesinden uzaklaştı ve onlara hırçın davrandı. Rehber öğretmenle konuştuktan sonra çatışmanın her iki tarafa da faydası olamayacağını, iki tarafında kendini kabul ettirme çabasına girdiğini fark ettiler. Bu durumun aile ilişkilerini zarar verdiğini gördüler. Ebeveyn olarak çocuklarına daha sabırlı olmaları gereken dönemde olduklarının bilincine vardılar. Bunu fark ettikten sonra ailenin çocuklarının kararlarına saygı duyması gerektiğini, onun da genç birey olduğunu, onaylanmayacak davranışlar sergilese de bunu konuşarak çözmeleri gerektiğini anladılar.

! DİKKAT

İşitme kayıplı gençler belli bir yaşa gelince durumlarını kabullenip işitme kaybıyla mutlu yaşamayı öğrenebilecekleri unutulmamalıdır.

Neler Öğrendik?

15-18 yaşlar sosyal-duygusal gelişim alanında yoğun hareketliliklerin olduğu bir dönemdir. Ergenliğin tüm özelliklerinin gözlemlendiği bu dönemde bir yandan bedensel gelişim hızla sürerken bir yandan da duygusal ve zihinsel gelişmeler, değişimler gözlenir. Bireysel farklılıklarından ve işitme kaybının psikolojik etkilerinden dolayı ergenlik dönemindeki gençler bazı sorunlar yaşayabilir. İşitme kayıplı gençlerin kendini kabul etmeleri, sorunları düşünme becerilerinden, sosyal-duygusal gelişimlerinden, aile ve akran ilişkilerinden etkilenmektedir.

Duyguların gelişimi ebeveyn, aile, arkadaşlar, akrabalar gibi bireylerle etkileşime bağlıdır. Ergenlerin duygusal gelişim özellikleri birbiriyle benzerlik gösterdiği gibi birbirinden farklı da olabilir. Dış görünüş, iletişim biçimi, yaşam tarzı gibi insanların birbirlerinden farklı olmasını etkileyen sayısız faktör vardır. Tüm bu faktörlerin sonucu olarak bağımsızlık, bireysellik, kimlik ve benlik saygısı, erken ergenlik dönemindeki duygusal ve sosyal gelişim için önemli temel kavramlar ortaya çıkar. Bu kavramların önemi 15-18 yaşın çocukluk ile yetişkinlik arasında geçiş dönemi olmasından kaynaklanır. Tanı yaşı, cihaz kullanma gibi işitme kaybına bağlı özelliklerin farklı olması işitme kayıplı ergenlerin birbirlerinden ve işiten ergenlerden farklılık oranı artırabilir. Bu özelliklerin her biri kendi içinde çeşitli biçimlerde olup ergenin kendi bireysel farklılığını tanıma çabası içinde önemli bir yer tutar.

Hem mevcut ve toplum içindeki halini anlamlandırmaya çalışma hem de idealindeki özellikleri bulma çabası ergenler için ciddi bir zihinsel ve duygusal uğraştır. Bunun sonucu olarak ergen "Ben kimim?" sorusunu kendine yönelterek kimlik arayışı içine girer. Bu soruyu cevaplarırken kendilerini, değişen bedenlerini, duygularını, düşüncelerini, ailelerini, çevrelerini sorgularlar. Sorgulama sürecinde verdikleri ya da bulabildikleri cevapları kabullenmekte zorlanabilirler. İşitme kayıplı genç açısından kendisini kabullenme; işitme kayıplı olduğunu, bununla yaşaması gerektiğini ve bununla da mutlu yaşayabileceğini anlaması ve içselleştirmesi anlamına gelmektedir. Bu süreçte ebeveyn olarak önce "Kendimi ne kadar iyi tanıyorum?" sorusunu sormalıyız. Bunun cevabıyla tüm merakımızı gerçekçi biçimde giderebiliriz. Böylece işitme kayıplı çocuğunun duygusal değişimlerinin farkında olabilir, kendini tanıma sürecinde onu destekleyebilirsiniz.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Maslow A. (1970). Motivation and personality. New York: Harper & Row, Publishers.
2. Santrock, J. W. (2016). Yaşam boyu gelişim (Çeviri ed. Galip Yüksel). Ankara: Nobel Yayıncılık.
3. Taymur, İ. ve Türkçapar, M. H. (2012). Kişilik: tanımı, sınıflaması ve değerlendirmesi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 4(2), 154-177.
4. Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T. ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 4(4), 566-589.
5. Arseven, A. (2016). Öz yeterlilik: bir kavram analizi. Electronic Turkish Studies, 11(19).
6. Gullotta, TP, Plant, RW & Evans, MA (Ed.). (2014). Ergen davranış sorunlarının el kitabı: Önleme ve tedaviye kanıta dayalı yaklaşımlar. İsviçre: Springer International Publishing.
7. Gürgür, H. ve Şafak, P. (2017). İşitme ve görme yetersizliği. Ankara: Pegem Yayıncılık.
8. Gökdağ, D. (2017). Aile psikolojisi ve eğitimi. Anadolu Üniversitesi Yayınları

BÖLÜM 4

Doç. Dr. Murat DOĞAN
Dr. Öğr. Üyesi Rıfat İÇYÜZ

**AİLE VE AKRANLARLA
İLİŞKİLER**

Genel Amaç

Bu bölümde sizlere işitme kaybı olan ergenlerin aile ve akranlarla ilişkileri ile ilgili genel bilgiler sunacağız.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Aile içi iletişimi açıklar.
- Anne-baba tutumlarını anlatır.
- Anne-baba tutumlarının ergen üzerindeki etkisini ifade eder.
- İşitme kayıplı ergenin akranlarıyla ilişkilerini anlatır.
- Aile ve akranlarla ilişkileri destekleyici önerileri sıralar.

İçerik

1. Aile İçi İletişim
2. Anne-Baba Tutumları ve Ergen Üzerindeki Etkisi
3. Akranlarla İlişkiler
4. İşitme Kayıplı Ergenlerin Aile ve Akranlarla İlişkilerini Destekleyici Düzenlemeler

Açıklamalar

Bu bölümde ergenlik döneminde olan tüm bireyler gibi işitme kayıplı çocukların da rehberliğe, ihtiyaç duyduğu anlatılmaktadır. Çocuğun bu ihtiyaçlarını giderecek ilk kişiler bireyin ailesidir. Anne ve babasından yeterli desteği alan birey, öz güvenli ve topluma uyumlu olma yolunda önemli adımlar atacaktır. Bunun yanında ebeveynler çocuklarını yetiştirirken otoriter, aşırı hoşgörölü, tutarsız, aşırı koruyucu ve demokratik anne baba gibi tutumlar sergileyebilirler. Ergenlik döneminde bireylerin aileden ziyade arkadaşları ile sosyal ilişki kur-

dukları ve arkadaşlık ilişkilerine yükledikleri anlamların yaşla birlikte değiştiği bilinir. Dolayısıyla hem işitme kayıplı bireyin hem tipik gelişenlerin iyi oluş hâli sadece aile ilişkilerine değil akranlarıyla ilişkilerine de bağlıdır. Yoğun sosyal ilişkiler ve romantik duyguların akran ilişkilerinde önemli bir yerde olduğu anlatılarak işitme kayıplı ergenlerin aile ve akranlarla ilişkilerini destekleyici öneriler sunulmuştur.

Giriş

İşitme, dil gelişiminde yer alan temel duydur. Çocuğun bilişsel, motor, sosyal-duygusal gelişiminde ve en önemlisi iletişim becerilerinin etkin kullanılmasında önemli rol oynar. Bu yönüyle işitme duyusu bazen doğrudan bazen dolaylı olarak bireyin çevresiyle ilişki kurmasını sağlar. İstisnai hâller dışında çocuğun ilk etkileşim kurduğu kişiler anne-babası yani ailesidir. Ailelerin tanımlanması ve üyelerin anlamların nasıl organize edileceğini öğrenmesi iletişim yoluyla olur. Aile iletişimi, aile yaşamının ve işleyişinin temelidir. Aileler, üyelerinin hayatlarını ömür boyu şekillendirir. Anne babasından yeterli desteği alan birey, kendine olan güvenen ve topluma uyumlu birey olma yolunda önemli adımlar atar. Bu desteği alabilmesi anne babanın tutumlarına bağlıdır. Anne-babanın çocuklarını yetiştirmeye ilgili tutumlarını bilmek, onların çocukları üzerindeki etkilerinin anlaşılmasını kolaylaştırabilir.

İşitme kaybının doğal sonucu olarak bireyin kendini ifade etmesinde, söylenenleri anlamasında bazı güçlükler yaşanabilir (1). Bu durum bireyin topluma kabulünü zorlaştırabilir. Bilindiği üzere birey, ancak toplumda kabul gördüğünde kendini tam olarak gerçekleştirebilir. Bunun için ergen, ailesinden bağımsızlaşmaya akran gruplarına dâhil olmaya başlar. Kendini rahat ve özgür hissetmeye başladıkça öz güveniyle birlikte yaşam kalitesi artar. Anne babalar bir yandan çocuklarının bağımsızlaşma duygularını destekleyip bir yandan da çocuklarının aile yapılarıyla çelişmeyen akran gruplarına dâhil olmalarını sağlayabilirler, en azından doğru yönlendirme yapabilirler. Tüm bunların gerçekleşebilmesi sağlıklı bir aile ortamı ve etkili bir aile içi iletişim ile mümkündür.

Aile İçi İletişim

Aile, biyolojik yakınlığın ötesinde, paylaşılan alışkanlıklar ve kurallar çerçevesinde ve sürekli etkileşimi olan kişilerden oluşmuş bir sistemdir. Her üyenin birbirine ve ailenin tamamına karşı çeşitli rol ve sorumlulukları vardır. Ancak bu şekilde aile bir sistem olarak varlığını sürdürebilir.

! DİKKAT

Aile bir sistemdir. Sağlıklı bir sistemde üyelerin rolleri ve sorumlulukları açık ve nettir.

Sağlıklı bir ailenin beş temel özelliği/işlevi vardır (2):

1. Aile üyeleri arasındaki etkileşim açık ve doğrudandır. Buna göre ailenin bütün üyeleri birlerine karşı açık, net olmalı; duygu, düşünce, istek, niyetler ima edilmekten ziyade açık biçimde dile getirilmelidir. Aile içinde çatışmaların, fikir ayrılıklarının olması normaldir. Bu durumlarda iletişim kanallarını kapatmak, diğer aile üyelerine yaşadığınız duyguları açıklamadan, düşüncelerinizi ifade etmeden onların sizleri anlamasını ve size hak vermesini beklemek yanlıştır ve bu aile içinde sorun yaşamınıza neden olur. Örneğin iş yerinde bir sorun yaşadığınızda ve gergin olduğunuzda aile üyelerine ne hissettiğinizi ve onlardan nasıl bir destek beklediğinizi ifade edebilirsiniz.
2. Tüm üyelerin rolleri ve sorumlulukları bellidir ve üyelere kişisel özelliklerini yansıtabilecekleri gerekli esneklik tanınır. Buna göre üyelerin rolleri, yetkileri, sınırları ve sorumlulukları belli ve dengelidir. Ailedeki insanların ihtiyaçları oranında rolleri ve sorumlulukları değişebilir. Örneğin ailedeki çocuklardan biri üniversite için şehir dışına çıktığında belki de evde onun yaptığı görevleri kardeşi yerine getirecektir. Bir başka örnek verirse, diyelim ki ailedeki işitme kayıplı genç akşamları kendi kurdukları derneğin çalışmalarına katıldığı için evdeki çöp atma görevini yerine getiremiyor, bu durumda bu görev kardeşinin uygun bir sorumluluğu ile değiştirilebilir.
3. Üyeler aile içindeki herhangi bir çatışmada sınırlarını bilirler. Buna göre, zaman zaman özellikle ergen üyeler sınırlarını aşma eğilimi gösterebilirler, ancak eninde sonunda ailenin kuralları vardır ve bu çerçevede herkesin sınırı bellidir. Örneğin anne ve baba tartıştığında diğer aile üyelerinin olaya müdahale etmemesi gerekebilir. Taraf tutma zorunluluğu hissedilmemelidir. Çocuğun yetişkin ilişkisine her zaman dâhil olmaması gerekebilir.
4. Üyeler arasında bir yakınlık vardır. Bu yakınlık, sürekli ve eşit etkileşimlerin bir sonucudur. Buna göre eğer üyeler olarak gerçekten etkileşim hâlinde değilsek aile olup

olmadığımız tartışmaya açıktır. Aile üyeleri zaman zaman çatışma yaşayabilir, birbirinden uzaklaşabilir, ancak uzun vadede yakınlık ve sürekli etkileşim esastır. Örneğin çocuğunuz ile bir tartışma yaşadığınızda çocuğunuza küsmemelisiniz.

5. Aile sisteminde, değişim ve durağanlık arasında sürekli bir denge vardır. Buna göre ailede değişen güçler ve durağan güçler vardır. Örneğin ailenin gelir düzeyi büyük oranda durağan güçtür ve fazla değişim göstermeyebilir. Öte yandan çocukların gideceği okullar zaman içinde değişim gösterebilir, bunlar da değişen güçleri oluşturur. Genel olarak ailelerde durağan güçler ile değişen güçlerin oranı dengelidir. Ne var ki bazen çok ciddi bir değişim kaynağı aileyi sarsabilir, örneğin işitme kaybı olan ergenin ailenin haberi olmaksızın evi terk etmesi bu tür bir güçtür.

Yukarıda belirtilen sağlıklı ailenin işlevleri eğer ailede doğru bir iletişim yoksa sağlıklı hâle gelebilir. Etkili aile iletişimi, aile üyelerinin düşüncelerini ve duygularını rahatça paylaşabilecekleri, ilişkileri daha güçlü hâle getirebilecekleri ve diğer yaşam durumlarını ele almak için ihtiyaç duydukları araçlarla donatabilecekleri bir ortam yaratır. Genellikle doğrudan ve açıktır. Yakından dinlemek, diğer fikirlere açık olmak ve gerçekten nasıl yanıt verileceğini düşünmek anlamına gelir.

Ergenlik döneminde olan tüm bireyler gibi işitme kayıplı çocuklar da yol gösterilmeye ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla bu ihtiyaçlarını giderecek ilk kişiler bireyin ailesidir. Anne babasından yeterli desteği alan birey kendine olan güveni artan ve topluma uyumlu birey olma yolunda önemli adımlar atar. Diğer bireylerde olduğu gibi işitme kayıplı bireyler de aileleriyle çeşitli sorunlar yaşayabilir. Bu konu da anne babanın çocuğuna olan yaklaşımı sorunların çözümünün de kritik rol oynar (3). Örneğin yaşanan ilk sorun da anne babalar sorunu görmezden gelebilir ya da bireyin duygu ve düşüncelerini onun henüz bir çocuk olduğunu düşünerek dikkate almayabilir. Her iki durumda sorun giderek büyüyebilir ve çözümü için çok geç kalınmış olabilir. Sorunların çözümü açısından anne baba tutumlarının çocuk üzerindeki etkisi ön plana çıkmaktadır.

SORU

Sizin çocuğunuz ne tür sorunlar yaşıyor? Sorunlarını anlamak için neler yapıyorsunuz?

Anne-Baba Tutumları ve Ergen Üzerindeki Etkisi

Aileler çocuklarını yetiştirirken bazı tutumlar içerisindedir. Farkında olarak ya da olmayarak bu tutumlara uygun davranışlar gösterirler. Kısaca tutum bireyin bir sorunu ya da olayı ele alış biçimi olarak ifade edilebilir. Bu tutumlar çocuğun kişiliğinin olumlu ya da olumsuz yanlarını oluşturmaktadır. Yanlış bir kanı anne baba tutumlarının sadece bebeklik ve ilk çocukluk döneminde önemli olduğudur. Oysa çocuk hangi yaşta olursa olsun gelişimi anne babasının tutumundan etkilenir. Anne babaların çocuğa ilgi ve şefkat göstermeyle birlikte tutarlı davranış sergilemesiyle çocuklarında olumlu kişilik gelişimi olduğu gözlenmiştir. Çocuklarıyla kuracakları ilişkide eleştirici bir tutum içinde olmamaları gerekmektedir (4).

! DİKKAT

Mutlu çocuk yetiştirmenin sırrı mutlu anne-baba-çocuk ilişkisinde gizlidir.

Anne ve babaların çocuklarının gelişimindeki önemi aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Çocukları yaşama uyum sağlarken çocuklarının sorunlarının çözümü için destek olurlar.
- Çocuğa öz güven duygusunu kazandırır.
- Onlara örnek olurlar.
- Çocuklarının yeteneklerinin farkında olarak onları geliştirirler.

SORU

Siz çocuğunuzun eğitiminde nelere dikkat ediyorsunuz?

En yaygın bilinen anne baba tutumları aşağıda tanıtılmaya çalışılmıştır.

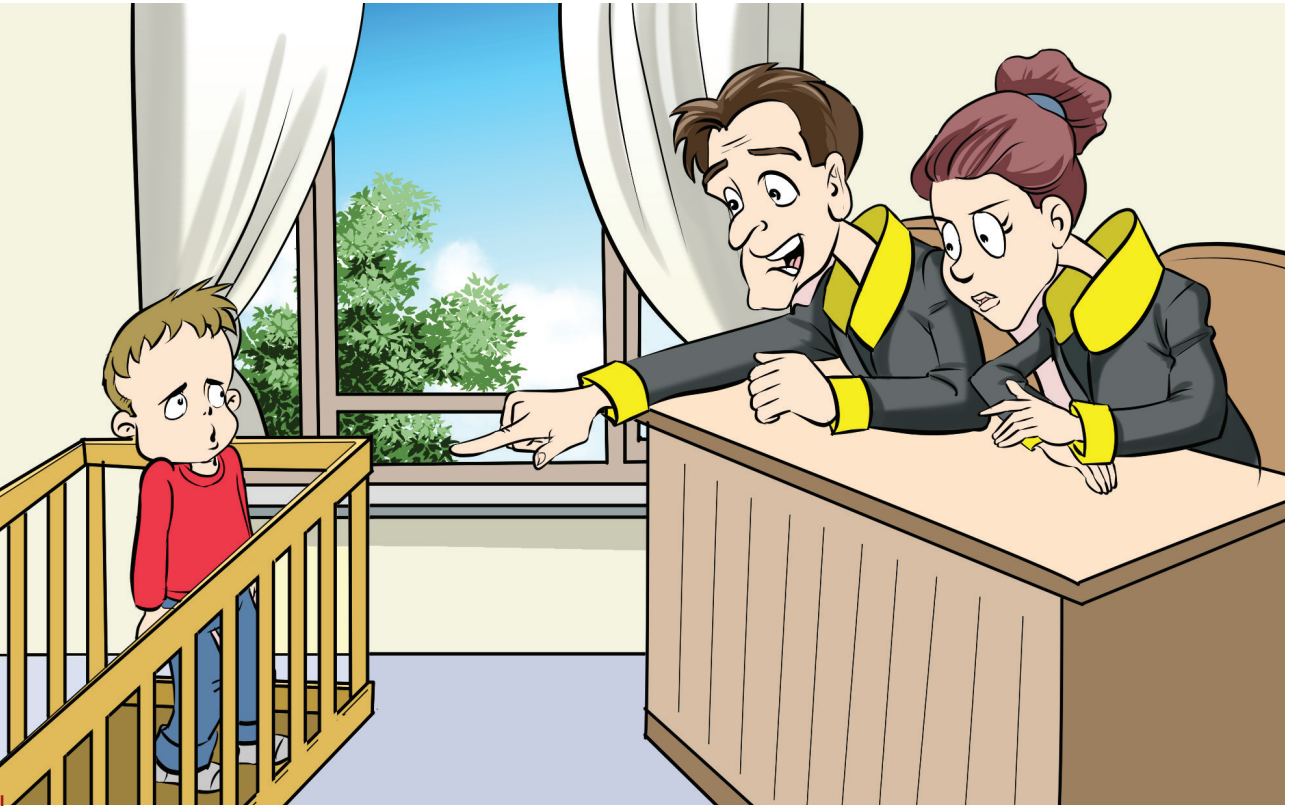
Otoriter Anne Baba Tutumu

Bu tür tutuma sahip anne baba çocukları üzerinde katı bir disiplin uygular. Çocuklarının her kurala uyması gerektiği görüşünü benimser. Çocuklar böylece kendine değer verilmediği düşüncesine kapılabilir. Çünkü içinden geldiği gibi değil gerektiği gibi davranması öğretilmeye çalışılmaktadır. Daha çok geleneksel aile yapısında görülmektedir. Kurallar karşısında zorlanan bu tür çocuklar anne-baba ile çatışmayla başlayan ve sonunda toplumsal yaşama

uyum konusunda zorluk yaşayabilirler. Otoriter anne baba tutumunun işitme kayıplı ergen üzerinde ciddi olumsuz etkileri olabilir. Bu etki iki türlü olabilir. Birincisi ergen otoriteden kurtulmak için karşıt davranışlar geliştirebilir, bunu gerçek bir iradeyle değil otorite karşıtlığı üzerinden yapabilir. İkincisi ise zaten sürekli topluma uymaya çalışan, hatta uymaya zorlanan ergenler uyum sürecinde karşılıklarına çıkan otoriteye koşulsuz inanma eğilimi gösterebilirler. Otoritenin bu iki etkisi de işitme kayıplı ergen için olumsuz sonuç doğurur.

Otoriter bir ailede yetişen çocukların özelliklerinden bazı şu şekildedir:

- Kendilerine olan güven azdır.
- Tedirgindirler.
- Sürekli eleştiriye maruz kaldıkları için aşağılık duyguları olabilir.
- Kendi başlarına karar vermekte zorlanırlar.
- İsyan duygusu geliştirebilirler.
- Başkalarının etkisinde çok fazla kalabilirler.

Görsel 1 Betimleme: Parmaklıklı yatağında ayakta duran bir erkek çocuğu, karşısında mahkeme kürsüsünde cübbe ile oturan anne ve babası. Anne kızgın, baba işaret parmağını çocuğa doğru uzatmış konuşuyor.

! DİKKAT

Disiplinin amacı ergeni hizaya sokmak değil ona düzenli, tutarlı ve sorumlu davranış kazandırmaktır.

Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu

Otoriter anne baba tutumunun tam tersidir. Anne-baba-çocuk arasındaki iletişim tamamen çocuğun istekleri üzerine kuruludur. Çocuk kısıtlama olmaksızın tamamen özgürdür. Çocuklar abartılmış bir sevgi ortamında bulunması onu doyumsuz bir birey yapabilir. İşitme kaybı olan çocukların anne babalarında çocuklarının özel gereksiniminden ötürü aşırı hoşgörülü tutum gözlenebilmektedir. Anne baba bu tutumu iyi niyetle geliştirir, ancak çocuğun davranışlarını iyi niyet değil doğru davranış doğru şekillendirir. Eğer işitme kaybı olan çocuk anne babası aşırı hoşgörülü tutuma sahipse özellikle ergenlik döneminde, ev dışına açıldığında gerçek yaşamda karşılaştığı insanların tutumları onun alıştığı biçimde olmayacaktır. Yani yetiştirdiği tutumla gördüğü tutum ciddi farklılaştığında ergenin bunu anlamlandırması, buna uygun davranış oluşturması ve olgunlaşması çok zaman alabilir.

Aşırı hoşgörülü tutumu olan anne baba çocuklarının özellikleri kısaca şöyle sıralanabilir:

- Her istediklerinin olmasını beklerler.
- Kurallarla karşılaştıklarında genellikle sorun yaşarlar.
- Başkalarının dikkatini çekmeye çalışırlar.
- Bencil ve saygısız olabilirler.
- Başkalarından hizmet beklerler.

Tutarsız Anne-Baba Tutumu

Anne-babanın aynı olaya ya da duruma farklı zamanlarda farklı davranış göstermeleri anlamındadır. Bu durum anne-baba arasındaki anlaşmazlıklardan olabileceği gibi değişken davranış biçiminden de kaynaklanabilir. Uygunluk tamamen anne-babanın ruh hâline göre değişebilmektedir. Bunun sonucu olarak çocuk, uygun olan davranışın hangisi olduğu konusunda bir karışıklığa düşer. Oysa tutarlılık çocuğun kişilik gelişimindeki en önemli referans noktasıdır. Tutarlı bir tutumla yetiştirilmeyen çocukların karakterlerinde de değişkenlik olma ihtimali yüksektir. Özellikle işitme kayıplı çocuk ve ergen ailelerinin onlara tutarlı davranması gelişimleri, dünyayı, toplumu ve nihayet kendilerini anlamlandırmaları açısından yaşamsal öneme sahiptir.

Bu tür ailede yetişen çocukların özellikleri ise genel olarak şöyledir:

- Güvensiz bir kişilik geliştirebilir.
- Tutarsız bir kişilik gelişimi gösterebilir.
- Karar vermekte zorluk yaşayabilir.
- Aşırı boyun eğen ya da isyankâr bir tutum sergileyebilir.

Aşırı Koruyucu Anne-Baba Tutumu

Çocuğa gereğinden fazla düzen ve kontrol sağlamaya çalışan anne-baba tutumu olarak görülmektedir. Çocuklarının tüm ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan anne-baba, çocuklarının kendini yönetmesine fırsat vermez. Böylelikle çocuklarının kendini yöneten bir birey olmasının aslında önüne geçmiş olurlar. Sosyal gelişimi de etkilenen çocuk topluma kabulde zorluk yaşayabilmektedir. Söz konusu özel gereksinimli ve işitme kayıplı çocuklar olduğunda anne-babalar daha koruyucu bir yaklaşım sergileyebiliyorlar. Örneğin özellikle erken yaşlarda hareketli olan çocuklar işitme cihazını dikkatli kullanamayabiliyorlar. Anne-babaları işitme cihazına bir zarar geldiğinde çocuklarının olumsuz etkileneceğini düşünerek koruyucu bir yaklaşım içinde olabiliyorlar. Bu durum, zamanla çocuklarına baskı yapma ya da kendilerini çocuklarının korunmasına feda etmeye kadar varabiliyor. Birey genç yetişkinlik dönemine geldiğinde anne-babasından daha bağımsız olmak isteyecektir. Bu tür davranışlar sergilemeye başladığında ilk olarak anne-babasıyla çatışmalar yaşamaya başlayan işitme kayıplı birey, akranlarıyla da sorun yaşamaya başlayacaktır. Aslında koruyucu anne baba tutumunun işitme kayıplı ergene ilginç bir yansıması olmaktadır. Anne baba son hedef olarak çocuğunun bağımsız ve mutlu bir birey olmasını istediği için onu korumaktadır, ancak bu davranışın etkisi düşünülenin tersi olmaktadır. Çocuk aşırı korunduğu için bağımsızlaşmamakta ve mutlu olamamaktadır. Ebeveyn, dışarıdaki hayatın çocuklarına kendileri gibi davranmaya çağının bilincinde olmalıdır.

! DİKKAT

Ebeveynler olarak hiç unutmayalım! Dışarıda bizden bağımsız bir dünya var ve biz işitme kayıplı çocuklarımızı o dünyaya yetiştiriyoruz.

Aşırı koruyucu ortamda yetişen çocukların genel özellikleri şu şekildedir:

- Sosyal kabul ve uyum sorunu yaşayabilirler.
- Gruba dâhil olabilmek için uygun olmayan davranışlar sergileyebilirler.

- Bağımlı bir kişilik geliştirebilirler.
- Tek başına karar almakta zorlanırlar.

Demokratik Anne-Baba Tutumu

Çocuklarını desteklemeleri, onlara karşı hoşgörölü davranmaları ve kendilerini gerçekleştirmelerine fırsat veren anne baba tutumu olarak ifade edilebilir. Aile içerisinde kabul gören ve görmeyen davranışlar belirlenir. Bu süreçte çocukların görüşleri alınarak birlikte karar verilir. Böylece başkalarının düşünce ve davranışlarına saygı göstermeyi öğrenerek kendine ve başkalarına güvenen bireyler olarak yaşamlarını sürdürürler. Bu tür aile yapısında yetişen çocukların özellikleri şunlardır:

- Kendilerine ve başkalarına güvenirler.
- Sosyal açıdan dengelidirler.
- Çevrelerine saygılıdır.
- Kurallara baskı sonucu değil düzen getirdiği için uyarlar.
- İş birliğine açıktırlar.

Anne-baba-çocuk ilişkisinde sevgi, eğitim-disiplin, ödül ve ceza gibi bazı kavramlar yer almaktadır. Sevgi insanlarda var olan bir yeti olsa da sevginin ifade edilmesi öğrenilmiş bir davranıştır. Çocuğu sevmek bir birey olarak onun gerçeklerini, değer verdiklerini anlamaya çalışmaktır. Çocuklar bu sevgiyi yitirmemek için gösterdiği çaba sayesinde kendi kendini yönetmeyi zamanla öğrenmektedirler. Zamanında yeterince verilmeyen sevgi, çeşitli sosyal-duygusal yaralar açabilir.

Dengeli ve düzenli bir aile yaşamı oluşturmada disiplin elbette önemli yer tutmaktadır. Belirtilmek istenen disiplin katı ve ağır kurallar anlamında değil ailelerin çocuklarına kendi kendini denetleyebilme becerisini oluşturabilmesidir. Yani sorumluluklarının farkında olmasıdır. Anne-babaların bunu başarabilmesi için çocuklarının özgürlük alanlarını önceden belirleyerek çocuklarıyla konuşmaları gerekmektedir. Önemli olan, sorumluluk kazandırmada aşırı baskıcı davranmamaktır. Aksi takdirde aşırı baskı anne babaya karşı korku, öfke duygularının oluşmasına sebep olabilir, hatta bu korku ve öfkeyi dünyaya genelleyebilir.

! DİKKAT

Çocuğu sevmek bir birey olarak onun gerçeklerini, değer verdiklerini anlamaya çalışmaktır.

SORU

Sizin çocuklarınıza karşı tutumunuz hangisidir?

Akranlarla İlişkiler

Ergenlik döneminde bireylerin aileden ziyade arkadaşları ile daha fazla sosyal ilişki kurdukları ve arkadaş çevresinin değer ve dünya görüşlerini benimsedikleri bilinir. Akran ilişkileri yaşamın her döneminde önemini sürdürmekle birlikte bireylerin arkadaşlık ilişkilerine yükledikleri anlamlar yaşla birlikte değişmektedir. Çocukluk döneminde sosyal etkileşim, birlikte vakit geçime ve oyun arkadaşlığı gibi daha somut aktiviteler ile ifade edilirken ergenlik döneminde daha çok ortak ilgi alanlarında sosyalleşmek ve sırlarını paylaşma şeklindedir (5).

Akran ilişkileri sürecinde ergen "Artık arkadaşlarım benim hayatımdır." demeye başlar. Buna paralel olarak şu durumlar ortaya çıkar:

- Küçük şeyler yetişkinlere oranla ergenler için daha fazla anlam ifade eder.
- Akran grubu ergene neyi yapıp neyi yapmayacağını, neyi kabul edip neyi kabul etmeyeceğini öğretir.
- Ergen akran grubuna kabul edilir ise en rahat ettiği yer olur.
- Grubun konumu ergenin konumu hâline gelirken ergen grupta statü kazanır.
- Ayrıca genç ebeveynlerin otorite ve kontrolünden uzak olmak için özgürleşmek adına yaptığı mücadelesine burada destek bulur.

Akran ilişkilerinin ya da sosyalleşmesinin katkıları kısaca şu şekildedir:

- Ergenin bu dönemde karşılaştığı sorunların üstesinden gelmesinde ve yetişkin yaşamına hazırlanmasında önemli bir rol oynar.
- Her şeyden önce, akran grupları ergene rol model olarak ona geri bildirim vererek ve kendini diğerleriyle karşılaştırabileceği uygun bir ortam sağlar.
- Akran grupları, bağlılık ve ait olma duygusu sağlayarak ergenin kendine güveni ve benlik saygısı gelişimi üzerinde etkilidir.
- Ergen üzerinde stres yaratan olayların etkisini azaltan sosyal bir destek sağlar.

Örnekler çoğaltılabilir. Önemli olan bir gruba dâhil olmanın getirdiği kazançların farkında olmaktır. İşitme kayıplı çocuklarda kaybın doğası ve dil gelişimi gereği kendini ifade etmekte zorlanabilir. Fakat akran grubu içerisinde dışlanmadan, birey olduğu gibi kabul edilmelidir. İşitme kayıplı bireyin iyi oluş hâli sadece aile ilişkilerine değil akranlarıyla ilişkilerine de bağlıdır. Bireyin bulunduğu sosyal ortamda kendini güvende hissetmesi, o artama aidiyet duygusunun oluşmasına bağlıdır.

Özellikle 15-18 yaş aralığında olan ergenlerin aileden bağımsızlaşmaya başladığını belirtmiştik. En çok sosyalleştiği ortamların başında eğitim ortamı gelir. Diğer yandan kurslara devam edebilir, spor etkinliklerine katılabilir, ortak ilgilerinin olduğu çok farklı insanlarla tanışabilir. İşitme kayıplı öğrenci eğer kaynaştırma uygulaması yapılan okulda eğitim görüyorsa işiten akranlarıyla daha çok sosyalleşme fırsatı bulur. Fakat kaynaştırma uygulaması ile işitme kayıplı ergenin sınıfa katılımını sağlamak onun kendi başına sosyalleşmesinde yeterli değildir. Dolayısıyla işitme kayıplı ergenler sosyal çevreleri hakkında farkındalık kazanmaya, okul ortamında, bir yönüyle farklı olduğu için kabul görmeye ve arkadaşlık kurma konusunda cesaretlendirilmeye gereksinim duyarlar.

İşitme kayıplı ergenler az sayıda veya hiç arkadaş edinememe durumunun olumsuz sonuçlarına daha duyarlıdırlar. Akran ilişkilerinde yaşanan ya da yaşanabilecek sorunlar şu şekilde belirtilebilir (6):

- İşitme cihazlarından ve işitmemesinden dolayı alay konusu olması
- Sınıf ortamında dışlanması
- Akran zorbalığına maruz kalması
- Sürekli kendini işiten akranlarıyla karşılaştırması
- Akranların ortak oyunlarına dâhil edilmemesi
- Kendini grupta tutmak için aşırı tavizler vermesi, grubun her istediğini yaparak kendini kullandırması

Görsel 2 Betimleme: Arkasında; onu işaret ederek gülen 2 kız 2 erkek çocuğu önünde ellerini yüzüne kapatmış bir kız çocuğu

Yaşanan ya da yaşanabilecek sorunlar şüphesiz farklılaşabilir ve artabilir. Tüm bunların sonucunda kendini bulunduğu topluma ait hissedememe, dışlanma, kendini kabulleneme gibi çeşitli sorunlarla baş başa kalabilirler. Bu yaş döneminde olan ergenler karşı cinse ilgi duymaya başlarlar ve romantik ilişkiler akran ilişkilerinde önemli bir yerdedir.

SORU

Sizin çocuğunuz arkadaşlarıyla bu türden sorunlar yaşıyor mu? Yaşıyorsa çözmek için neler yapıyorsunuz?

Romantik İlişkiler

İşiten gençler duygusal yakınlaşma ile ilgili bilgileri, yetişkinlerden ve diğer akranlarından doğal yollarla öğrenirler. İşitme kayıplı gençler de belli bir yaşa yani ergenlik dönemine geldiklerinde karşı cinse ilgi duyar, flört etmek, romantik duyguları paylaşmak ister. Ancak işitme kayıplı gencin bu süreçte yetişkin yardımına daha fazla ihtiyacı olabilir. Çünkü işitme kayıplı ergenler duygularını ifade ederken sorunlar yaşayabilirler.

! DİKKAT

İşitme kayıplı ergenler, ilk aşk duygularını genellikle işiten birine yönlendirirler.

İşitme kayıplı ergenin hayali işiten akranları gibi olabilmektedir. Bu düşünce kendini romantik yönelimlerde de göstermektedir. Bu onların normalleşme isteğinin bir sonucudur. Çoğu zaman bu duygunun romantik bir birliktelikle sonuçlanma ihtimali düşüktür. İşitme kayıplı genç istediği kişiden karşılık bulamayınca aşırı derecede üzülmemektedir. Yaşadığı duygu kime yönelik olursa olsun, işitme kayıplı ergen bu durumundan ötürü ebeveyn tarafından yargılanmamalıdır. Bu süreç sabırlı bir bekleme sürecidir. İlerleyen yıllarda ise duygularını kendisi gibi işitme kayıplı olan akranlarına da yönlendirebilirler.

Anne Babaların Dikkat Etmesi Gerekenler

Aile bireyleri arasında yaşanan sorunlarla birlikte işitme kayıplı çocukların akranları ile de sorun yaşamaları söz konusu olabilir. Anne-babaların çocuklarıyla ve akranlarıyla olan ilişkilerini destekleyici düzenlemeler bir sonraki başlıkta ele alınacaktır. Burada 15-18 yaş aralığında işitme kayıplı çocuğu olan anne babaların süreçte dikkat etmeleri gereken noktalar ele alınmaktadır. Dikkat edilecek ana noktalar şu şekildedir:

- Aile bireyleriyle sadece konuşarak değil davranışlarla da iletişim kurulur. İletişim kurmaktan kaçınmak var olan durumu daha da kötüleştirebilir. Örneğin çocuğunuz konuşmak istediği zaman ertelemeyin ve söylediklerini dinleyin. Çocuğunuz ile özel alanlarınız ve zamanlarınız olsun. O gün veya saatte sizinle beraber olacağını, o zamanı ona ayırdığınızı bilsin.
- Zayıf aile iletişimi; bağırma, kin tutma, suçlamayı, sessiz davranmayı içerebilir. Bu sorunlar devam ederse birey artık kendisini ailesine yakın hissetmeyebilir.
- Anne-babaların çocuklarıyla konuşma şekli veya kardeşlerin birbirleriyle nasıl konuştukları işitme kayıplı çocukların gelişimlerini etkileyebilir. Kaygı ve depresyon yaşamalarına yol açabilir. Çocuğunuzun sürekli eleştirmeyin, her söylediğini ya da yaptığını düzeltmeyin. Onunla konuşurken emir veriyor gibi konuşmayın ve onu azarlamayın. Ailede söz hakkı olduğu ve karar alma süreçlerine dâhil olduğunu bilmesi kaygısını azaltabilir.
- Bazı durumlarda yaşanan sorunları görmezden gelmek yarardan çok zarar verebilir. Sorunlardan kaçmak, sorunları ortadan kaldırmaz, bunun yerine gelecekteki anlaşmazlıklar hakkındaki olumsuz hisleri yoğunlaştırır. Örneğin çocuğunuzun arkadaşlık

ilişkileri sizi huzursuz edebilir. Bu konu hakkında onunla konuşun ve kaygılarınızın sebeplerini açık bir şekilde paylaşın. Çocuğunuz ile ertelemeyen konuşmanız yaşanabilecek sorunların büyümesini engelleyebilir veya sorunları önleyebilir.

! DİKKAT

Sorunları halının altına süpürmek kolay görünebilir fakat uzun vadede yapılacak en akılcıca şey sağlıklı iletişim kurmaktır.

İşitme Kayıplı Ergenlerin Aile ve Akranlarla İlişkilerini Destekleyici Düzenlemeler

15-18 yaş işitme kayıplı bireyler bu dönemde onlara rehberlik edecek kişilere ihtiyaç duymaktadır. Bu kişiler ilk olarak aile bireyleri özellikle anne-babadır. Bu noktada aile bireyleri arası iletişim önemli bir yer tutmaktadır (7).

Sağlıklı aile iletişim için:

- **Konuşmaya çalışın.** Çocuğunuz ile iletişim kurabildiğiniz zaman aynı fikirde olmasanız da yaptıklarını neden yaptığını veya söylediklerini neden söylediğini daha fazla anlamaya başlayabilirsiniz. Durum hakkında hiçbir şey yapılamasa bile, sadece sakince dinlemek her şeyi değiştirebilir.
- **Bir sorunu çözün.** Çocuğunuz ile aranızda birçok sorun iletişimsizlikten kaynaklanıyor olabilir. Belirli bir sorun hakkında konuşmak için bir araya gelerek ikinizi de olumsuz etkileyen şeylere çözümler bulabilirsiniz. Örneğin çocuğunuz yemek saatlerinde internette veya arkadaşları ile zaman geçiriyor. Bu süreklilik arz ettiğinde sizinle çatışma yaşıyor. Akşam yemeğinin aile üyelerinin bir araya geldiği, önemli bir vakit olduğunu çocuğunuza açıklayın.
- **Açık olun.** Çocuğunuzla aranızda bazı konularda yanlış anlaşılma olabilir. Var olan durumu açıkça konuşmak gerekmektedir. Örneğin çocuğunuz gece arkadaşında kalmak isteyebilir. Siz bunu doğru bulmayabilir ve izin vermeyebilirsiniz. Bundan dolayı çocuğunuz ile çatışma yaşayabilirsiniz. Bu konuyu onunla konuşup gerekçelerinizi ona net bir şekilde anlatın. Aile üyelerinin uyması gereken kurallar olduğunu ve zorunlu hâller dışında başka birinin evinde kalmanın da kurallara uymadığını söyleyin.
- **Desteginizi gösterin.** Aile içerisinde bireyler birbirlerine iyi ve kötü zamanlarda yardımcı olurlar. İyi iletişim kurulduğunda herkes sevdiklerinin neye ihtiyacı olduğunu anlar.

! DİKKAT

İletişim kurmaktan kaçınmak var olan durumu daha da kötüleştirebilir.

İşitme kayıplı çocuklar işiten yaşlılarına göre gelişim sürecinde bazı farklılıklar gösterebilmektedirler. İşitme kaybının tüm bu olumsuz ruhsal ve sosyal etkileri çocuğun yaşam kalitesini etkilediği gibi akranları ile ilişkilerini de olumsuz etkilemektedir. Anne babasından yeterli desteği alan bireyin kendine olan güveni artar ve bu birey, topluma uyum yolunda önemli adımlar atar. Akranları ile ilişkilerini desteklemek için:

- Çocuğunuzun olumlu yönlerini fark edin. Örneğin çocuğunuz çok pozitif, güler yüzlü ve iyi resim yapıyor olabilir. Bu yönlerinin sizin tarafından fark edildiğini ve önemsendiğini hissetmesi kendine olan güvenini artıracak ve sağlıklı akran ilişkileri kurmasını destekleyecektir.
- Çocuğunuzun arkadaş seçimlerine saygı duyun. Çocuğunuz sizin beklentilerinizden farklı arkadaşlıklar kurabilir. Bu konuda kaygı duymanız normal olsa da onun seçimlerine saygı duymanız, arkadaşlarına büyük tepkiler vermeden kurduğu ilişkilerden haberdar olmanız doğru seçimler yapması yönünde onu destekleyecektir. Aksi takdirde yanlış seçimlerine daha sıkı sarılacak ve sizinle ilişkisi zarar görecektir. Tüm insanlar gibi çocuğunuz da sizden saygı görmeyi bekleyecektir.
- Çocuğunuzun sosyal ortama girme isteklerini destekleyin ve onları cesaretlendirin. Çünkü bu destek çocuklarınızın sağlıklı kişilik geliştirmeleri için önemlidir. Çocuğunuzun arkadaşları ile yaptığı planlara saygı duyun, eleştirel değil destekleyici olun. Yeni arkadaşlar edinme, yeni yerlere gitme isteklerini kabul edin ve aldığı kararlara saygı duyduğunuzu hissettirin.
- Akranları ile yaşadıkları sorunları görmezden gelmek yerine çözmeye yardımcı olun. Okulda arkadaşları ile yaşadığı bir sorunu sizinle paylaştığında, bu paylaşımın sizin için önemli olduğunu ifade edin. Çözüm ile ilgili fikirlerinizi paylaşın ve sorunu çözmeye isteğini destekleyin.
- Çocuklarınızı normal işiten ya da işitme kayıplı akranları ile kıyaslamayın. Çocuğunuz bir bireydir. Derslerindeki, spor alanlarındaki ya da sanat alanındaki başarıları farklı olabilir. Onu güçlü olduğu yönleri ile kabul edin ve diğer çocuklar ile kıyaslamayın. Çünkü herkesin bilmediğiniz birçok zayıf yönü olabilir. Tek fark siz çocuğunuzun zayıf yönlerinin de farkındasınız. Çocuğunuzun güçlü yönlerine odaklanırsanız onu başkalarıyla kıyaslamaktan da vazgeçersiniz.

- Çocuğunuzun bireysel farklılığı onu diğerlerinden olumlu anlamda ayıran özelliği olabilir. Çocuğunuz çok iyi bir gözlemci olabilir. Bu yönü olayları daha iyi analiz etmesine, insanları daha iyi tanımasını sağlayabilir. İnsanlarla iletişim kurmadan önce seçici olması, gözlem yapması onun iletişim sorunları yaşadığı anlamına gelmez. İletişim kurmada acele etmediği zaman onu zorlamayın ve gözlem sonuçlarına göre hareket etmesine izin verin.

SORU

Çocuğunuzun akran ilişkilerinin çocuğunuza katkılarını örneklerle anlatabilir misiniz?

Neler Öğrendik?

Ergenlik döneminde olan tüm bireyler gibi işitme kayıplı çocuklar da rehberliğe ihtiyaç duyarlar. Çocuğun bu ihtiyaçlarını giderecek ilk kişiler bireyin ailesidir. Anne babasından yeterli desteği alan birey öz güvenli olur. Ayrıca topluma uyumlu birey olma yolunda önemli adımlar atar. Bu özellikler sağlıklı ailelerde gelişebilir. Sağlıklı ailelerde iletişim açık ve doğrudandır, yapılabilecekler ve yapılamayacaklar bellidir, aile üyeleri destekleyici ve paylaşım içindedir. Bunun yanında ebeveynler çocuklarını yetiştirirken bazı tutumlar içerisindedirler. Bunlar otoriter, aşırı hoşgörölü, tutarsız, aşırı koruyucu ve demokratik anne baba tutumlarıdır. Örneğin anne babaların çocuğa ilgi ve şefkat göstermeyle birlikte tutarlı davranış sergilemesiyle, çocuklarında olumlu kişilik gelişimi olduğu gözlenmiştir. Anne babalar farkında olarak ya da olmayarak bu tutumlara uygun davranışlar gösterirler.

Ergenlik döneminde bireylerin aileden ziyade arkadaşları ile sosyal ilişki kurdukları ve arkadaşlık ilişkilerine yükledikleri anlamların yaşla birlikte değiştiği bilinir. Örneğin çocukluk dönemi sosyal etkileşim, birlikte vakit geçime ve oyun arkadaşlığı gibi daha somut aktiviteler ile ifade edilirken ergenlik dönemi daha çok ortak ilgi alanlarında sosyalleşmek ve sırlarını paylaşma şeklindedir. Dolayısıyla hem işitme kayıplı bireyin hem tipik gelişenlerin iyi oluş hâli sadece aile ilişkilerine değil akranlarıyla ilişkilerine de bağlı olur. Yoğun sosyal ilişkiler ve romantik duygular akran ilişkilerinde önemli bir yerdedir. İşitme kayıplı ergenler duygularını nasıl ifade edeceği konusunda sorunlar yaşayabileceğinden yetişkin yardımına daha çok ihtiyaç duyabilir. İşitme kayıplı ergenlerin aile ve akranlarla ilişkilerini destekleyici iki öneride bulunabiliriz. İlk olarak sağlıklı aile iletişimi için çocuğunuza desteğinizi gösterin, çocuğunuzla yaşadığınız bir sorunu çözerken açık olun ve konuşmaya çalışın. İkincisi, çocuğunuzun akran ilişkilerini iyi gözlemleyin ve destekleyin. Çocuğunuzun olumlu yönlerini fark edin, arkadaş seçimlerine saygı duyun, onları cesaretlendirin, sorunlarını çözmeye yardımcı olun, anlamadan müdahale etmeye kalkmayın. Son olarak asla çocuklarınızı kimseyle kıyaslamayın.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Gürgür, H. ve Şafak, P. (Ed.). (2017). İşitme ve görme yetersizliği. Ankara: Pegem.
2. Luterman, D. (1987). Deafness in the family. Pro Ed.
3. Aslan, S. T. (2021). Özel gereksinimli çocuğu olan anne-baba el kitabı serisi. Ankara: Eğiten Kitap.
4. Santrock, J. W. (2016). Yaşam boyu gelişim (Çeviri editörü, Galip Yüksel). Ankara: Nobel.
5. Gullotta, T.P., Plant, R.W. ve Evans, M.A. (Ed.). (2014). Ergen davranış sorunlarının el kitabı: Önleme ve tedaviye kanıta dayalı yaklaşımlar. Springer.
6. Cherry, A. L., Baltag, V. ve Dillon, M.E. (2017). Ergen sağlığı ve gelişimi üzerine uluslararası el kitabı. Halk Sağlığı Yanıtı. Springer.
7. Leo, P. (2011). Çocuklarla el ele ebeveynlik. (A. Yasa Çev.). Gün Yayıncılık.

BÖLÜM 5

Doç. Dr. Murat DOĞAN
Dr. Öğr. Üyesi Rifat İÇYÜZ

RİSKLİ DURUMLAR

Genel Amaç

Bu bölümde sizlere işitme kaybı olan gençler açısından risk oluşturabilecek durumları ve bu durumların önlenmesine ilişkin genel bilgiler sunacağız.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Riskli durumunun ne anlama geldiğini açıklar.
- İşitme kayıplı ergenleri riske açık kılan özellikleri sıralar.
- İşitme kayıplı ergenler için önemli riskleri anlatır.
- İşitme kayıplı ergenleri her türlü istismardan korunma yollarını anlatır.
- Riskli durumların önlenmesinde anne babanın rolünü ifade eder.
- Riskli durumların önlenmesinde veya oluştuğunda müdahale için anne baba olarak neler yapabileceğini sıralar.

İçerik

1. Ergenlik Döneminde Risk Alma Davranışı
2. İşitme Kayıplı Ergeni Risklere Açık Kılan Özellikler
3. Risk Alma Davranışından Psikolojik Risklere

Açıklamalar

Bu bölümde, işitme kayıplı gençlerin farklı nedenlere bağlı olarak normal gelişim gösteren akranlarına göre biraz daha fazla risk altında olabildikleri ya da risk alma davranışı sergiledikleri anlatılmaktadır. Risk alma davranışının aslında ergenin sağlıklı gelişiminin bir göstergesi olarak bile düşünülebildiği ancak burada alınan riskin şiddeti, sıklığı ve doğuracağı olumsuz sonuçlarının derecesinin de belirleyici olduğu ifade edilmektedir. Bu noktada işitme kayıplı ergenlerin onları bazı risklere açık kılan özellikleri paylaşılmaktadır. Hayatı ciddi biçimde

olumsuz etkileyen risklerin beraberinde depresyon, madde kullanımı, istismara uğrama gibi müdahale gerektiren durumları da oluşturabildiği açıklanmaktadır. Anne-baba olarak bu risklere karşı alınabilecek önlemin ilk olarak "risklerin farkında olmak" olduğu vurgulanmaktadır. Son olarak riskli durumlarla karşılaşıldığında anne-baba olarak çocuğunuzla iletişimde ve olaya müdahalede neler yapabileceğinize ilişkin öneriler sunulmuştur.

Giriş

Ergenlik dönemine giren bireyin bedeni ve bedeninin işleyişi değişir. Buna paralel olarak zihinsel yetenekleri, düşünce biçimi, değer yargıları, ahlak anlayışı, kişiliği, diğer insanlarla kurduğu ilişkileri gibi pek çok özelliği de farklılaşmaya başlar. Bu durum işitme kayıplı bireylerde akranlarına benzer seyretse de işitme kaybından dolayı bazen kendilerine özgü de gerçekleşebilir. İşitme kayıplı bireyler, çok sayıda sorunla baş ettikleri için bazı olumsuz davranışlar sergileyebilirler. Gösterilen davranışların bir kısmı bireyin kişisel özelliklerinden kaynaklansa da bir kısmı da anne-baba davranışlarından kaynaklanabilmektedir.

İşitme kayıplı gençler farklı nedenlere bağlı olarak normal gelişim gösteren akranlarına göre biraz daha fazla risk altında olabilirler. İşitme kayıplı ergeni en çok etkileyen sorunlardan biri bu dönemde ortaya çıkma riski olan depresyondur. Diğer risk faktörleri ise maddenin kötüye kullanımı, zorbalık ve istismardır. Bu nokta da anne-babanın çocuğa yaklaşımı sorunların çözümünde kilit rol oynamaktadır.

Ergenlik Döneminde Risk Alma Davranışı

Risk bir zarara uğrama tehlikesi veya zarar görme olasılığıdır. Örneğin ergenler için sürekli aynı hazır gıda ile beslenmek bir fiziksel sağlık riski oluşturur. Öte yandan yalnız kalmak, akranları tarafından dışlanmak, kendini beğenmemek ruhsal sorun riski oluşturur. Örneğin ergenin sürekli arkadaş gruplarıyla vakit geçirerek okul sorumluluklarını yerine getirmemesi bir akademik risk kaynağıdır. Yani alınan riskler ergenin fiziksel ya da psikolojik sağlığını bozabilir, aile ve toplumla ilişkilerini zedeleyebilir, hatta akademik gelişimini, dolayısıyla gelecek yaşamını olumsuz etkileyebilir (1).

Tüm dünyada ergenler diğer gelişim dönemlerindeki insanlara göre daha fazla risk alma davranışı gösterirler. Peki, ergenler neden risk alırlar? Bunun elbette çeşitli nedenleri vardır. İlk ve en temel neden ergenlerin fiziksel, sosyal, bilişsel ve duygusal gelişim alanlarında ortaya çıkan ve takibi zorlaştıracak düzeyde hızla gerçekleşen değişimlerdir (2). Bu değişimler ergeni bilinçli olmayan bir uyum çabasının içine sürükler. Ergenlik döneminde olan 15-18

yaş grubundaki çocuklar herhangi bir yetersizliği ya da kaybı olsun olmasın hem bedenen yaşadığı değişimlere hem de duygularındaki değişimlere uyum sağlamaya çalışırlar. Uyum sağlama sürecinde özellikle duygularını ve davranışlarını kontrol etmekte güçlük yaşayabilirler. Her şeyin aşırısını sergileyebilir, uçlarda gezinmeyi o dönem için bir yaşam tarzı hâline getirebilirler. Örneğin henüz ehliyeti olmadığı hâlde araba kullanmak isteyebilir, hatta babasının arabasını kaçırabilir, bu arabayı kurallara uygun olmayan biçimde kullanabilirler.

! DİKKAT

Ergenlerde risk alma davranışı, bir uyum çabasına işaret etse de yetişkin tarafından kontrol altında olmalıdır.

Ergenin risk almasının ikinci nedeni meraktır. Ergen, aile dışındaki yaşamda keşfedilmeyi bekleyen sonsuz bir dünya olduğu düşüncesiyle davranır. Ergen sadece ve sadece merak ettiği için risk alabilir, elbette bunda alacağı riskin sonuçlarını yeterince hesap edecek olgunluğa erişmemiş olması da rol oynar. Örneğin bir ergen nehir kenarında eline geçen bir tahta parçası üstünde su yüzeyinde durup duramayacağını merak edebilir. Bu merak onu tahtanın üstüne çıkıp suyun yüzeyinde durmaya zorlayabilir. Ergen için meraklarını test etmek bir tür deneme yanılma yoluyla öğrenme işlevi görebilir. Bu tür denemeler ergen için öğretici olabileceği gibi yaşamı tehdit edici de olabilir.

Ergenin risk almasının üçüncü nedeni, kendini akranlarına kabul ettirme çabasıdır. Ergenlik döneminde davranışlar iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin şeklinde değil, etkili-etkisiz şeklinde değerlendirilir. Burada etkililiğin ölçütü akranlardır. Eğer alınan risk akranların onu kabul etmesi üzerinde etkili ise o riski almakta sorun yoktur. Bu nedenle ergenler akran kışkırtmalarına kolayca kapılırlar. Ergeni "Yapamaz ki..." diye kışkırtmak, ona pek çok riski aldırabilir. Örneğin gruba kabul edilmek isteyen bir lise öğrencisi arkadaşları istediği veya yönlendirdiği için öğretmenine uygun olmayan şakalar yapabilir. Bu şakalar sonucunda belli yaptırımlar olsa da davranışına sırf akran grubu tarafından kabul edilmek için devam edebilir.

Son olarak ergenlik döneminde aykırılık, kural tanımamak, isyan etmek neredeyse bir var olma hâlidir. Ergen her şeye karşı gelerek kendini var edebilir, karşı geldiği şeyin ne olduğunun, o tavrın doğru olup olmadığının hiçbir önemi olmayabilir (8). Aslında ergenler otorite karşıtlığı üzerinden kendilerini tanımlarlar. Bu nedenle ergenler aileye, okula ve otorite ola-

rak gördükleri hemen her şeye tepkisel yaklaşabilirler. Bu durum her ergen için geçerlidir denemez ancak ergenlik döneminde kurala uymamak yoluyla risk almak temel özelliklerden biridir. Yetişkinliğe geçtiğinde artık doğru ve yanlış, kurala veya otoriteye uygun olup olma ma üzerinden değil, yaşamda anlamlı olup olmama üzerinden değerlendirilecektir.

Sonuç olarak risk alma davranışı ergenliğin belirleyici özelliklerinden biridir. Bu yönüyle aslında ergenin sağlıklı gelişiminin bir göstergesi olarak bile düşünülebilir. Ancak burada alınan riskin şiddeti, sıklığı ve doğuracağı olumsuz sonuçlarının derecesi son derece belirleyicidir. Hayatı ciddi biçimde olumsuz etkileyen riskler beraberinde depresyon, madde kullanımı gibi müdahale gerektiren durumları da oluşturabilir. İlerleyen bölümde bahsedilecektir.

SORU

Siz çocuğunuzda ne tür risk alma davranışları gözlemliyorsunuz?

İşitme Kayıplı Ergeni Risklere Açık Kılan Özellikler

İşitme kayıplı ergen ile işiten akran arasında özellikle sosyal-duygusal gelişim açısından bazı farklılıklar vardır. Daha doğrusu bu yaş grubunda olan her çocuk gibi işitme kayıplı çocuklar da bazı duygusal-davranışsal sorunlar yaşayabilir, ancak bazı özellikler ve sorunlar işitme kaybı olan ergenlerde daha yoğun gözlenebilmektedir. Bu özellikler neden önemlidir? Çünkü bunlar işitme kayıplı ergeni risk almaya ve bu risklerin sonuçlarını daha ağır yaşamaya itebilir. İşitme kayıplı ergende yaygın olarak görülen sosyal-duygusal sorunlar şu şekilde listelenebilir:

- İşitme kaybını kabullenme güçlüğü
- İşitme cihazını korumak için abartılı dikkat
- Duyguları tanıma ve tanımlama güçlükleri
- Ev içinde aşırı aktif ve hırçın, dışarıda pasif olma
- Duygu ve isteklerin uygunsuz ifade edilmesi (örneğin, bağırarak)
- Anlaşılmadıklarında aşırı saldırgan tavır sergileme
- Kendini ifade etmede güçlükler
- Alay edilme karşısında tepkisizlik, kendini koruyamama

- Olmak istediği ya da hayal ettiği kişi ile olduğu kişi arasında sıkışma
- Gruba kabul edilme amacıyla işiten akrana bağımlı ilişki
- Karşıdakine aşırı sevgi gösterme eğilimi
- Şakaları anlamada güçlükler
- Sohbeti genişletme ve aynı konu üzerinde devam ettirmede güçlük
- Karşıdaki kişiyi anlamadığında açıklama istememe
- Kolay ikna edilebilirlik
- Eğitim ortamında çok çekimserlik, utangaçlık

Görsel 1 Betimleme: Okul çantası yanında yere oturmuş üzgün bir erkek çocuğu. Dizlerini karnına çekmiş, kollarını dizlerinin üzerine kafasını da kollarının üzerine koymuş.

SORU

Çocuğunuz hangi davranışları sergilemektedir ya sergilemiştir? Yazılanların dışında ek olarak hangi davranışları gösterdiğini söyleyebilirsiniz?

Genel olarak belirtilenlere bakıldığında, bazı özelliklerin tüm ergenlerde görülebileceği söylenebilir. Örneğin ideal kendi ile olan kendi arasında sıkışıp kalma, şakaları anlamada güçlük yaşama birçok ergende görülebilir. Ancak özelliklerin çoğunun işitme kayıplı olmak ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. İşitme kaybını kabullenme güçlüğü, alay edilme karşısında tepkisiz kalmak, iletişim sorunu nedeniyle kendini ifade etmede güçlük gibi örnekler artırılabilir.

Akran İlişkisi Sorunları

İşitme kaybının doğrudan etkilediği alanlar ve buna bağlı gelişim alanları işitme kayıplı bireyleri işiten akranlarından farklı kılar. Ergenlik döneminde bireylerin aileden ziyade arkadaşları ile daha fazla sosyal ilişki kurdukları ve arkadaş çevresinin değer ve dünya görüşlerini benimsedikleri bilinir. İşitme kayıplı ergenin sosyalleşme sürecinde bazı sorunlar yaşadığı bilinmektedir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgiler kitabın "Aile ve Akranlarla İlişkiler" bölümünde yer verilmiştir. Fakat bu bölümde de kısaca yer vermekte yarar vardır, çünkü akran ilişkilerinde yaşanan sorunlar da işitme kaybı olan ergeni riskli durumlara daha açık kılmaktadır.

Akranlarla yaşanan başlıca sorunlar şu şekilde listelenebilir:

- Sınıf ortamında dışlanması
- "Sağır", "dilsiz" tarzı ifadelerle etiketlenmesi
- Sürekli kendini işiten akranlarıyla karşılaştırması
- Akran zorbalığına maruz kalması
- İşitme cihazlarından ve işitme kaybından dolayı alay konusu olması
- Bir gruba dâhil olmak için aşırı tavizler vermesi
- Zaman zaman fiziksel istismara maruz kalması

Anne Baba Risk Alma Davranışını Yönetmede Neler Yapabilir?

Burada "yönetme" ifadesini kullanmamızın nedeni, ergende risk almanın yok edilemeyeceği, hatta yok edilmemesi gerekliliğidir. Amaç riski doğru yöneterek olabildiğince az olumsuz sonuçla karşılaşmaktır. İşitme kaybı olan ergenin genel sosyal-duygusal sorunları ve akranlarıyla yaşadığı ilişki sorunları yaygındır. Daha önce de değindiğimiz gibi işitme kayıplı ergenlerde görülen yukarıda saydığımız özellikler ve akran ilişkisi sorunları onları risklere daha açık hâle getirebilmektedir. Bu özellikleri nasıl ele aldığımız son derece önemlidir. İlk olasılık, bunlar işitme kayıplı olmanın doğasında var diyerek durumu olduğu gibi kabul etmektir. Ancak bu saptama işlevsel değildir, çünkü bu tarz bir kabulleniş nasılsa yapacak bir şey yok

düşüncesi ile riskli durumlar için önlem almamızı engelleyebilir. Bakış açısı şöyle olmalıdır: “Evet çocuklarımız işitme kayıplı, bunun getirdiği bir dizi zorlukla birlikte yaşıyorlar, bu zorluklar onları daha kırılgan ve riske açık yapıyor. Ancak çocuğum erken yaşta işitme kaybını kabullendikten sonra onu hayata hazırlayabilir, insanlarla nasıl iletişim kuracağı, nasıl arkadaş edineceği konusunda destek olabilir, olası risklerle onun ve kendimin nasıl baş edebileceği konusunda hazırlıklar yapabilirim. Bu güne kadar başardıklarımıza baktığımda bunu da başarabilirim.” Bu tarz bir bakış açısı hem ergeni anlamamız hem de ona destek olmamızla sonuçlanabilir.

Resim 2 Betimleme: Arkası dönük duran bir aile. anne ve babasının arasında bir kız çocuğu. Anne ve baba kıza bakıyorlar, babanın eli kızın omuzunda.

İşitme kayıplı ergenler işiten akranlarıyla iletişim kurma konusunda aslında son derece isteklidirler. Ancak hem okul içinde hem de okul dışında işitme kayıplı akranlarıyla sık sık görüşmeleri işiten akranlarıyla ilişki kurmakta güçlük yaşadıklarını göstermektedir. Bu noktada yapılması gerekenler ise şöyle sıralanabilir:

- İşitme kayıplı çocuğunuzun küçük yaştan itibaren işiten akranlarıyla bir arada olmasını sağlayabilirsiniz.
- Olumlu akran ilişkileri geliştirmelerine destek olabilirsiniz.

- İşiten çocukların ve ailelerinin işitme kaybı konusunda bilgilendirilmesini sağlayabilirsiniz.

Gösterilen davranışların bir kısmı ergenin kişisel özelliklerinden kaynaklansa da bir kısmı anne babanın rolünden kaynaklanır. Burada anne babanın rolü çocuklarını yetişmesiyle ilgilidir. Doğru ve uygun model olunan anne baba davranışlarının sergilendiği aile ortamında yetişen çocuğun karşısındakine aşırı sevgi gösterme eğiliminde olmaması beklenir. Çünkü bir duruma gösterilen aşırı duygu ve davranışın aslında bireyde eksik olduğunu gösterdiği belirtilmektedir (3). Yani anne-babasından yeterli sevgi görmeyen çocuk, başkalarına aşırı sevgi göstererek bu açığı kapatmaya çalışabilir. Başka bir örnekle aile içerisinde sağlıklı iletişim kurulamıyor ise çocuk evde aşırı hırçın dışarıda ise pasif davranabilir. Belirtilen durumların çözümü için ailenin rolü nedir? Sorusu akla gelmektedir. Bunun için bazı önerilerde bulunabiliriz:

1. Sorun olarak gördüğünüz davranışın gerçekten bir sorun olduğu konusunda emin olun. Emin olmak için iyi bir gözlem yapmanız gerekmektedir. Örneğin uzak mesafede iken yüksek sesle konuşması bir sorun olmayabilir ancak durduk yere bağıarak konuşması bir sorundur.
2. Sorun olarak gördüğünüz davranış çocuğun hayatını olumsuz etkiliyor mu? Örneğin sizin söylediğiniz her şeyi yapıyor olması sizin için sorun olmayabilir fakat dışarıdaki insanların her söylediğini yapıyor mu? Kolay ikna edilebilir bir çocuk mu? Bu durum çocuğun hayatını olumsuz etkiliyor mu? Bu soruların cevaplarını doğru vermeniz gerekmektedir.
3. Sizin sorun olarak gördüğünüz bir davranış bir kişilik özelliği midir, gerçekten bir sorun mudur? Örneğin pek çok ebeveyn çocuğunun dışa dönük ve aktif olmasını ister, oysa bazı çocuklar içe dönüktür ve bu bir kişilik özelliğidir.

Bu soruların cevaplarının doğru verilmesi çocuğunuzda duygusal-davranışsal bir sorun olup olmadığını tespit etmek anlamında çok önemlidir. Cevapları uygun ve doğru verebildiğinizi düşünmüyorsanız veya verdiğiniz cevaplar sizi kaygılandırıyor ise mutlaka bir uzmana danışmalısınız.

DİKKAT

Anne-baba olarak çocuk eğitimi konusunda uzman olun olmayın çocuğunuza her zaman ve her koşulda tutarlı davranın.

SORU

Sizler de benzer sorunlar yaşadınız mı? Yaşadığınız sorunlar karşısında sizler ne gibi çözüm getirdiniz?

Risk Alma Davranışından Psikolojik Risklere

Hatırlanacağı üzere risk bir zarara uğrama tehlikesi idi. Riskli durum kayıp, yaralanma olasılığı veya istenmeyen tehlikeli olaylar olarak belirtilmektedir. İşitme kaybı olan ergenler için işitememe, trafik kazalarına maruz kalma gibi fiziksel tehlikeler içerebilir. Eğer ergen işitme cihazı veya implant kullanıyorsa herhangi bir çarpma, vurma durumunda ciddi kafa zedelenmeleri, buna eşlik eden hastalıklar görülebilir. Bunlar düşük ihtimaller olsa da fiziksel yönden olumsuz sonuçlara yol açabilecek risklerdir.

15-18 yaş aralığında olan çocuklar duygularını kontrol edememe, anlaşılmama hissi, bağımsız davranma eğilimi gibi davranışlar sergiler. Bu özellikler bu yaş grubunda daha çok yoğunlaşır ve normal gelişim gösteren bireyleri etkilediğinden daha çok bir yetersizliği ya da kaybı olan bireyleri etkilediği söylenebilir. Bireyde ayrıca bir kaybın ya da yetersizliğin olması yaşadığı toplum içerisinde bazı risklere daha açık olma ihtimalini barındırmaktadır. Örneğin birey, aile içerisinde şiddete maruz kalma, çevresiyle sağlıklı iletişim kuramama, akran grubundan dışlanma gibi risklerle karşı karşıyadır. Bireyin içine kapanması, olumsuz duygular beslemesi, şiddete eğilim gibi istenmeyen durumlar yaratabilir (4). Tüm bunların sonucunda geleceğe olumsuz baktıklarında ve olumsuz beklentilere sahip olduklarında ruhsal sorun geliştirmeleri mümkündür. Bu bölümde işitme kayıplı ergenler için ciddi sorunlar olarak görülen depresyon, maddenin kötüye kullanımı ve istismar ele alınmıştır.

Depresyon

İşitme kayıplı ergenler bazı ruhsal sorunlar açısından normal gelişim gösteren akranlarına göre daha fazla risk altında olabilirler. Burada bireyi en çok etkileyen ruhsal sorunlardan biri depresyondur. Depresyon, önceleri severek ve kendi isteğimizle yaptığımız aktiviteleri çeşitli çevresel, hormonal ve genetik sebeplerden dolayı yapmak istemediğimiz, zevk almadığımız çökkünlük hâline denir. Depresyon çoğunlukla duygusal bir çökkünlük hâlidir, ancak depresyondaki kişi doğru karar vermekte de zorlanacağından önemli bir psikolojik sorundur. Depresyon, toplumda sık görülen bir rahatsızlıktır. Pek çok kişi hayatının bir döneminde bu durumla karşılaşabilir (5). Belirtileri şunlardır:

- Önceden yapılan aktivitelerden ve işlerden zevk almamak
- Duygu değişiklikleri, çabuk sinirlenmek

- Sürekli üzgün olma, çökkünlük hâli
- Uyku ve yeme alışkanlığında değişiklik (çok uyuma/hiç uyumama; çok yeme/az veya hiç yememe)
- Dikkati toplamakta güçlük, huzursuzluk hâli
- Kendisini değersiz hissetmek
- Umutsuzluk
- Vücut işlevlerinin azalması, yorgunluk hisleri
- Ölümle ilgili düşünceler veya ölme isteği

Yukardaki belirtilerin hepsinin bir arada görünmesi şart değildir. Bir kısmının bulunması depresyon için yeterli olabilir. Fakat bu belirtilerin en az on beş gün boyunca var olması gerekir.

DİKKAT

Kendinizde veya çocuğunuzda yoğun umutsuzluk ve ölümle ilgili düşünceler var ise mutlaka ama mutlaka bir uzmana başvurun.

İşitme Kaybı Olan Gençlerde Depresyon Karşısında Anne Babalar Neler Yapabilir?

Bizi depresyona sokan pek çok etken işitme kayıplı gencin de depresyon nedeni olabilir. Bunlara ek olarak bu gençlerde depresyon riskini artıran başka nedenler de vardır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- İşitme kaybının getirdiği istenmeyen bir farklılık
- İşitme cihazı kullanımının yarattığı istenmeyen toplumsal ilgi
- Başta işiten akranlar olmak üzere diğer insanlarla sosyal ilişki kurma güçlüğü
- Alay konusu olma
- Romantik duyguların karşılık bulmaması
- Ebeveynin aşırı korumacı tutumu
- Ergeni aşırı risk almaya da iten duygusal-sosyal sorunların bütünü

Çocuğunuzda belirgin derecede içe kapanma, aşırı isteksizlik, iştah ve kilo kaybı, umutsuzluk, ölüm ile ilgili düşünceler var ise depresyondan şüphelenmelisiniz. Yapmanız gereken en önemli şey, hiç vakit kaybetmeden, çocuğunuzu bir psikolog ya da psikiyatriste götürmenizdir.

! DİKKAT

Depresyon yaygın olmakla birlikte tehlikeli bir psikolojik sorundur, çünkü intiharların en önemli nedenidir.

Madde Kullanımı

Madde kullanımının bireyin kaybıyla ya da yetersizlik durumuyla doğrudan ilgili olduğu söylenemez. Yani işitme kaybı olan gençlerin akranlarına göre madde kullanımına daha yatkın olduğu söylenemez. Fakat işitme kayıplı çocukların bir akran grubuna üye olabilmek, üyesi oldukları grupta kalabilmek adına ya da çeşitli ruhsal sorunlar sebebiyle risk altında oldukları söylenebilir. Risk oluşturan bir diğer etken ise işitme kayıplı bireyin kaybının getirdiği durumdan faydalanmak isteyen akranlarıdır. Örneğın işitme kaybı olan gençler, işiten akran grupları tarafından madde satmaya zorlanabilirler. Birey böyle durumlarda gruba dâhil olabileceğini düşünerek madde kullanmaya ya da satmaya başlayabilirler. Bireyin nasıl ki depresyonda olduğunu gösterir bazı belirtiler varsa madde kullandığına dair de çeşitli belirtiler vardır. Madde kullanımının göstergesi sayılabilecek davranışlar aşağıda sıralanmıştır:

- Ailesinden ya da çevresinden sürekli para isteme
- Evden ayrılma süresinin ve sıklığının değişmesi
- Kıyafetinde maddeye ilişkin farklı kokuların olması
- Ağız içi yaraların olması
- Gözlerde kızarıklık ve göz kenarlarında siyahlaşmanın olması
- Duygularını ifade etmede güçlük
- Aşırı sinirli ve gergin olma
- Kilo kaybı ve yoğun yorgunluk hissi
- Yalnız kalma isteğı
- İletişime kapalı olma

Görsel 3 Betimleme: Gökyüzüne uzatılmış, yumruk yapılmış iki el, el bileklerine dolanmış halat ortadan kopmuş.

! DİKKAT

Şüphelerinizin doğru çıkması hâlinde çocuğunuzu yargılamadan onu anlamaya ve profesyonel destek almaya ikna etmeye çalışın.

Madde Kullanımı Karşısında Anne-Babalar Neler Yapabilir?

Yukarıda sayılan veya anlara benzeyen belirtileri fark ederseniz öncelikle sakin kalmaya çalışın. Bu tür davranışları yeterince gözlemleyip emin olmalısınız. Aksi hâlde anne-baba olarak haksız yere bir kuşku geliştirdiğiniz anlaşılırsa çocuğunuzla aranızdaki tüm güven ilişkisi bozulabilir. Eğer gözlemleriniz sonucu madde kullanımına ilişkin artık eminseniz çocuğunuzla sakince yargılamadan konuşun. Tedavi görmesinin sağlığı ve geleceği için önemli olduğunu belirterek çocuğunuzu ikna edin. Kabul aşamasından sonra devlet hastanelerinin çoğunda ve üniversite hastanelerinde madde bağımlılığı klinikleri, Yeşilay'da ücretsiz danışmanlık hizmetleri vardır, gerekli durumlarda buralara başvuru yapılabilir.

! DİKKAT

Çocuğunuzda madde kullanımından şüpheleniyorsanız devlet hastanelerine, üniversite hastanelerine, Yeşilay danışmanlık merkezlerine başvurabilirsiniz.

İstismar

Hem aile içinde hem de diğer sosyal çevrelerde yetersizliğin ya da kaybın olması fiziksel, sözel, duygusal ve cinsel şiddete uğrama riskini artırabilir. Bu durumda özellikle bir kaybı ya da yetersizliği olan ergenler cinsel istismara uğrama yönünden risk altındadırlar (6). Cinsel istismar, cinsel açıdan ergen ya da yetişkin tarafından hedef alınan kişide mutsuzluk, üzüntü, bedensel zarar, psikolojik zarar oluşturan sözel ya da davranışla yapılan cinsel içerikli saldırganlık biçimidir. Cinsel istismar fiziksel temas içerebileceği gibi sadece sözlü olarak da gerçekleşebilir. Bu tür istismarın önüne geçebilmek için cinsel eğitimin çocuklara ergenliğe girmeden önce verilmesinin gerektiği belirtilir.

İşitme kaybı olan ergenleri cinsel istismardan korumak için neler yapılabilir?

Önce şu soruyu cevaplamak gerekir: Herhangi bir cinsel istismar hâlinde yasal olarak ne yapılabilir? Cinsel istismar açık biçimde suçtur. Herhangi bir istismar hâlinde en yakın savcılığa ve polis merkezine başvurulmalıdır. Ayrıca istismara uğrayan gencin ruhsal travmasını yönetmek üzere ruh sağlığı uzmanlarından yardım alınmalıdır.

Şimdi diğer sorumuza geçebiliriz: İşitme kaybı olan ergenleri cinsel istismardan korumak için neler yapılabilir? İşitme kaybı olan ergenleri cinsel istismardan korumak için yapılabilecek en önemli uygulama ona etkili bir cinsel eğitim vermektir. Bunun yanında aşağıdaki unsurlara da dikkat edilmelidir (7):

- İstismarın ne olduğu öğretilmeli, başına geldiğinde size söylemesi gerektiği anlatılmalı.
- Çocuğunuzun size anlattıkları doğru kabul edilmeli.
- Çocuklar tanıdığı insanları öpmeye ya da onlara sarılmaya zorlanmamalı.
- Taciz anında ses çıkarabilmesi için yanında bir düdük taşıyabilir.
- Mahremiyetin önemi anlatılmalı.
- Konuşmalar zaman zaman tekrar edilmeli.
- Çocuk kesinlikle yargılanmamalı.
- İnternet üzerinden sosyal medya kullanımı konusunda bilgilendirilmeli. Çünkü günümüzde istismarların bir kısmı internet üzerinden gerçekleştirilmektedir.

Ebeveynler ayrıca:

- Çocuklarının okulundaki sınıf ya da rehber öğretmeninden destek isteyebilirler.
- Okulda grup hâlinde yapılacak eğitimler de son derece yararlı olacaktır.

- Bulduğunuz bölgedeki belediyenin veya sivil toplum örgütlerinin sosyal etkinliklerini takip edebilirler.
- Çeşitli sivil toplum kuruluşlarının ailelere yönelik cinsel eğitim kurslarını takip edebilirler.

! DİKKAT

İşitme kaybı olan ergenleri cinsel istismardan korumak için yapılabilecek en önemli uygulama ona etkili bir cinsel eğitim vermektir.

ÖRNEK DURUM

Ahmet 16 yaşında liseye giden bir öğrencidir. Doğuştan ileri derecede işitme kayıplı olup koklear implant kullanmaktadır. Anne-babası ve çevrelerinde bulunan insanların desteğiyle Ahmet, ilkokul ve ortaokulu başarılı ve uyumlu bir öğrenci olarak tamamladı. Ortaokulun sonlarında doğru Ahmet "Ben neden işitme kayıplı oldum? Neden böyle yaratıldım?" gibi soruları kendine sormaya başladı. Anne-babasına benzer sorular sorsa da onu tatmin edecek yeterli cevapları alamadı. Kafasındaki benzer soru işaretleriyle lise eğitimine başladı. Orada yeni arkadaşlar edindi. Artık Ahmet'in hayatında ailesinden ayrı arkadaşları önemli yer tutmaktaydı. Bu süreçlerde Ahmet'in kafası daha da karıştı. Çünkü artık daha önceki soruların cevaplarını bulamadığı gibi yeni sorular eklenmeye başladı. Bunlar: "Ben kimim? Amacım ne? Bu hayata niye geldim? Neden işitme kayıplıyım? Bundan sonra ne olacak?" Bu sorular Ahmet'in daha çok içine kapanmasına, arkadaşlarıyla daha az zaman geçirmesine neden olmaya başladı. Bir gün sınıflarına Fatma adında yeni bir öğrenci geldi. Sınıf arkadaşları Fatma ile hemen tanışıp aralarına aldılar. Ahmet de Fatma ile tanışmak istiyordu. Bunun için birkaç girişimde bulunsa da başarılı olamadı. Bunu fark eden arkadaşları Ahmet'e "Bizimle beraber takılmak istiyor-

san bizim istediklerimizi yapacaksın! Bize her gün para vereceksin!” dediler. Ahmet o sıralarda kendini çok yalnız hissediyordu. Fatma’ya romantik duygular besleyen Ahmet, ona daha yakın olabilmek için sınıf arkadaşlarının söylediklerini kabul etti. İlk başlarda her şey Ahmet’in istediği gibi gitti. Günler sonra Ahmet artık para getiremez oldu. Arkadaşlarının onu tekrar dışlamasından korkan Ahmet, babasının cebinden para almaya başladı. Daha sonra sınıftaki bir arkadaşının çantasından cüzdanını almaya çalışırken öğretmeni durumu fark etti. Ahmet’i odasına çağıran öğretmeni durumu ailesine bildireceğini, bunun önemli bir konu olduğunu söyledi. Ahmet kendini çok çaresiz hissetti.

...

SORU

Devamında sizce neler olmuştur? Ahmet’in ailesi neler yapmıştır?

Durum tespiti yapalım;

Örnek durumda yanlış ya da eksik giden neler olmuştur?

Ahmet’in cevabını bulamadığı sorular kafasını çok meşgul etmiş, sağlıklı düşünemediğinden doğru kararlar verememiştir. Arkadaşları Ahmet’in farklı olduğunu, arkadaş grubuna dâhil olabilmesi için bu farklılığını kötüye kullanmaya çalışmışlardır. Yani akran zorbalığı vardır. Ahmet içinde bulunduğu durumdan kurtulabilmek ve arkadaşlık ilişkilerini sürdürebilmek için yanlış şeyler yapmıştır.

Böyle bir durum karşısında neler yapılabilir?

Anne-baba öncelikli olarak çocuklarının neden böyle bir davranışta bulunduğunu anlamaya çalışmalıdır. Ardından Ahmet’in kafasındaki soruları netleştirebilmek adına mutlaka bir uzmanla görüşülmesi gerekmektedir.

Neler Öğrendik?

İşitme kayıplı gençler farklı nedenlere bağlı olarak normal gelişim gösteren akranlarına göre daha fazla risk altında olabilirler ve risk alma davranışı sergileyebilirler. Bunun çeşitli nedenleri olsa da risk altında olmalarına ilişkin ilk akla gelen işitme kayıplı gençlerin çok sayıda sorunla baş etmek durumunda kalmalarıdır. Risk alma davranışı sergilemelerinin ilk ve en temel nedeni ergenlerin fiziksel, sosyal, bilişsel ve duygusal gelişim alanlarında ortaya çıkan ve takibi

zorlaştıracak düzeyde hızla gerçekleşen değişimlerdir. Diğerleri ise merak ve kendini akranlarına kabul ettirme çabasıdır.

Risk alma davranışı ergenliğin belirleyici özelliklerinden biridir. Bu yönüyle aslında ergenin sağlıklı gelişiminin bir göstergesi olarak bile düşünülebilir. Ancak burada alınan riskin şiddeti, sıklığı ve doğuracağı olumsuz sonuçlarının derecesi son derece belirleyicidir. Bu noktada işitme kayıplı ergenlerin bazı risklere açık kılan özellikleri olabilir. Bunlar kısaca işitme kaybını kabullenme, duygularını tanıma, kendini ifade etme güçlüğü ve kolay ikna edilebilirlik gibi özellikler olabilir. Genel olarak belirtilenlere bakıldığında, bazı özelliklerin tüm ergenlerde görülebileceği söylenebilir. Fakat özelliklerin çoğunun işitme kayıplı olmak ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir.

Hayatı ciddi biçimde olumsuz etkileyen riskler beraberinde depresyon, madde kullanımı, istismara uğrama gibi müdahale gerektiren durumları da oluşturabilir. Anne-baba olarak bu risklere karşı alınabilecek en önemli önlem risklerin farkında olmaktır. İlk olarak bu risklere karşı bilinçli olup, çocuklarınızı eğitmenizdir. Elbette istismar ve madde kullanımı gibi ciddi konularda mutlaka yetkililerle iş birliği yapmaktan ve uzman desteği almaktan çekinmeyiniz.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Santrock, J. W. (2016). Yaşam boyu gelişim (Çev. Ed. G. Yüksel). Ankara: Nobel.
2. Gander, J. N. ve Gardiner, W. H. (2004). Çocuk ve ergen gelişimi. Bekir Onur (Haz.), Ankara: İmge Kitapevi.
3. Aslan, N. ve Cansever, B. A. (2007). Okuldaki sosyal etkinliklere katılımında ebeveyn çocuk etkileşimi kültürlerarası bir karşılaştırma. Ege Eğitim Dergisi, 8(1), 113-130.
4. Cherry, AL, Baltag, V. ve Dillon, ME. (2017). Ergen sağlığı ve gelişimi üzerine uluslararası el kitabı. Halk sağlığı yanıtı. Springer.
5. Ünlü, G., Aksoy, Z. ve Ersan, E. E. (2014). İntihar girişiminde bulunan çocuk ve ergenlerin değerlendirilmesi. Pamukkale Tıp Dergisi, 7(3), 176-183.
6. Er, R. K., Büyükbayraktar, Ç. G. ve Kesici, Ş. (2016). Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik cinsel eğitim programının geliştirilmesi. Turkish Journal of Education, 5(4), 224-234.
7. Güneş, A. (2016). Adım adım çocuklarda cinsel eğitim. Timaş Yayınları.
8. Berk, E. L. (2013). Çocuk gelişimi (çev. A. Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi.

BÖLÜM 6

Doç. Dr. Zehranur KAYA

ŞİMDİ NE OLACAK?
ÜNİVERSİTE VE ÇALIŞMA
HAYATI

Genel Amaç

Bu bölümde liseden mezun olacak çocuklarınızın üniversite hayatına giriş ve çalışma hayatlarına başlangıç süreçlerine yönelik bilgileri vermeyi amaçlıyoruz.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Üniversite eğitimine hazırlık adımlarını söyler.
- Üniversite giriş sınavlarının isimlerini söyler.
- Üniversite giriş sınavlarına başvuru işlemlerini açıklar.
- İşitme kayıplı çocuğu için yapacağı tercihleri söyler.
- Üniversiteyi kazanan çocuğun kayıt işlemlerini yapar.
- Üniversiteyi kazanan çocuğun alabileceği destekleri anlatır.
- Çocuğa kariyer ve kariyer planlamanın tanımını yapar.
- Çocuğun öz geçmişini (CV'sini) yazar.
- Çocuğun iş başvurusunda neler yapacağını açıklar.
- Çocuğun Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı (EKPSS) için yapabileceklerini açıklar.
- Çocuğa iş görüşmesinde (mülakat) yapılacakları anlatır.
- İş yaşamında işitme kayıplı bireyler için önerileri okur ve çocuğuna anlatır.

İçerik

1. Üniversite Eğitimi Hazırlıkları
2. Üniversite Bitti Şimdi Ne Olacak?
3. İş Yaşamında İşitme Kayıplı Bireyler İçin Öneriler

Açıklamalar

Değerli anne ve babalar çocuklarınızın lise eğitimi süresince onlara üniversite sınavları ile ilgili bilgi verebilirsiniz. Ancak çocuklarınız lise eğitimini tamamladıktan sonra bir işe girmek ve çalışmak istiyorlarsa o zaman bu süreçler ile ilgili bilgileri vermek gerekir. Bölümümüzün ilerleyen sayfalarında bu konu ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Bölümde lise eğitimini tamamlayan işitme kayıplı çocuklarınızın üniversite süreçleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Bölümde aynı zamanda iş bulma ve işe başvuru ile ilgili bilgiler de verilecektir.

Giriş

Değerli anne ve babalar çocuğunuz liseden mezun oldu. Hayatının en önemli dönemlerinden birini yaşıyor. Önemli kararlar alması gerekiyor. Bu aşamada sizlerin onlara yol gösterici olmanız çok önemlidir. Lise eğitimi zorunlu eğitimin bittiği dönemdir ve lise eğitimi aynı zamanda üniversiteye hazırlık aşamasıdır. Çocuklarınız lise eğitimi sonrasında çalışma hayatına da atılabilir. Öncelikle ne yapacakları konusunda onlara doğru bir yol çizmek gereklidir.

Anne ve babalar olarak çocuğunuzun üniversite ve iş arama-iş bulma-işe başvurma-çalışma süreçlerinde her zaman yanında olmanız ve onlara her konuda destek vermeniz, onların hayata atılması ve kendi kendini geçindirmesi için çok değerlidir. Unutmayın, sizler onların her zaman en yakın yol göstericilerisiniz.

Üniversite Eğitimi Hazırlıkları

Bu bölümde üniversiteye hazırlanan çocuğunuzun üniversite sınavları ve sınavlar sonrasındaki tercihleri ile ilgili bilgileri bulacaksınız.

Üniversite hayatı her gencin hayalidir. Çocuklarınız, bu hayale ulaşmak için siz anne ve babaların desteğine ihtiyaçları vardır. Öncelikle okul yaşamı boyunca üniversite sınavlarına yönelik hazırlık yapmak önemlidir. Bu konuda öğretmenleri ile iş birliği yapmanızı öneriyoruz.

SORU

Çocuğunuz üniversitede okumak istiyor mu? Üniversitede hangi bölümü okumak istediği konusunda konuştunuz mu? İsteddiği bölümler için hangi sınavlara girmesi gerektiği konusunda bilgisi var mı?

Üniversite Giriş Sınavları

Çocuğunuzun üniversite eğitimi alabilmesi için girmesi gereken üniversite sınavlarını Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) Başkanlığı düzenlemekte ve değerlendirmektedir. Üniversite sınavını; Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) olarak bilmekteyiz. YKS üç aşamalı bir sınavdır. Birinci aşaması Temel Yeterlik Testi (TYT). İkinci aşaması Alan Yeterlik Testleri (AYT). Üçüncü aşaması ise Yabancı Dil Testi (YDT). Üniversiteye gidebilmek için çocuğunuzun TYT'ye girmesi zorunludur ve 2 yıllık yükseköğretim alması için yeterlidir. AYT ve YDT'ye ise girmek zorunlu değildir. Çocuğunuz üniversitelerin 4 yıllık bölümlerinden birini tercih etmek istiyorsa AYT'ye girmesi gerekmektedir. Çocuğunuz yabancı dil ile ilgili bir bölümü tercih etmek istiyorsa YDT'ye de girmesi gerekmektedir (1).

SORU

Bu bilgiler ışığında çocuğunuzun ilk gireceği sınavın adını söyleyebilir misiniz?

Bu konu ile ilgili ÖSYM'nin hazırladığı tanıtım videolarını izleyerek bilgi edinebilirsiniz. Çocuğunuz işaret dili kullanıyorsa ÖSYM'nin işaret dili ile anlattığı videoları izleyerek de öğrenebilirsiniz. Videoyu internette izlemek için <https://www.youtube.com/watch?v=1DuPPEfvQMs> adresini ziyaret edebilirsiniz. Ayrıca Sınavın uygulanması ve değerlendirilmesi ile ilgili işaret dili videolarının adresi de internet ortamında yer almaktadır. Bunun için <https://www.youtube.com/watch?v=gOE9xjEt-pc> adresini ziyaret edebilirsiniz. Bilgi için ÖSYM'nin web sayfasını ziyaret ederek işaret dili videolarına da ulaşabilirsiniz (2).

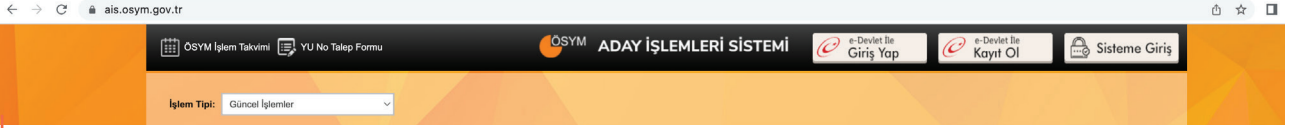
Üniversiteye Giriş Sınavlarına Başvuru İşlemleri

Çocuğunuzun YKS'ye girebilmesi için öncelikle başvurusunu doğru yapması gerekmektedir. Bu amaçla ÖSYM'nin duyurularını dikkatle takip etmek önemlidir. Bilgisayar ya da internet erişimi olan cep telefonunuz ile ÖSYM'nin <http://www.osym.gov.tr> adresine girerek "Duyurular" bölümünden YKS Kılavuzuna ulaşabilirsiniz. Kılavuz bilgilerini doğru okumak ve süreci doğru izlemek gereklidir. Bu bölümde size ÖSYM'nin hazırladığı YKS Kılavuzundan işitme kayıplı çocuklarınız için gerekli bilgileri bir araya getirip açıklayacağız.

Üniversiteye gitmek isteyen çocuğunuzun ÖSYM'nin düzenlediği YKS'ye girebilmesi için öncelikle başvuru yapması gerekmektedir. Bu amaçla internet ortamından bilgisayar ya da cep telefonu ile ÖSYM Aday İşlemleri Sistemine ulaşılmalıdır. Bunun için <https://ais.osym.gov.tr> adresine girerek başvuru yapılmalıdır (Görsel 1). Bu süreçte sizler de çocuklarınızın yanında bulunabilir ve ona destek verebilirsiniz. Başvuru işlemleri ile ilgili ya da başvuru sırasında bir sorun olduğunda çocuğunuzun okulundaki rehber öğretmenden ya da okul yetkilisinden yardım talep edebilirsiniz.

! DİKKAT

Sizlere bu bölümde verilen adresler ve sayfalar 2021 itibari ile aktif kullanılan adresler ve internet sayfalarıdır. Bulduğunuz yılda bu adreslerde değişiklikler olabilir. Bunun için ÖSYM'nin duyurularını dikkatlice takip ediniz.

Görsel 1. ÖSYM aday işlemleri sistemi web sayfası

Çocuğunuzun başvurusunu bulduğunuz yerleşim yerinde ya da yakın bir bölgede bulunan ÖSYM Başvuru Merkezine çocuğunuzla birlikte giderek ya da çocuğunuzun e-Devlet şifresi ile internet üzerinden yapabilirsiniz. Çocuğunuzun e-Devlet şifresi yoksa PTT Merkez Müdürlüklerinden ya da yetkili PTT şubelerinden e-Devlet şifresini alabilirsiniz (3).

Başvuru sırasında kullanılacak fotoğrafın T.C. Kimlik Kartı ile aynı olması iyi olacaktır. Eğer aynı fotoğraf yoksa son 50 ay içerisinde herhangi bir ÖSYM Başvuru Merkezinde çekilmiş fotoğraf da kabul edilmektedir.

! DİKKAT

ÖSYM başvuru merkezinde çekilmeyen veya T.C. kimlik kartı ile aynı olmayan fotoğraflar kabul edilmeyebilir buna dikkat edilmelidir.

! DİKKAT

Burada verilen fotoğraf ile ilgili bilgiler ÖSYM'nin kılavuzunda 2021 yılı itibariyle belirtilen bilgidir. Ancak güncel bilgi için bulduğunuz yıla ait ÖSYM kılavuzunu dikkatlice incelemek yararlı olacaktır.

YKS'ye girecek çocuğunuzun; ÖSYM Aday İşlemleri Sistemine kaydını yaptıktan ve geçerli fotoğrafları edindikten sonra başvurunuzu yapabilirsiniz. Başvurular; ÖSYM Sınav Koordinatörlüklerinden ya da ÖSYM tarafından belirlenmiş başvuru merkezlerinden yapılacaktır. Çocuğunuzun kendi okulu başvuru merkezi olarak belirlenmiş ise kendi okulundan da başvuru yapabilirsiniz. Başvuruya çocuğunuzun kendisi gidebilir ya da çocuğunuzla birlikte sizin de gitmeniz yararlı olacaktır. Çocuğunuz olmadan siz başvuru yapamazsınız.

! DİKKAT

YKS'ye başvuru yapmadan önce sınav ücretini yatırmayı unutmayın.

Görsel 2'de YKS Aday Başvuru Formu Örneği görülmektedir. Aday Başvuru Formu dikkatlice okunmalı ve bilgiler doğru bir şekilde girilmelidir. Görsel 2'deki formu dikkatlice inceleyerek çocuğunuz için formda yer alan bilgileri önceden hazırlayabilirsiniz. Form tükenmez kalemle doldurulmalıdır. Silme işlemi olamayacağı için yazacağınız bilgileri önce bir kâğıda yazıp sonra forma geçirebilirsiniz.

Başvuru işlemleri ile ilgili bilgi almak için ÖSYM'nin hazırladığı işaret dili ve alt yazı destekli videoyu izleyebilirsiniz: <https://www.youtube.com/watch?v=01KE7avPnD0>

ÖSYM 2021 - YKS ADAY BAŞVURU FORMU

KİMLİK BİLGİLERİ	1. T.C. KİMLİK/Y.U. NUMARASI: 3 5 5 0 0 9 9 9 9 9 9	3. SOYADI: TOKER	
	2. ADI: ZEYNEP DİLA	5. ANNE ADI: AYŞE	
	4. BABA ADI: FEHMİ	7. CİNSİYET: ☐ Erkek ☒ Kız	
	6. DOĞUM TARİHİ: 02 / 02 / 2003	9. NÜFUSA KAYITLI OLDUĞU İL/İLÇE: MARDİN	
	8. DOĞUM YERİ: ERZURUM	10. UYRUĞU: ☒ TC ☐ Mavi Kartlı	
	☐ KKTC ☐ Yabancı Uyrunkular		☐ Uyrugu KKTC olanlar dolduracaktır.
	☐ 2527 Sayılı Kanun Kapsamında Bulunanlar		☐ Bulgaristan'dan Gök
	11. YAZIŞMA ADRESİ: Kongre Mahallesi Milli Müdafaa Caddesi		
	ADRES İLİ: Erzurum ADRES İLÇESİ: Yakutiye		
	12. EVİŞ TELEFON NO: +90 - 442 - 1110111		
13. E-POSTA ADRESİ: zeynepdila@ornek.com			
EĞİTİM BİLGİLERİ	14. OKUL ADI: ERZURUM ANADOLU LİSESİ KODU: 250357	15. OKUL TÜRÜ: Anadolu Lisesi (Yabancı Dille Eğitim Yapan R.L.) KODU: 11033	
	16. ALAN ADI: Alan Ayrımı Olmayanlar KODU: 9008	17. DAL ADI: NO: 	
	18. OKUL NUMARASI: 1923	19. İLGİLİ ORTAÖĞRETİM KURUMUNA KAYIT TARİHİ: 01.09.2017	
	20. MEZUNİYET TARİHİ: 	21. NOT SİSTEMİ: ☐ 5'Lİ ☐ 10'LU ☐ 100'LÜ	
	22. DİPLOMA NOTU/PUANI: 		
SINAVA İLİŞKİN BİLGİLER	23. ÖĞRENİM DURUMU: Bir ortaöğretim kurumunun son sınıfında okumaktayım KODU: 1	24. SINAV MERKEZLERİ: *	
	1. TERCİH: Erzurum KODU: 250	2. TERCİH: Erzurum-Oltu KODU: 251	
	25. TYT SOSYAL BİLİMLER TESTİ İLE AYT SOSYAL BİLİMLER-2 TESTİNDE DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ SORULARINI VEYA İLAVE FELSEFE/FELSEFE GRUBU SORULARINI CEVAPLANDIRMA DURUMU: Ortaöğretimde zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Aldım KODU: 1		
	26. SINAVA GİRECEĞİ YABANCI DİL: ☐ ALMANCA ☐ ARAPÇA ☐ FRANSIYZCA ☒ İNGİLİZCE ☐ RUSÇA		
ŞEHİT/GAZİ YAKINLIK BİLGİSİ	27. 2020-TYT PUANIM 200 VE ÜZERİDİR, 2021-YKS'NİN HİÇBİR OTURUMUNA GİRMEDEN 2020-TYT PUANIMI KULLANMAK İSTİYORUM: ☐		
	28. KILAVUZ KOŞULLARINI OKUDUM, KABUL EDİYORUM. ☒		
SINAVI İZLEMEK İÇİN	29. ŞEHİT/GAZİ YAKINLIK BİLGİSİ ☐		
	ÖSYM Yönetim Kurulunun belirlediği Şehit/Gazi yakını ücret muafiyeti kapsamında Şehit/Gazi yakınığınız varsa Aday İşlemleri Sistemi (AİS) PROFİLİM - Şehit/Gazi Yakınlık Bilgilerim menüsünden ya da ÖSYM Başvuru Merkezlerinden muafiyet bilgilerinizi sisteme kaydettikten sonra bu alanı işaretleyerek ücretsiz başvuru yapabilirsiniz.		
SINAVI İZLEMEK İÇİN	30. ☒ 1. OTURUM TEMEL YETERLİLİK TESTİ (TYT) ☒ 2. OTURUM ALAN YETERLİLİK TESTLERİ (AYT) ☒ 3. OTURUM YABANCI DİL TESTİ (YDT)		
	31. SAĞLIK/ENGEL DURUMU BİLGİLERİ Bu alan, sınavı başarıyla tamamlayan adaylar için sağlık sorunu nedeniyle engelli salonunda sınava alınması gereken adaylar tarafından işaretlenecektir. Bu alanı işaretleyen tüm adayların Aday Başvuru Formu'na ek olarak Sağlık Durumu/Engel Bilgi Formunu doldurmaları ve bu formda vermiş oldukları bilgileri doğrulayan bir Devlet veya Üniversite hastanesinden alınmış sağlık kurulu raporlarının onaylı bir örneğini sağlık durumlarını anlatan bir dilekçe ekinde başvuru süresi içinde ÖSYM'ye ulaştırmaları gerekmektedir. YUKARIDA YER ALAN AÇIKLAMAYI OKUDUM VE SAĞLIK DURUMU/ENGEL BİLGİ FORMUNU DOLDURDUM. ☐		
İMZA	32. İNTERNET ERİŞİM ŞİFRE Sİ İSTEĞİ: İNTERNET ERİŞİM ŞİFRE Sİ UNUTTUM, YENİ ŞİFRE İSTİYORUM. ☐		
	33. ADAYIN İMZASI Aday Başvuru Formunu kendim yazıp imzaladığımı, yazdığım bütün bilgilerin doğru olduğunu bildiririm. Verdiğim bilgilerden herhangi birinin doğru olmadığını saptarırsam, bundan doğacak sonuçları kabul ederim. <i>Zeynep D.</i> Ekinde belge olan adaylar için aşağıdaki bilgi, kayıt sonlandıktan sonra kayıdı yapan görevli tarafından doldurulacaktır. Görevli Adı, Soyadı: Başvuru Tarihi: 11/02/2021		

Görsel 2 Betimleme: Aday başvuru formu örneği (Kaynak: 2021 ÖSYM Kılavuzu)

ETKİNLİK 1

Çocuğunuzla birlikte Görsel 2’de verilen formu doldurun.

Form ile ilgili anlaşılmayan bir konu varsa çocuğunuzun okulundaki yetkililerden yardım alabilirsiniz.

Formun 31. maddesinde yer alan “Sağlık/Engel Durumu Bilgileri” bölümünü işitme kayıplı çocuğunuz için işaretlemeniz gerekmektedir (Görsel 3).

	<p>31. SAĞLIK/ENGEL DURUMU BİLGİLERİ Bu alan, sınava başvuran engelli adaylar ile sağlık sorunu nedeniyle engelli salonunda sınava alınması gereken adaylar tarafından işaretlenecektir. Bu alanı işaretleyen tüm adayların Aday Başvuru Formu’na ek olarak Sağlık Durumu/Engel Bilgi Formunu doldurmaları ve bu formda vermiş oldukları bilgileri doğrulayan bir Devlet veya Üniversite hastanesinden alınmış sağlık kurulu raporlarının onaylı bir örneğini sağlık durumlarını anlatan bir dilekçe ekinde başvuru süresi içinde ÖSYM’ye ulaştırmaları gerekmektedir.</p> <p>YUKARIDA YER ALAN AÇIKLAMAYI OKUDUM VE SAĞLIK DURUMU/ENGEL BİLGİ FORMUNU DOLDURDUM. ☒ </p>
--	--

Görsel 3 Betimleme: 31. Madde (Kaynak: 2021 ÖSYM Kılavuzu)

Çocuğunuzun YKS’ye engelli salonlarında girebilmesi için ya da işitme cihazı/koklear implant cihazı ile girebilmesi için bazı evraklar hazırlamanız gerekmektedir. Başvuru yapmaya giderken hazırlamanız gereken evraklar şunlardır:

- Eksiksiz ve hatasız doldurulmuş Başvuru Formu
- Devlet veya Üniversite hastanesinden alınmış “Engelli Sağlık Raporu”nun onaylı örneği
- İşitme kaybı ile ilgili bilginin verildiği odyogram
- Engel durumunu anlatan dilekçe
- Engel Bilgi Formu

Bu belgeler ile ÖSYM başvuru merkezinde çocuğunuzun engel durumu ile ilgili bilgileri bildirirken ve sisteme kaydettirmeniz gereklidir.

DİKKAT

ÖSYM başvuru merkezine giderken evrakların tümünü hazırlayın. Eksik evrakla gittiğinizde işlem yapamayacağınızı unutmayın.

Kayıt sonrasında çocuğunuzun aşağıdaki belgelerinin ÖSYM'ye posta yoluyla ulaşmasını sağlayın:

- Sağlık/engel bilgi formu
- Aday başvuru kayıt bilgilerinin fotokopisi
- Engelli sağlık raporunun onaylı fotokopisi
- İşitme kaybı bilgilerinin olduğu odyogramın onaylı fotokopisi
- Engel durumunu anlatan dilekçe

! DİKKAT

ÖSYM'ye belgelerin asıllarını değil onaylanmış fotokopilerini gönderiniz.

ETKİNLİK 2

Çocuğunuzun "Engelli Sağlık Raporu" nun ve "Odyogramı" nın nasıl onaylanacağını araştırınız. Bu işlem için yaptıklarınızı not alınız.

Yapılan bu işlemler sonrasında çocuğunuzun sınava giriş belgesinde işitme kaybı bilgileri yer alacaktır ve çocuğunuz sınav salonuna işitme cihazı ya da koklear implant cihazı ile alınabilecektir.

Ayrıca bu işlemler yapıldığında ve ÖSYM tarafından incelendikten sonra onaylandığında işitme kayıplı çocuğunuza ek süre verilebilecektir.

Sağlık durumu/engel bilgi formunun doldurulması: Görsel 4'te formun doldurulması ile ilgili açıklamalar yer almaktadır. Bu formu doğru bir şekilde doldurduğunuzda çocuğunuzun doğru hizmetleri almasını sağlamış olacaksınız.

SORU

Çocuğunuzun sağ ve sol kulak işitme kaybının kaç dB olduğunu söyleyebilir misiniz?

SAĞLIK DURUMU / ENGEL BİLGİ FORMU

Aday Bilgileri	
TC Kimlik/YU Numarası	<input type="text"/>
Adı	<input type="text"/>
Soyadı	<input type="text"/>

Bu bilgileri eksiksiz doldurun.

Engel Durumuna İlişkin Bilgiler		
Sürekli Engel Grubu	Geçici Engeli Olanlar - Engel Durumu Bitiş Tarihi	Özel Durumlar
☐ Tam Vücut Engel Oranı (%) <input type="text"/> ☒ İşitme (%) <input type="text"/> ☐ Bedensel (Ortopedik) (%) <input type="text"/> ☐ Görme (%) <input type="text"/> ☐ Süreç Hastalık (Kronik) (%) <input type="text"/> ☐ Dil ve Konuşma Bozukluğu (%) <input type="text"/> ☐ Zihinsel (MR) (%) <input type="text"/> ☐ Sınıflanamayan (%) <input type="text"/>	☐ Ellerini Kullanmıyor ...../...../20..... ☐ Yürüyemiyor ...../...../20..... ☐ Destekle Yürüyor ...../...../20..... ☐ Ürogenital Sistem ...../...../20..... ☐ Hamile ...../...../20..... ☐ Diğer ...../...../20.....	☐ Yaygın Gelişimsel Bozukluk ☐ Özgül / Özel Öğrenme Güçlüğü ☐ CP Hastası ☐ Ruhsal ve Duygusal ☐ İlköğretime Başlama Yaşı Öncesi İşitme Engeli Edinmiş ☐ Görme Sistemi, Göz Hastalıkları, Görme Bozukluğu vb. Oranı %25 ve Üzeri

Bu alanı işaretleyin.

Bu alana engel oranını yazın.

Sınav Uygulamasına İlişkin Bilgiler			
Soru Kitapçığı Okuma Durumu	Cevap Kağıdı İşaretleme Durumu	Sınav Salonu Tercih	
☐ 9 Punto (Normal) ☐ 14 Punto ☐ Okuyucu İstiyor	☐ Cevap Kağıdı İşaretleme Yapabilir ☐ Cevap Kağıdı İşaretleme Yapamaz	☐ Toplu Salonda Girebilir ☐ Tek Başına Girmesi Gerekir	
<th>Sınav Salonuna Erişim Durumu</th>			Sınav Salonuna Erişim Durumu
☐ Merdiven Çıkabilir ☐ Merdiven Çıkarken Zorlanıyor ☐ Merdiven Çıkamaz			

Bu alana çocuğunuzun sınavda tek başına ya da toplu olarak girmesi ile ilgili kararınızı işaretleyin.

Sınavda Getirilebilecek Araç ve Gereçler					
Kullandığı Araç ve Gereçler					
☐ Abaküs	☐ Akülü Tekerlekli Sandalye	☐ Beyaz Tahta ve Kalem	☐ Biyonik Kulak (Koklear İmplant)	☐ Büyüteç Gözlüğü	
☐ Braille Daktilo	☐ Diren	☐ Elektronik Büyüteç	☐ Elektronik Olmayan Büyüteç	☐ Ek Gıda (Paketli)	
☐ Enjektör / Şırınga	☐ Havlu / Peçete / Bez	☐ Hasta Bezi	☐ İlaç	☐ İleostomi Torbası-Adaptörü	
☐ İnsülin İğnesi / Kalem	☐ İnsülin Pompası	☐ İşitme Cihazı	☐ Kabartmalı Yazı Tableti ve Kalem	☐ Kağıt Torba	
☐ Kalp Pili	☐ Katater	☐ Koyu Renk Camlı Gözlük	☐ Küptaş	☐ Masa Lambası	
☐ Oksijen Tüpü	☐ Ortez	☐ Prizmatik Gözlük	☐ Protez	☐ Sonda	
☐ Şeker Ölçüm Cihazı	☐ Şeker Ölçüm Sensörü	☐ Teleskopik Gözlük	☐ Tekerlekli Sandalye	☐ Diğer (Dilekçe İle Bildirilecek)	

Bu bölümde çocuğunuzun kullandığı işitmeye yardımcı cihazları işaretlemeniz gerekiyor.

☐ Klavuzda belirtilen araç gereç ve cihaz ile ilgili kuralları okudum. Engelli salonunda, Sınav Giriş Belgemde yazılı araç gereç ve/veya cihazımla Klavuz kuralları doğrultusunda sınava katılmayı kabul ediyorum.
☐ Klavuzda belirtilen araç gereç ve cihaz ile ilgili kuralları okudum. Klavuz kuralları doğrultusunda her türlü kabolu-kablosuz iletişimi kesilmiş Engelli salonunda, Sınav Giriş Belgemde yazılı araç gereç ve/veya cihazımı sınav süresince kullanarak sınava katılmayı kabul ediyorum.

Bu bölümde çocuğunuzun işitmeye yardımcı cihazlarını kullanarak engelli salonunda sınava katılmasını istiyorsanız ikinci kutucuğu işaretleyin.

Görsel 4 Betimleme: Sağlık durumu/engelli bilgi formunun doldurulması ile ilgili ekran görüntüsü

Çocuğunuzun ÖSYM sisteminde engel/sağlık bilgisi bulunmuyorsa bu formu doldurduktan sonra engelli sağlık kurul raporunu da alarak ÖSYM tarafından belirtilen başvuru merkezine götürülmeniz gerekmektedir. Başvuru merkezinde bulunan yetkiliye engelli sağlık kurul raporunu göstererek sisteme girilmesini sağlamalısınız. Ancak başvurunuzu başvuru merkezinde değil internetten yapıyorsanız o zaman bu formun posta ile ÖSYM'ye gönderilmesi gerekmektedir.

! DİKKAT

Bu işlemleri yaparken çocuğunuzun da yanınızda olması gerekmektedir.

ETKİNLİK 3

Çocuğunuzla birlikte Görsel 4'te yer alan formu doldurun. Çocuğunuza sınava nasıl girmek istediğini sorun. Sınava tek başına ya da toplu olarak bir sınıfta girmek isteyip istemediğini konuşun ve çocuğunuzun kararını da dikkate alarak seçiminizi yapın.

Engel durumunu anlatan dilekçenin yazılması: Dilekçe ÖSYM'ye gönderilecek önemli belgelerden biridir. Bunun için ÖSYM'nin <https://ais.osym.gov.tr> internet adresinde bulunan genel amaçlı dilekçe örneği kullanılmalıdır (Görsel 5). Dilekçe sınav kılavuzunda da yer almaktadır. Bulduğunuz yıla ait kılavuzdan dilekçe örneğine ulaşabilirsiniz.

Genel Amaçlı Dilekçe
ÖLÇME, SEÇME VE YERLEŞTİRME MERKEZİ BAŞKANLIĞINA
Bilkent / ANKARA

Aşağıda belirtmiş olduğum taleplerimle ilgili olarak gerekli işlemin yapılmasını arz ederim.

Bu alana dilekçeyi yazdığınız tarih yazılmalı ve çocuğunuzun imzası atılmalıdır. İmzasız dilekçe geçerli değildir.

Bu alana çocuğunuzun T.C. Kimlik Numarasını her alana bir rakam gelecek şekilde yazın.

(İmza)

T.C. Kimlik / Y.U. Numarası	Evrak Referans Numarası	
Adı ve Soyadı	Sınav Adı / Yılı	
Baba Adı	Sınav Dönemi	
Doğum Yeri	Telefon No	
Doğum Tarihi	E-posta	@
Yazışma Adresi		
Posta Kodu	İlçe	İl
	Semt	

Bu bölüm aşağıda açıklanmıştır.

Talepler

Bu alana çocuğunuzun işitme ile ilgili bilgilerinizi açıklayarak yazın.

DİKKAT:
Bilgilerde eksiklik ya da hata bulunan dilekçeler ile imzasız dilekçeler işleme konulmayacaktır. Aşağıdaki durumlarda dilekçe yazılmayacak, bu bilgilerdeki değişiklikler, öngörülen süreler içerisinde internet ortamında adayın kendisi tarafından gerçekleştirilecektir.
a- Kimlik bilgilerinde değişiklik istediği* (Önce MERNİS bilgilerinde değişiklik yaptırılmalıdır.)
b- Sınava ilişkin bilgilerde değişiklik istediği*
c- İletişim bilgilerinde değişiklik istediği*
* ÖSYM'nin <https://ais.osym.gov.tr> internet adresinden aday tarafından yapılan bilgi değişiklikleri, ilgili sınavın "Güncelleme" sayfasından yapıldığı takdirde ilgili sınav ile ilgili işleme yansır. "Profilim" sayfasından yapılan değişiklikler ilgili sınavı yenilemez.
Dilekçe, ilgili sınav/yerleştirme kılavuzlarında belirtilen sürelerde Başkanlığımıza ulaştırılmalıdır.
Süre hesabında, dilekçenin ÖSYM Genel Evrak kaydına giriş tarihi esas alınır.

Görsel 5 Betimleme: Genel amaçlı dilekçe örneği (4) ekran görüntüsü

SORU

Çocuğunuzun engel durumunu anlatan genel amaçlı dilekçeye hangi internet adresinden ulaşabilirsiniz?

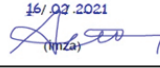

ETKİNLİK 4

Çocuğunuzla birlikte Görsel 5'te verilen dilekçeyi doldurma çalışması yapın. Talepler bölümüne yazılacak bilgiyi nasıl yazacağınızı çocuğunuzla konuşun.

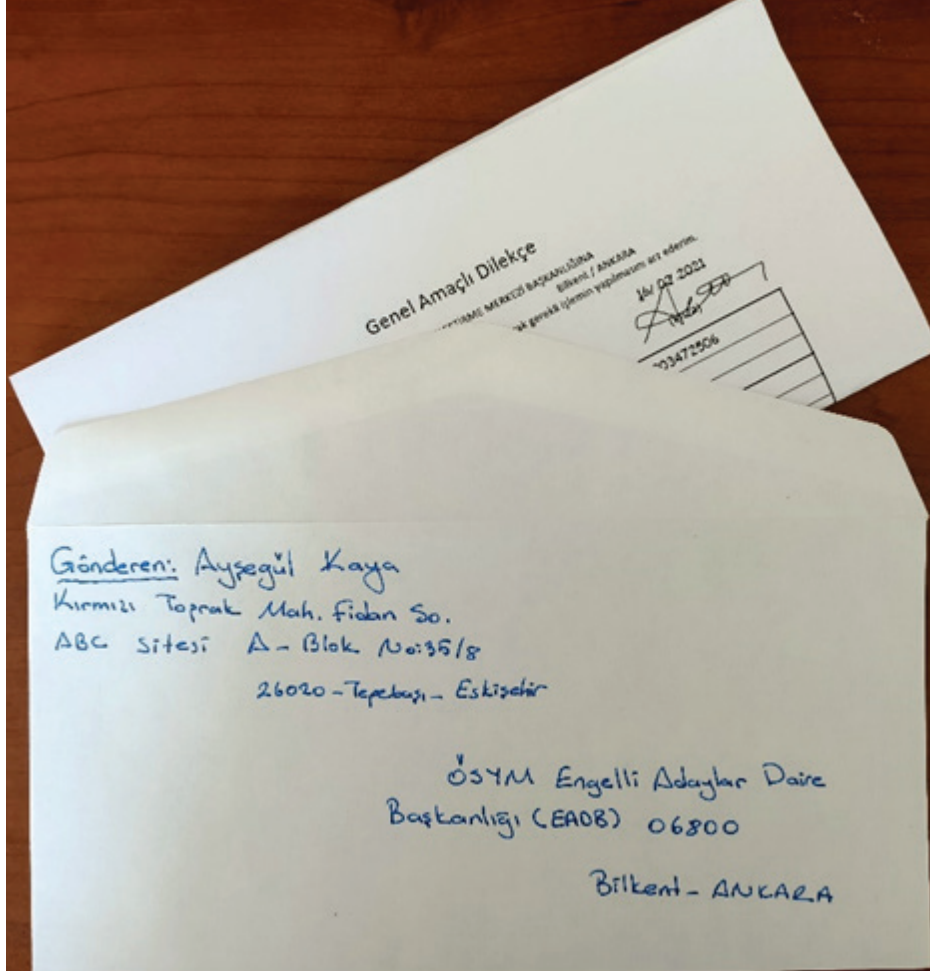
ÖRNEK DURUM

Ayşegül sol kulağında 80dB ve sağ kulağında ise 120dB kaybı olan lise son sınıf öğrencisidir. 3 yaşında işitme cihazı takılmıştır ve cihazını sürekli kullanmaktadır. Ayşegül'ün sağlık kurulu raporunda %52 engel yüzdesi bulunmaktadır. Ayşegül üniversiteye gitmek istiyor ve hem konuşarak hem de işaret diliyle iletişim kurabiliyor. Sınava ayrı salonda ve cihazlarını takarak girmek istiyor. Bunun için anne-babasıyla dilekçe yazmak istiyor. Dilekçesini ÖSYM kılavuzundan aldı ve yazmaya başladı.

Genel Amaçlı Dilekçe	
ÖLÇME, SEÇME VE YERLEŞTİRME MERKEZİ BAŞKANLIĞINA Bilkent / ANKARA	
Aşağıda belirtmiş olduğum taleplerimle ilgili olarak gerekli işlemin yapılmasını arz ederim.	
16/03/2021 (Miza)	
T.C. Kimlik / Y.U. Numarası	1 2 3 4 5 6 7 8 9 0 0
Adi ve Soyadı	Ayşegül Kaya
Baba Adı	Ahmet Can
Doğum Yeri	Eskişehir
Doğum Tarihi	1 6 / 0 9 / 2 0 0 2
Yazışma Adresi	Kırmızı Toprak Mahallesi Fidan Sokak ABC Sitesi A Blok No:35/8
Posta Kodu	2 6 0 2 0
İlçe	TEPEBAŞI
Semt	Kırmızı Toprak
Evrak Referans Numarası	2021-6032-003472506
Sınav Adı / Yılı	YKS 2021
Sınav Dönemi	
Telefon No	0 5xx xxxx xx xx
E-posta	aysegul_kaya@xxx.com
Talepler	
Doğuştan işitme engelliyim. Sol kulağımda 80 dB ve sağ kulağımda 120 dB işitme kaybım var. Aynı zamanda sağlık kurulu raporumda %52 engel yüzdem var. 3 yaşından beri işitme cihazı takıyorum. İşitme cihazım olmadan çevreden gelen sesleri duyamıyorum. YKS'ye işitme cihazıyla girmek istiyorum. Ayrıca işitme kaybımdan dolayı ayrı salonda sınava girmek istiyorum. Gerekli belgeleri dilekçemin ekinde gönderiyorum.	
Gerekli işlemlerin yapılmasını saygılarımla arz ederim.	

Görsel 6 Betimleme: Genel amaçlı dilekçe

Ayşegül T.C. kimlik numarasını ve diğer bilgileri doğru olarak yazdı. Dilekçede eksik bilgi bırakmadı. Talepler bölümüne cihazıyla girmek istediğini ve ayrı salonda sınava girmek istediğini belirtti. Dilekçesine sağlık kurulu raporunu ve odyogramının onaylı fotokopisini ekledi. Dilekçesini ve Tablo 1’de yer alan belgeleri bir zarfa koydu ve zarfa adresi yazdı.

Görsel 7 Betimleme: Dilekçe zarfı

Zarfı postaya verdi. Dilekçesini sınavdan önce gönderdi ve yanıtını beklemeye başladı. ÖSYM dilekçesini inceledi ve isteklerini kabul etti. Ayşegül sınava işitme cihazıyla girdi ve ayrı salonda sınav oldu. Bu şekilde çok rahat etti. Şimdi sınav sonucunu bekliyor.

Evrak referans numarasının alınması: ÖSYM tarafından bilgi güvenliğinin sağlanması amacıyla dilekçede “Evrak Referans Numarası” kullanılıyor. Bu numarayı almak için ÖSYM’nin <https://ais.osym.gov.tr> internet adresini kullanmalısınız. Bu alana girmek için çocuğunuzun T.C. kimlik numarası ve çocuğunuza verilen aday internet erişim şifresini kullanın. Giriş için ayrıca çocuğunuzun e-Devlet şifresini de kullanabilirsiniz. Evrak referans numarası almak ile ilgili örnek Görsel 8’de verilmiştir.

MERVE ÖZBAY

İŞLEMLER

- Başvuru Sürecindekiler
- Başvurularım / Tercihlerim
- Sonuçlarım
- Evrak Referans Numarası**

PROFİLİM

- Kimlik Bilgilerim
- Fotoğraf Bilgilerim
- Adres - İletişim Bilgilerim
- Eğitim Bilgilerim
- Sağlık Durumu / Engel Bilgilerim
- Şehit / Gazi Yakınlık Bilgilerim
- Şifremi Değiştir

Evrak Referans Numarası Alma

Numara Al

Bu alanı tıklayın ve **Numara Al** düğmesine basarak numaranızı alın. Aldığınız numarayla dilekçenize yazmayı unutmayın.

e-Devlet Şifresiyle ÖSYM AIS'e Kayıt İşlemi Açıldı!

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Nüfus Müdürlüklerinden Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Kartı edinmiş olan adaylar, e-Devlet şifreleriyle **ÖSYM Aday İşlemleri Sistemine** kayıt olabileceklerdir. **ÖSYM Aday İşlemleri Sistemini** (<https://ais.osym.gov.tr>) ziyaret eden adaylar burada yer alan **e-Devlet ile Kayıt Ol** butonu vasıtasıyla ÖSYM Aday İşlemleri Sistemine kaydolacaklardır. e-Devlet şifresiyle **ÖSYM AIS'e** kayıt olan adaylar, bir başvuru merkezine gitmeksizin **ÖSYM Aday İşlemleri Sistemi** üzerinden sunulan tüm işlemleri yapabileceklerdir.

MERVE ÖZBAY

İŞLEMLER

- Başvuru Sürecindekiler
- Başvurularım / Tercihlerim
- Sonuçlarım
- Evrak Referans Numarası**

PROFİLİM

- Kimlik Bilgilerim
- Fotoğraf Bilgilerim
- Adres - İletişim Bilgilerim
- Eğitim Bilgilerim
- Sağlık Durumu / Engel Bilgilerim
- Şehit / Gazi Yakınlık Bilgilerim
- Şifremi Değiştir

Numara Başarı İle Alındı

Evrak Referans Numaranız: 2022-3986-003726387 'dir.

Numara Al düğmesine bastıktan sonra kolaylıkla Evrak Referans Numarasını alabilirsiniz.

e-Devlet Şifresiyle ÖSYM AIS'e Kayıt İşlemi Açıldı!

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Nüfus Müdürlüklerinden Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Kartı edinmiş olan adaylar, e-Devlet şifreleriyle **ÖSYM Aday İşlemleri Sistemine** kayıt olabileceklerdir. **ÖSYM Aday İşlemleri Sistemini** (<https://ais.osym.gov.tr>) ziyaret eden adaylar burada yer alan **e-Devlet ile Kayıt Ol** butonu vasıtasıyla ÖSYM Aday İşlemleri Sistemine kaydolacaklardır. e-Devlet şifresiyle **ÖSYM AIS'e** kayıt olan adaylar, bir başvuru merkezine gitmeksizin **ÖSYM Aday İşlemleri Sistemi** üzerinden sunulan tüm işlemleri yapabileceklerdir.

Görsel 8 Betimleme: Evrak referans numarası alma ekranı

ÖSYM'nin belirlediği sınav merkezinde çocuğunuzun başvurusunu tamamladıktan ve Tablo 1'deki belgeleri hazırladıktan sonra tüm belgeleri ÖSYM'ye posta ile ya da elden teslim edilmelidir. ÖSYM'nin adres bilgileri sınav kılavuzunda yer almaktadır. Tüm belgeleri bir zarfa koyduktan sonra adresi yazarak PTT yoluyla en güvenli ve hızlı yöntemi kullanarak gönderiniz.

! DİKKAT

ÖSYM'ye belge gönderirken evrak referans numarasını almayı unutmayın.

Tablo 1. ÖSYM'ye gönderilecek belgeler

Belgenin Adı	Açıklama
Engelli Sağlık Kurulu Raporu	Raporun onaylı fotokopisi alınacaktır.
Sağlık Durumu/Engel Bilgi Formu	Form doğru olarak doldurulacaktır.
Sağlık/Engel Durumunu Belirten Dilekçe	Dilekçe kurallara uygun olarak yazılacak ve çocuğunuz tarafından imzalanacaktır.
Aday Başvuru Kayıt Bilgileri	Aday Başvuru Kayıt Formunun fotokopisi alınacaktır.

İşitme Kayıplı Çocuğunuz İçin Yapacağınız Tercihler

Değerli anne ve babalar üniversiteye gitmek isteyen çocuğunuz için ÖSYM'ye başvuru işlemlerinizi tamamladınız. Sırada sınav sonuçlarını beklemek ve gelen puana göre tercih yapmak var. Bu bölümde size işitme kayıplı çocuğunuzun aldığı puana göre yapabileceğiniz tercihler ile ilgili bilgiler vereceğiz.

SORU

Çocuğunuzun aldığı puana göre hangi üniversite ve bölümleri seçebiliyorsunuz?

ETKİNLİK 5

Çocuğunuzla aldığı puana göre hangi üniversite ve bölümde okumak istediğini konuşun. En çok istediği bölümün ne olduğunu öğrenin. Seçtiği bölümden mezun olunca hangi iş fırsatları olabilir bu konuda birlikte araştırma yapın ve konuşun.

Çocuğunuzun tercih işlemlerini doğru bir şekilde yapabilmek için ÖSYM'nin YKS puanlarını açıklamasından sora ÖSYM'nin tercih takvimine göre "www.osym.gov.tr" adresinin "Duyurular" bölümünde verilen "Tercih İşlemleri"nin içinde yer alan ve bulunduğunuz yıl için geçerli olan ".....Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu"nu okumanız ve kılavuz doğrultusunda işlemler yapmanız önemlidir.

Yükseköğretim programlarına yapılacak merkezi yerleştirme işlemlerini çocuğunuz bu kılavuzdan yararlanarak yapabilir.

Çocuğunuzun tercih işlemini çocuğunuzla birlikte, ÖSYM'nin belirlediği "Tercih Süresi" içerisinde <https://ais.osym.gov.tr> internet adresinden yapabilirsiniz. Tercih süresi tamamlanmadan önce çocuğunuzun tercihlerini kontrol etmeniz ve mümkünse bir yazıcıdan çıktı alarak elinizde bulundurmanız iyi olacaktır.

ÖSYM'nin üniversite programlarını tercih etmek ile ilgili puan sınırları (taban puanlar) 11 Şubat 2022 tarihinde Yükseköğretim Kurulu (YÖK) kararı ile kaldırılmıştır (5). Çocuğunuzun tercihlerini ÖSYM kılavuzunda verilen tablolarda yer alan programların koşullarını ve kontenjanlarını göz önünde bulundurarak yapabilirsiniz.

! DİKKAT

Bulduğunuz yıla ait kontenjan, taban puanlar ve diğer tüm kararları www.yok.gov.tr adresinde bulunan "Duyurular" bölümünde takip ediniz.

SORU

Çocuğunuzun ön lisans programını tercih etmesi için gerekli koşulları söyler misiniz?

Merkezi yerleştirmenin dışında yükseköğretim kurumlarında özel yetenek gerektiren programlar için ön kayıt ve yetenek sınavı ile öğrenci alan programlar bulunmaktadır. Bunun için yükseköğretim kurumlarının duyuruları takip etmek gerekmektedir. Eğer çocuğunuzun çizim, tasarım, müzik ve spor gibi alanlarda özel yeteneği varsa bu programların ön kayıt ilanlarını ve koşullarını da takip edebilirsiniz.

Ön kayıt ve özel yetenek sınavları için çocuğunuzun YKS'den aldığı puan ile başvurmak istediğiniz Yükseköğretim Kurumuna çocuğunuzla birlikte giderek başvuru yapabilirsiniz. Başvurular bazı Yükseköğretim Kurumlarında online yapılabilmektedir. Bunun için kurumların duyurularını iyi okumak ve duyuruya göre kayıt yapmak gerekmektedir.

Ön kayıt ve özel yetenek ile öğrenci alan programlara başvuru için çocuğunuzun başvuracağı üniversitenin koşullarını takip ediniz. 2022 yılında YÖK'ün aldığı kararla taban puanlar kaldırılmıştır ancak ön kayıt ile öğrenci alan yükseköğretim kurumlarının taban puanı bulunabilir (5). Çocuğunuzun başvuru yapacağı yükseköğretim kurumu taban puan istiyorsa engelli adaylar engelini gösteren belge ile başvurduğunda 100 taban puan ile ön kayıt yaptırabilmektedir. Engelli başvurusu yapmak için işitme kayıplı çocuğunuzun durumunu "Engelli Sağlık Raporu" ile kanıtlaması gerekmektedir. Engelli sağlık raporu ile ön kayıt yaptıran işitme kayıplı çocuğunuzun özel yetenek sınavı puanı hesaplanırken kılavuzda yer alan

puan formülü kullanılmamaktadır. Puanı hesaplanırken TYT puanı hesaplama katılmamaktadır. Çocuğunuzun yetenek sınavında aldığı puana göre sıralama yapılmaktadır. Bu durum çocuğunuz için önemli bir avantajdır. Bazı yükseköğretim kurumları engelli adaylar için ayrı kontenjan bildirmektedir. Bu kontenjanlar ile aldığı puana göre işitme kayıplı çocuğunuz bu hakkını kullanarak bir yükseköğretim programına yerleşebilir.

! DİKKAT

Engelli adaylar engelini gösteren belge ile başvurduğunda 100 taban puan ile ön kayıt yaptırabilmektedir.

Çocuğunuzun engelli kontenjanından faydalanabilmesi için üniversite bölümlerinin kontenjanlarını kontrol etmeyi unutmayın.

Ülkemizde işitme engelli gençler için düzenlenmiş bir özel eğitim yükseköğretim kurumu da bulunmaktadır. Eskişehir’de bulunan Anadolu Üniversitene bağlı Engelliler Entegre Yüksekokulu işitme engelli gençlere yükseköğretim düzeyinde eğitim vermektedir. Yüksekokulun 4 programı bulunmaktadır. Yüksekokulda yer alan dört programın 11 kontenjanı vardır. Yüksekokulu tercih etmek için çocuğunuzun iyi işiten kulağında en az 50 dB sensorineural (duyu sinirsel tip) işitme kaybı olması gerekmektedir (6).

ETKİNLİK 6

Çocuğunuzla birlikte Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulunun (AÜEEYO) web sayfasına (<https://www.anadolu.edu.tr/akademik/yuksekokullar/295/engelliler-entegre-yuksekokulu/genel-bilgi>) girerek programları inceleyin.

Engelliler Entegre Yüksekokulunun Yapı Ressamlığı Ön Lisans Programı ve Bilgisayar Operatörlüğü Ön Lisans Programı TYT puanı ile öğrenci almaktadır. Çocuğunuz bu bölümleri tercih etmek istiyorsa ÖSYM’nin tercihler zamanında sisteme girerek tercihini yapabilir. Tercih yapıldıktan sonra ÖSYM tarafından merkezi yerleştirme yapılacaktır. Yüksekokulda 1 yıl “Temel Türkçe Hazırlık Sınıfı” bulunmaktadır. Bu sınıfta işitme kayıplı öğrenciler için özel olarak düzenlenmiş dersler ile öğrencilerin dil becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır (7). Bu okulu kazanan çocuğunuz yüksekokulun yapmış olduğu seviye tespit ve muafiyet sınavlarından başarılı olduğunda kazandığı bölümün 1.sınıfına başlayabilir.

Çocuğunuzun okul birinciliği varsa tercih işlemlerini yaparken yükseköğretim kurumlarının okul birincisi kontenjanları takip edilmeli ve bu kontenjanlara başvurmaya çalışılmalıdır. Çünkü okul birincisi kontenjanları diğer kontenjanların dışındadır ve ek kontenjan gibi kullanılabilir. Ancak bu kontenjanlara tercih yaparken ÖSYM'nin ve YÖK'ün duyurularını takip ederek kurallarını öğrenmeniz gerekmektedir.

! DİKKAT

Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu ön lisans programlarına öğrenci alma koşullarına www.anadolu.edu.tr adresinin "Duyurular" bölümünden ulaşabilirsiniz.

Yüksekokulun Seramik Lisans Programı ve Grafik Lisans Programı 4 yıllık programlardır. Ön kayıt ve özel yetenek sınavı ile öğrenci almaktadır. Çocuğunuz bu bölümlere yerleşmek isterse yüksekokulun duyurularını takip ederek ön kayıt yaptırmalı ve yetenek sınavlarına girmelidir (<https://www.anadolu.edu.tr/akademik/yuksekokullar/295/engelliler-entegre-yuksekokulu/duyurular>). Yüksekokulun ön kayıt için taban puanı 100 puandır.

! DİKKAT

Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu tercih ve ön kayıt işlemleri ile ilgili değişiklikleri ve duyuruları takip edin.

SORU

Çocuğunuzun TYT'den aldığı puan nedir?

ÖRNEK DURUM

Ayşegül'ün üniversite giriş sınav puanı açıklandı. Ayşegül 220 puan aldı. Anne ve babasıyla puanına göre öğrenci alan bölümleri ve üniversiteleri araştırdı. Ancak Ayşegül kendisi gibi işitme engelli arkadaşlarıyla birlikte okumak istiyor. Annesi ise Ayşegül'ün İzmir'deki büyükannesinin yanında okumasını istiyor. Ayşegül ise Eskişehir'de Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulunda okumak istiyor ancak annesi kızacak diye bunu annesine söyleyemiyor.

Tercih zamanı geldiğinde annesi Ayşegül ile konuşuyor ve ne yapmak istediğini soruyor. Ayşegül annesini üzmeden nerede okumak istediğini söylüyor. Annesi Ayşegül'ün anlattıklarını dinliyor ve kabul ediyor. Ayşegül çok mutlu oluyor. Engelliler Entegre Yüksekokulunun bölümlerini inceliyor ve tercihini yapıyor. Ayşegül Bilgisayar Operatörlüğü Ön Lisans Programını seçti. Annesi Yapı Ressamlığı Ön Lisans Programını da tercih etmesini istedi ancak Ayşegül başka tercih yapmak istemedi.

Ayşegül artık tercihlerin sonucunun açıklanmasını bekliyor.

Çocuğunuzun tercih işlemlerini ÖSYM'nin <https://ais.osym.gov.tr> internet adresindeki açıklamalara göre yapınız. Tercih işlemini yaparken ekrandaki uyarılara dikkat ediniz. Tercihlerinizin ÖSYM'ye ulaştığından emin olmak için ekranda ".....YKS Tercihleriniz ÖSYM'ye bildirilmiştir." ifadesini mutlaka görünüz.

! DİKKAT

Tercih işlemlerini yaparken uyarılara dikkate ediniz ve tercihlerin ÖSYM'ye bildirildiğinden emin olunuz.

Tercih işlemlerini yaparken çocuğunuzun seçeceği meslek önemlidir. Bu konuda karar verdikten sonra tercih işlemlerini yapmanız doğru olacaktır.

ETKİNLİK 7

Çocuğunuz hangi mesleği seçmek istiyor? Neden? Bu konuda çocuğunuzla sohbet edin.

Tercih işlemleri tamamlandıktan sonra ÖSYM önceden belirlediği ve duyurduğu takvime göre yerleştirme yapmaktadır. Çocuğunuzun bir programa yerleşip yerleşmediğini yine ÖSYM'nin web sayfasından takip edebilirsiniz. Sonuçlar <https://sonuc.osym.gov.tr> adresinden duyuru yapılmaktadır. Bu adresi takip edebilirsiniz.

Merkezi yerleştirmeler tamamlandıktan sonra kayıt işlemleri yapılmaktadır. Kayıt işlemlerinin sonunda yükseköğretim kurumlarının kalan boş kontenjanları ÖSYM'nin web sayfasında açıklanmaktadır. Eğer işitme kayıplı çocuğunuz herhangi bir yükseköğretim kuruma yerleşmemişse ek yerleştirme kontenjanlarını takip ediniz ve açılan kontenjanlara ÖSYM'de yayınlanan kılavuzlara göre başvuru yapabilirsiniz.

! DİKKAT

Ek yerleştirme sürecinde tercih yaparken çocuğunuzun puanının, tercih yapmak istediğiniz yükseköğretim bölümüne yerleşen öğrencilerin en düşük puanından yüksek olmasına dikkat ediniz (1).

Bu bilgiyi bulduğunuz yıl için ÖSYM'nin duyurular bölümünden kontrol ediniz.

ÖRNEK DURUM

Ayşegül'ün sonuçları açıklandı. Ayşegül, tercih yaptığı Bilgisayar Operatörlüğü Ön Lisans Programına yerleşemedi. Bu onu çok üzdü. Üniversite okumayı çok istiyordu. Ek yerleştirme dönemini bekledi. Ek yerleştirme kontenjanları açıklanınca Engelliler Entegre Yüksekokulunun ve ÖSYM'nin duyurularını takip etti. Yapı Ressamlığı Ön Lisans Programının 2 adet ek yerleştirme kontenjanının olduğunu öğrendi. Buna çok sevindi çünkü puanı bu bölüm için yeterliydi. Yapı Ressamlığı Ön lisans Programı en düşük 210 puan ile öğrenci almıştı. Ayşegül'ün puanı 220'ydi ve bu bölüme başvuru yapabilecekti. Ayşegül ek yerleştirme zamanında tercihini yaptı ve sonuçlarını beklemeye başladı. ÖSYM'nin takvimine göre sonuçlar açıklandığında Yapı Ressamlığı Ön lisans Programını kazandığını öğrendi ve çok sevindi. Ayşegül şimdi okulların açılmasını bekliyor ve okuluna gitmek için çok heyecanlı.

Üniversiteyi Kazanan Çocuğunuzun Kayıt İşlemleri

Çocuğunuz bir yükseköğretim kurumuna yerleştirse kesin kayıt işlemleri için ÖSYM'nin kayıt takvimini takip ediniz. Çocuğunuzun yerleştiği kurumun belgelerini tamamlayarak kayıt işlemini yapınız. Kayıtlar online ya da yüz yüze olabilir. Değerli anne ve babalar bunun için ilgili kurumun duyurularını dikkatle takip ediniz.

Yüz yüze yapılan kayıtlarda çocuğunuzun bizzat kendisinin gidip başvuru yapması gerekmektedir. Kayıt için gerekli belgelerin onaylı olması önemlidir. Eksik belge ile kayıt yapılamamaktadır. Çocuğunuzun engelli sağlık raporunun güncel ve onaylı olduğunu kontrol ediniz.

! DİKKAT

Başvuruda ve sonrasında kullanmak için çocuğunuzun sağlık/engel raporu ve odyogramının birkaç tane onaylı kopyasını hazırlayın.

Üniversiteyi Kazanan Çocuğunuzun Alabileceği Destekler

Üniversiteyi kazanan çocuğunuzun eğitim alacağı üniversitede onu destekleyecek birimler bulunmaktadır. Bu birimlerden biri de engelli öğrenci birimidir. Çocuğunuzun eğitim hayatı süresince eğitim ile ilgili ihtiyaçlarını ve sorunlarını belirlemek, belirlenen sorunlar doğrultusunda onlara destek sunmak amacıyla kurulan bu birimler üniversitelerde çok etkili çalışmaktadır. Çocuğunuzun bu birimleri öğrenerek destek isteğini iletmesi konusunda yardımcı olmanız gerekmektedir. Bu konuda çocuğunuzunuzu bilgilendirin ve kurduğu iletişimlerini siz de takip edebilirsiniz.

ETKİNLİK 8

Çocuğunuzun kazandığı üniversitenin engelli öğrenci biriminin yerini ve yöneticisini öğrenin ve bilgi için randevu isteyin.

Engelli Öğrenci Birimleri engelli öğrencilerin devam ettiği eğitim ortamının öğrencinin durumuna uygun olup olmadığını kontrol etmekte ve bu konuda kurumlara destek vermektedir. Birim ayrıca engellilere yönelik araç gereçleri bulmaya çalışmaktadır. Engelli öğrenciler için özel ders materyallerinin hazırlanması ve öğrencinin engeline uygun eğitimin verilmesini konusunda öğrenciye destek olmaktadır. Birim aynı zamanda engelli öğrencilerin barınma ortamlarının düzenlenmesi konularında çalışmalar yapmaktadır. Çocuğunuzun kazandığı üniversitenin de engelli öğrenci birimi vardır. Bu birim ile iletişime geçmek ve çocuğunuzun eğitim öğretime yönelik ihtiyaçlarını bildirmek önemlidir.

ÖRNEK DURUM

Ayşegül Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu Yapı Ressamlığı Ön Lisans Programını kazandı. Üniversite hakkında bilgi almak istiyor. Ayşegül aynı zamanda Anadolu Üniversitesi Engelli Öğrenci Biriminin yerini de Anadolu Üniversitesinin web sayfasından (www.anadolu.edu.tr) öğrendi. Web adresini inceledi. Annesinden birimin müdürünü aramasını istedi. Annesi birimin müdürünü arayarak kızına nasıl yardımcı olacaklarını öğrendi. Annesi ve Ayşegül şimdi çok rahatlar.

Üniversite Bitti Şimdi Ne Olacak?

Değerli anne ve babalar üniversite eğitimi işitme engelli çocuğunuzun mesleki eğitiminin bir parçasıdır (7). Üniversite eğitimine gelinceye kadar ve üniversite eğitimi süresinde çocuğunuzun bir meslek edinmesi ve hayatını bu meslek ile kazanması için çok çalıştınız. Ço-

cuğunuz da eğitimini aldığı mesleğini yapmak için çok çalıştı. Bu bölümde çocuğunuzun üniversiteden mezun olduktan sonra öğrendiği meslek ile ilgili çalışabilmesi için neler yapabileceği ve nasıl hazırlanacağı konusunda sizlere yol göstermeye çalışacağız.

Kariyer ve Kariyer Planlama

Kariyer bir kişinin karar verdiği meslekte ilerleme sürecidir. Çocuğunuzun üniversite eğitimi- ne başlaması kariyerinin bir parçasıydı. Aynı şekilde üniversite eğitimi almadan iş yaşamına atılmayı istemesi de kariyerinin bir parçasıdır. Çocuğunuzun üniversite eğitimi tamamladıktan sonra kariyerine nasıl devam edeceği önemli bir karar aşamasıdır (7). Bu aşamada siz anne ve babalar olarak çocuğunuzun yönlendirme konusunda önemli kişilersiniz.

SORU

Çocuğunuz hangi mesleği yapmak istiyor?

Kariyer planlama kavramı ise bir kişinin kariyer hedeflerine ulaşmak için yaptığı planlamalardır. Çocuğunuzun istediği meslekte çalışabilmesi için alacağı eğitiminin ve eğitimden sonra yapacağı hazırlıkların çok iyi planlanması önemlidir (8, 9,10).

Üniversiteden mezun olan çocuğunuzun kariyer hedeflerini doğru belirlemesi gerekecektir. Bunun için öncelikle kendini tanıması önemlidir. Çocuğunuzun kendini tanıması için "Ne yapmak istiyor? Ne yaparsa mutlu olacak? Ne yapmayı seviyor?" sorularına yanıt vermesi gerekecektir. Bu sorulara verdiği yanıtlara göre kariyer planını yapacak ve iş arama ve işe başvurma çalışmalarını yapacaktır.

SORU

Çocuğunuza şu soruları sorunuz: Hangi mesleği yapmak istiyorsun? Hangi mesleği yaparsan mutlu olacaksın?

ETKİNLİK 9

Çocuğunuzla birlikte farklı meslek sahibi insanlarla görüşerek yaptıkları işler hakkında bilgi alın (ya da internetten bu konularla ilgili videolar izleyin). Bu meslekler çocuğunuzun ilgisini çekiyor mu? Çocuğunuz için uygun mu? Çocuğunuzla bu konuları konuşun.

ÖRNEK DURUM

Ayşegül Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu Yapı Ressamlığı Ön lisans Programı'ndan mezun oldu. Ayşegül bölüm birincisi oldu. Ailesi ve kendisi çok mutlu. Annesi ve babası Ayşegül'ün bir işte çalışmasını istiyor. Babası Ayşegül'e ne yapmak istediğini ve hangi işi yaparsa mutlu olacağını sordu. Ayşegül bölümünü çok severek okumuştur. Bu soruya hemen yanıt verdi. Yapı Ressamı olarak çalışmak istiyordu. Ailesinin de kendisini desteklemesinden çok memnun oldu. Ayşegül stajını bir mimarlık bürosunda yapmıştı. Büroda yaptığı işleri çok sevmişti. Yapı Ressamı olarak çalışmayı çok istiyor ve bunun için öncelikle güzel bir öz geçmiş hazırlaması gerektiğini biliyor.

Öz Geçmiş (CV) Hazırlamak

İş arama ve iş bulmadan önce çocuğunuzun yaptığı tüm çalışmalarını ve yeterliliklerini yazdığı bir öz geçmişinin (CV) olması gereklidir. Öz geçmiş yapılan tüm işlerin ve alınan eğitimlerin yer aldığı bir belgedir. Bu belgenin doğru ve düzgün bir şekilde hazırlanması önemlidir. İyi hazırlanan bir öz geçmiş, çocuğunuzun iyi bir iş bulmasına yardımcı olacaktır. Öz geçmiş kısa ve anlaşılır yazılmalıdır. En çok 2 sayfa olmalıdır. Öz geçmişte çocuğunuzun eğitim bilgileri ve çalışma deneyimleri yazılmalıdır. Öz geçmiş yazılırken yazım kurallarına dikkat etmek gereklidir (11). Bunun için çocuğunuzun hazırladığı öz geçmişi çok iyi kontrol edin. Kontrol etmesi için bir öğretmeninden yardım isteyebilirsiniz. Görsel 9'de örnek öz geçmiş belgesi verilmiştir.

ÖZ GEÇMİŞ		DİLLER	
Adı ve Soyadı			
KİŞİSEL BİLGİLER		KİŞİSEL BAŞARILAR	
T.C. No	:		
Cinsiyet	:		
Doğum Tarihi ve Yeri	:	HOBİLER VE İLGİ ALANLARI	
Medeni Durumu	:		
Uyruk	:	ÜYE OLUNAN TOPLULUKLAR	
Sürücü Belgesi	:		
Askerlik Durumu	:	REFERANSLAR	
Engel Durumu	:		
Engellilik Yüzdesi	:		
İletişim Şekli	:		
İLETİŞİM BİLGİLERİ			
Adres	:		
Ev Tel.	:		
Cep Tel.	:		
E-Posta	:		
EĞİTİM BİLGİLERİ			
Üniversite	:		
Lise	:		
İŞ DENEYİMİ			
MESLEKİ BİLGİ			

Görsel 9 Betimleme: Öz geçmiş örneği ve açıklamalar

Öz geçmişte istenen bazı bilgiler çocuğunuz için gerekli veya geçerli değilse bu bölümleri silebilirsiniz. Örneğin; kızlar için “askerlik durumu” bilgisini yazmaya gerek yoktur. Bu alan öz geçmişten kaldırılmalıdır. Ehliyetiniz yoksa “sürücü belgesi” alanı öz geçmişten kaldırılmalıdır.

! DİKKAT

İyi hazırlanmış bir öz geçmiş iş bulmak için önemlidir.

Öz geçmiş fotoğraf eklemek zorunlu değildir, ancak fotoğraf eklemek uygun olacaktır. Öz geçmiş eklenen fotoğrafın vesikalık fotoğraf ya da karşıdan çekilmiş bir fotoğraf olması gerekmektedir. Fotoğrafta çocuğunuzun yüzünün iyi görünmesine dikkat edin. Bulanık ve eski fotoğrafları kullanmayın. Yeni çekilmiş fotoğrafları kullanmayı tercih ediniz.

ETKİNLİK 10

Çocuğunuzla birlikte Görsel 9'deki örneğe bakarak öz geçmiş hazırlayın.

Öz geçmiş ile ilgili olarak Görsel 10'de açıklamalar yer almaktadır.

<p>ÖZ GEÇMİŞ... Bunu özgeçmişinizin en üstüne yazın.</p> <p>Adı ve Soyadı: Kendi adınızı ve soyadınızı yazın</p> <p>KİŞİSEL BİLGİLER</p> <p>T.C.No : Yazmak istemezseniz bu bölümü kaldırabilirsiniz.</p> <p>Cinsiyet : Kadın/Erkek olarak yazabilirsiniz.</p> <p>Doğum Tarihi ve Yeri : Doğduğunuz yeri ve tarihi yazın.</p> <p>Medeni Durumu : Evli ya da bekar olarak yazın.</p> <p>Uyruk : T.C. yazabilirsiniz.</p> <p>Sürücü Belgesi : Sürücü belgeniz yoksa bu bölümü silin.</p> <p>Askerlik Durumu : Kızlar bu bölümü silebilir. Erkekler MUAF yazabilir.</p> <p>Engel Durumu : İşime engelli olduğunuz yazın.</p> <p>Engelli Yüzdesi : Sağlık raporunuzdaki yüzdesi yazın. %60, %50 gibi</p> <p>İletişim Şekli : Nasıl iletişim kurduğunuz yazın.</p> <p>İLETİŞİM BİLGİLERİ</p> <p>Adres : Oturduğunuz yerin adresini yazın. Ev ya da Yurt gibi</p> <p>Ev Tel. : Evinizde telefon yoksa bu bölümü silin.</p> <p>Cep Tel. : Cep telefonunuz yazın. Baba ya da annenizin telefonu yazılırsa yannna babamın ya da annemin diye yazmak iyi olur.</p> <p>E-Posta : Her zaman kullandığınız e-posta adresinizi yazın.</p> <p>EGİTİM BİLGİLERİ</p> <p>Üniversite : Mezun olduğunuz üniversite ve bölümü yazın.</p> <p>Lise : Mezun olduğunuz liseyi yazın.</p> <p>İŞ DENEYİMİ</p> <p>Daha önce çalıştığınız yerleri yazabilirsiniz. Yeni mezunsanız okulunuzda yaptığınız stajları yazabilirsiniz.</p> <p>MESLEKİ BİLGİ</p> <p>Mesleğiniz için önemli bilgileri yazın. Kullandığınız bilgisayar programlarını ve kullandığınız makineleri yazabilirsiniz. Mesleğiniz ile ilgili öğrendiğiniz önemli bilgileri yazın.</p>	<p>DİLLER</p> <p>Bu bölümde işaret dili yazabilirsiniz. İngilizce ya da farklı diller varsa yazabilirsiniz.</p> <p>KİŞİSEL BAŞARILAR</p> <p>Aldığınız ödüller varsa yazabilirsiniz, yoksa bu bölümü silebilirsiniz.</p> <p>HOBİLER VE İLGİ ALANLARI</p> <p>Hobilerinizi yazabilirsiniz. Yazmak istemezseniz bu bölümü kaldırabilirsiniz.</p> <p>ÜYE OLUNAN TOPLULUKLAR</p> <p>Üye olduğunuz yer varsa yazın. Örnek Eskişehir İşitme Engelliler Derneği ya da Seramik Derneği gibi...</p> <p>REFERANSLAR</p> <p>Sizin hakkınızda bilgi verebilecek kişileri izin aldıktan sonra yazabilirsiniz. Anne, baba gibi yakın akrabaları yazmanıza gerek yok. Mesleğiniz ile ilgili staj hakkınızda bilgi verebilecek kişileri yazın. Hocalarınıza yazabilirsiniz. Staj yaptığınız yeri yazabilirsiniz. Buradaki bilgileri yazmadan önce mutlaka izin almanız gerekmektedir. İzin almadan isim, telefon yazılmaz. Referans olacak kişinin adını soyadını, telefonunu ve e-posta adresini yazın.</p>
---	---

Görsel 10 Betimleme: Öz geçmiş açıklamaları

İşitme engelliler için öz geçmişte “İletişim Şekli” alanına “Konuşarak iletişim kurabiliyorum.”, “İşaret dili ve yazarak iletişim kurabiliyorum.” ya da “İşaret dili ile iletişim kuruyorum.” gibi bilgilerin yazılması çocuğunuzu işe alacak kişiler için önemli bilgilerdir, yazılması iyi olacaktır.

Ayrıca öz geçmişin “Diller” bölümüne çocuğunuzun bildiği yabancı diller ve biliyorsa “İşaret Dili” de yazılabilir.

ÖRNEK DURUM

Ayşegül anne ve babasıyla birlikte iş bulmak için neler yapacağı ile ilgili planlama yaptı. Annesi ve babası Ayşegül’ün hangi işte çalışmak istediğini sordular. Ayşegül okulda hocalarıyla da konuşmuştu ve mesleğini yapmak istiyordu. Staj yapığı mimarlık bürosunda ya da başka bir mimarlık bürosunda yapı ressamı olarak çalışmak istiyor. Bunun için iş başvurusu yapması gerekiyor. Ama önce çok iyi bir öz geçmiş hazırlamalı. Anne ve babasıyla birlikte okulda öğrendiği şekilde öz geçmişini yazıyor. Stajlarını ve okulda öğrendiği bilgisayar programlarını da öz geçmişine ekliyor. Ayşegül hem konuşuyor hem de işaret ile iletişim kurabiliyor. Ayşegül iletişim bilgilerini de doğru bir şekilde yazıyor. Ayşegül e-posta adresini alırken kendi adını ve soyadını kullanarak aldı. Böylece e-posta adresini bulmak ve kullanmak daha kolay oldu. Ayşegül öz geçmişini tamamladı ve artık iş başvurusu yapabilir (Görsel 11).

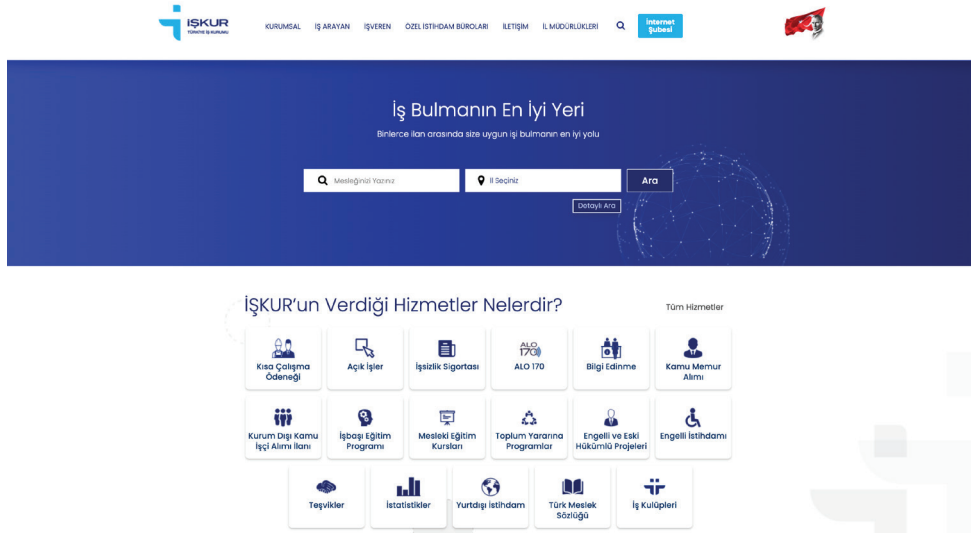
ÖZ GEÇMİŞ	
Ayşegül KAYA	
KİŞİSEL BİLGİLER	
T.C. No	: 12345678900
Cinsiyet	: Kadın
Doğum Tarihi ve Yeri	: Eskişehir, 16/09/2002
Medeni Durumu	: Bekar
Uyruk	: T.C.
Sürücü Belgesi	: Ehliyetim var.
Engel Durumu	: İşitme Engelli
Engellilik Yüzdesi	: %52
İletişim Şekli	: Konuşarak, İşaret dili ile ve yazılı İletişim kurabilirim.
İLETİŞİM BİLGİLERİ	
Adres	: Kırmızı Toprak Mahallesi, Fidan Sokak ABC Sitesi A blok No:358 Eskişehir
Ev Tel.	: 0 222 123 45 67
Çap Tel.	: 0 555 555 55 55
E-Posta	: aysegul_kaya@xxx.com
EĞİTİM BİLGİLERİ	
Üniversite	: Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu Yapı Ressamlığı Önlisans Programı (2020-2021)
Lise	: Kemal Yurtbilir İşitme Engelliler Meslek Lisesi/Bilgisim
İŞ DENEYİMİ	
Üniversite Stajı	: ABCD Mimarlık Ofisi Yapı Ressamı (2019-30 gün)
MESLEKİ BİLGİ	
AutoCad Programı Microsoft Office Programları 3D Max Photoshop	
DİLLER	
İngilizce	: Alt düzeyde
Türkçe İşaret Dili	: İyi derecede
KİŞİSEL BAŞARILAR	
Atletizm 2020-2021	: Liselerarası Eskişehir Birinciliği Engelliler Entegre Yüksekokulu Bötüm Birinciliği
HOBİLER VE İLGİ ALANLARI	
Kitap okumak, koşmak ve film izlemek	
REFERANSLAR	
Doç. Dr. Meltem HAKAN	: Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu Öğretim Üyesi (melih@anadolu.edu.tr)
Öğrt. Grv. Gülçen KUMRU	: Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu Staj Koordinatörü (kumru@anadolu.edu.tr)

Görsel 11 Betimleme: Ayşegül’ün öz geçmişi

Çocuğunuzun öz geçmişini hazırladıktan sonra iş başvurusu çalışmalarını yapabilirsiniz.

İş Başvurusu Yapmak

Çocuğunuz üniversiteden ya da liseden mezun olduktan sonra kendini geliştirmek için farklı kurslara katılabilir. Bu konuda açılan kurs programları takip edilmelidir. Kendini geliştireceği kurs programları daha iyi bir iş bulması için ona yardımcı olabilecektir. Bu aşamada İş Bulma Kurumunun (İŞKUR) web sayfasını takip etmek (www.iskur.gov.tr) ve İŞKUR web sayfasından "İnternet Şubesi" düğmesine basarak açılan e-şube sayfasından (esube.iskur.gov.tr) İŞKUR'a üye olmak iyi olacaktır (Görsel 12-13). İş ararken çocuğunuzla birlikte İŞKUR web sayfasında bulunan ilanları takip edebilirsiniz. Ayrıca çocuğunuz İŞKUR'a üye olduktan sonra yaşadığınız yerde bulunan İŞKUR'a giderek çocuğunuzun "engelli kaydını" yaptırmanız gereklidir. Engelli kaydına giderken yanınızda mutlaka engelli sağlık raporunuzun bulunması önemlidir.

Görsel 12 Betimleme: İŞKUR web sayfası görünümü (iskur.gov.tr)

Görsel 13 Betimleme: İŞKUR e-şube web sayfası (esube.iskur.gov.tr)

ETKİNLİK 11

Çocuğunuzla birlikte İŞKUR'un sayfasına girin ve üye olma işlemlerini yapın.

İş başvurusu yapmak için İŞKUR'dan sonra internet üzerinden iş aramaya yarayan çeşitli sitelere CV yükleyerek iş arayabilirsiniz.

ETKİNLİK 12

Çocuğunuzla birlikte internet üzerinde bulunan iş başvuru web sayfalarını araştırın ve seçtiğiniz sayfalara çocuğunuzun üyelik işlemlerini birlikte yapın.

Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı (EKPS)

Çocuğunuz kamu (devlet kurumunda) sektöründe çalışmak istiyorsa ÖSYM'nin düzenlediği Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) ya da engelli bireyler için düzenlenen Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı'na (EKPS) hazırlanarak sınava girebilir. Kamunun engelli personel ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılan EKPS'de işitme kayıplı bireyler için hazırlanmış sorular vardır. EKPS'ye girmek için çocuğunuzun en az %40 engelli olduğunu belirten sağlık raporuna ihtiyaç bulunmaktadır. EKPS; ortaöğretim, ön lisans ve lisans mezunu engelli bireylerin eğitim durumlarına göre yapılan bir sınavdır (12). Çocuğunuz üniversite veya liseden mezun durumunda ise EKPS'ye girebilir. Çocuğunuzun EKPS'den aldığı puan dört yıl geçerli olacaktır. Bu süre içinde açılan kadrolara tercih yapabilirsiniz. EKPS sonuçları ÖSYM'nin internet sayfasında (www.osym.gov.tr) yayınlanır. Çocuğunuz EKPS puanına göre açılan tercihler sayfasından tercihini yapabilir.

Çocuğunuzun EKPS'ye başvurusunu ÖSYM Başvuru Merkezinden yapabilirsiniz. Çocuğunuz daha önceki yıllarda başvuru yaptıysa ais.osym.gov.tr adresinden de başvuru yapabilirsiniz. Başvuru için ÖSYM Aday İşlemleri Sisteminde açılan sayfadan İşlem Tipi bölümünden "Başvurular" bağlantısını seçin. Bulduğunuz yılda EKPS yapılacaksa çocuğunuzun gireceği sınavı listede görebilirsiniz (Görsel 14).

SORU

Bulduğunuz yılda EKPS yapılıyor mu? Araştırınız.

ÖSYM İşlem Takvimi YU No Talep Formu ÖSYM ADAY İŞLEMLERİ SİSTEMİ e-Devlet ile Giriş Yap e-Devlet ile Kayıt Ol Sisteme Giriş

İşlem Tipi: Güncel İşlemler

SINAV / TERCİH ADI	İŞLEM TİPİ	SINAVIN TARİHİ	İŞLEM TARİHLERİ	DURUMU
--------------------	------------	----------------	-----------------	--------

Görsel 14 Betimleme: Aday işlemleri sistemi başvurular sayfası (ais.osym.gov.tr)

! DİKKAT

ÖSYM'nin sınava yönelik duyurularını takip etmeyi unutmayın.

ETKİNLİK 13

Çocuğunuzla EKPSS'ye girmek isteyip istemediğini konuşun. Kamuda (devlet kurumunda) çalışmak ile ilgili ne düşünüyor öğrenin. Kamuda çalışan bir yakınınızla bu konuda konuşabilirsiniz.

Çocuğunuzun EKPSS'ye girebilmesi için öncelikle sınav ücretini ödemeyi unutmayınız. Sınav ücretini yatırdıktan sonra ÖSYM'nin Aday İşlemleri Sistemine çocuğunuzun T.C. kimlik numarası ve şifresi ile girebilirsiniz ve çocuğunuzun başvurusunu çocuğunuzla birlikte yapabilirsiniz. Başvuru sürecinde çocuğunuz sınava girmek istediği şehri seçmelidir. Seçeceğiniz şehir ile ilgili bir problem olursa ÖSYM'nin bulunduğunuz şehirdeki/yerleşimdeki ÖSYM Başvuru Merkezine giderek problemi düzeltebilirsiniz.

EKPSS Sınav Sistemi

EKPSS'de işitme kayıplı adaylar iki grupta sınav hazırlanmaktadır. Bu grupları belirlemek için sınava başvuranların;

- İlköğretime başlama yaşı öncesinde
- İlköğretime başlama yaşı sonrasında

işitme engelli olup olmadıklarına bakılmaktadır (11).

! DİKKAT

Bu bölümde verilen bilgiler EKPSS'nin 2021 yılı için uygulanan şekli ile verilmiştir. Ancak süreç içinde yeni düzenlemeler de yapılabilmektedir. Bu bölümde verilen bilgilerin güncelliği için bulunduğunuz yıl için geçerli olan EKPSS sınav kılavuzunu inceleyebilirsiniz.

SORU

Çocuğunuz ilköğretim öncesinde mi yoksa ilköğretim sonrasında mı işitme engelli oldu?

İlköğretime başlama yaşı öncesinde işitme kaybı olanlar için sorulan soruların içeriklerinde yer alan metinlerin günlük ve yaygın olarak kullanılan kelimelerden oluşmasına dikkat edilmektedir. İlköğretime başlama yaşı öncesinde işitme kaybı olan adaylar ayrı bir test ile sınava girmekte ve ek süre verilmektedir.

İlköğretime başlama yaşı sonrasında işitme kaybı olanlar ise karmaşık ve uzun paragraflar içermeyen sorular ile hazırlanmış sınava diğer engel grupları ile birlikte girmektedirler. Bu grupta yer alan işitme kayıplı adaylara da ek süre verilmektedir.

Sınava başvuru sırasında işitme kayıplı çocuğunuzun ilköğretime başlama yaşı öncesinde ya da sonrasında işitme engelli olduğunu kanıtlayan bir belgeyle bu durumu belirtmeniz gerekmektedir.

! DİKKAT

Çocuğunuz ilköğretim öncesinde işitme engelli olduysa bunu kanıtlayan belgeleri ÖSYM Başvuru Merkezine çocuğunuzla birlikte giderek bildiriniz.

İlköğretime başlama yaşı öncesi işitme engelli olan adayların durumlarını belgelendirmek için aşağıdaki belgelerden birini almaları gerekmektedir:

- İlköğretimi (ilkokul-ortaokul) işitme engelliler okulunda okuduklarını gösteren diploma
- İlköğretim çağı öncesi işitme engelli olduğunu gösteren engelli sağlık kurulu raporu
- Kaynaştırma okuluna gidenlerin işitme engelli olarak okumuş olduklarını gösteren okul diploması/mezuniyet belgesi
- İlköğretim çağı öncesi işitme engelli olduğunu gösteren diğer rapor vb. resmî belgeler

Çocuğunuz EKPSS'ye ilk kez başvuru yapıyorsa çocuğunuzun engelli sağlık raporu ve ilköğretime başlama yaşı öncesi ya da sonrasında işitme engelli olduğunu gösteren belge ile ÖSYM Başvuru Merkezine gitmeniz ve çocuğunuz ile birlikte başvurusunu yapmanız gerekmektedir. Başvuruyu çocuğunuz yapmalıdır. Çocuğunuzun yerine sizin başvuru yapmanız kabul edilmemektedir.

ÖSYM Başvuru Merkezine gittiğinizde yanınızda bulundurmanız gereken evraklar şunlardır:

- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüğünden onaylı Ön Kabul ve Taahhüt Beyanı
- Doldurulmuş EKPSS Aday Başvuru Formu
- Eğitim bilgilerini gösteren belgenin onaylı fotokopisi
- Nüfus Cüzdanı

Ön Kabul ve Taahhüt Beyanının Alınması: ÖSYM Başvuru Merkezine gitmeden önce Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüğünden onaylı Ön Kabul ve Taahhüt Beyanı belgesini almanız önemlidir. Bu belgeyi almak için yanınızda aşağıdaki belgeleri bulundurmanız gereklidir:

- En az %40 engel grubunda olduğunuzu gösteren engelli sağlık raporu
- İlköğretime başlama yaşı öncesi ya da sonrasında işitme engelli olduğunu gösteren belge
- ÖSYM sayfasından alınacak EKPSS aday başvuru formu
- Öğrenim durumunu gösteren belge (diploma, mezuniyet belgesi ve mezun durumunda olduğunu gösteren belge)
- Kimlik kartı

ETKİNLİK 14

Çocuğunuzla birlikte EKPSS için gerekli evrakların bulunacağı bir dosya hazırlayın.

Çocuğunuzun kamu alanında çalışabilmesi için EKPSS'ye girmesi ve tercih yapabilmek için gerekli puanları alması önemlidir. EKPSS için gerekli belgeler doğru hazırlanarak başvuru yapıldığında ve EKPSS için çalışarak sınava girildiğinde çocuğunuzun yeterli puanı alacağını umuyoruz. Sınava hazırlanan ve sınava giren çocuklarımıza başarılar dileriz.

İş Görüşmesi (Mülakat)

Çocuğunuz üniversiteden mezun olduktan sonra EKPSS'den başarılı olarak kamu alanına yerleşebilir. Bazı kamu alanları EKPSS'nin yanı sıra mülakat da yapılabilmektedir. Aynı zamanda çocuğunuz kamuda çalışmak yerine özel sektör alanında kendi meslek alanına uygun işlere başvuru yapmak isteyebilir. Bu bölümde kamu ya da özel sektör alanına başvurularda çocuğunuzun karşılaştığı iş görüşmesi/mülakat hakkında bilgi verilecektir.

İşveren iş görüşmesi ile işe başvuran kişinin o işe uygun olup olmadığını değerlendirir. Bu nedenle iş görüşmesi önemli bir aşamadır. Çocuğunuzun öz geçmişi ile bir iş yerine başvuru yaptığınızda çocuğunuza görüşme için randevu verilebilir. Bazen hemen randevu verilmeyebilir. Bu durumda beklemek gerekecektir. İş başvurusu yaptıktan iki hafta sonra bilgi alamazsanız iş yerini arayabilir ya da çocuğunuzla giderek bilgi isteyebilirsiniz. Bu görüşmede size beklemeniz gerektiği söylenirse tekrar ne zaman arayabileceğinizi sorup öğrenebilirsiniz.

Bu bölümde iş görüşmesi üç aşamada açıklanacaktır:

- İş görüşmesi öncesi
- İş görüşmesi sırası
- İş görüşmesi sonrası

İş Görüşmesi Öncesi: Görüşmeye iyi hazırlanmak önemlidir. Bunun için çocuğunuzun iş görüşmesine giderken giymesi gereken kıyafetleri seçmek gereklidir. İş görüşmesine giderken giyilecek kıyafetin öncelikle temiz ve ütülü olması önemlidir. Aynı zamanda saçlar ve tırnaklar da temiz ve bakımlı olmalıdır.

Çocuklarınız iş görüşmesine temiz ve tertipli gitmelidir. Bu konuda onlara rehberlik etmelisiniz. Tercih edecekleri kıyafetler temiz ve ütülü olmalıdır. Kapalı ayakkabı tercih edilmeli ve ayakkabılar mutlaka boyalı olmalıdır. Ayrıca ayakkabılar çorapsız giyilmemelidir. Tercih edilen kıyafet ve aksesuarlar sade olmalıdır. (Etek, ceket veya pantolon, ceket tercih edilebilir.) Kıyafetlerin rengi çok canlı olmamalıdır.

Kıyafetler tamamlandıktan sonra görüşmeye giderken çocuğunuzun yanına alması gereken bazı önemli malzemeler de bulunmaktadır. Bu malzemeleri şöyle sıralayabiliriz:

- Kâğıt mendil
- Kalem ve not defteri
- Telefon
- Öz geçmiş

İş Görüşmesi Sırası: Çocuğunuzun iş görüşmesine gideceği yeri bilmiyorsanız bir gün önce çocuğunuzla birlikte gidebilirsiniz. Görüşme yerini öğrendikten sonra görüşme saatinden 20 dakika önce orada olmak iyi olacaktır. Evden çıkış saati buna göre planlanmalıdır.

Çocuğunuz işaret dili ile iletişim kuruyorsa iş görüşmesine bir işaret dili tercümanı ya da konuşmaları çevirebilecek bir arkadaşı ile birlikte görüşme yapacağı kişiden izin alarak girebilir. Anne ve babaların işitme kayıplı çocuğu ile iş görüşmesine girmesini tavsiye edilmemektedir. Eğer iş görüşmesine çocuğunuzla birlikte girmek zorunda kalırsanız çocuğunuz yerine konuşmamalısınız. Sadece çocuğunuzun söylediklerini çevirebilirsiniz. Yorumlarınızı ve düşüncelerinizi iş görüşmesinde söylemeyiniz. Unutmayın iş görüşmesine çocuğunuz giriyor, siz girmiyorsunuz.

Çocuğunuz görüşme için içeriye girdiğinde ona gösterilen yere oturmalı ve beklemelidir. İş görüşmesi için içeri girerken mutlaka kapıyı çalmalı ve daha sonra içeri girmelidir. İçerden gelen sesi duyamıyorsa kapıyı çaldıktan sonra üç saniye beklemeli ve daha sonra içeri girmelidir. İçeri girerken güler yüzlü olmalı ve ona oturması söylenmeden kesinlikle oturmamalıdır. Görüşme yapılan masaya eşyasını koymamalı ve telefonunu kesinlikle sessiz konumda tutmalıdır. Ne içmek istediği sorulursa bir şey istememelidir. Bir şey içmesi konusunda tekrar sorulduğunda çay ya da su isteyebilir. Görüşme sırasında ona sorulan soruları doğru olarak yanıtlaması önemlidir. Bu konuda çocuğunuzla konuşunuz. Çocuğunuz bilmediği sorulara "bilmiyorum ama öğrenmeyi çok isterim." diyerek öğrenmeye açık olduğunu belirtmesi önemlidir.

İş Görüşmesi Sonrası: Çocuğunuz iş görüşmesinden çıkarken görüşmeyi yapan kişiye daha sonra soru sormak isterse nasıl iletişim kuracağını sorabilir. İş görüşmesi yaptığı kişiye teşekkür maili atabilir. Görüşmeden sonra size verilen süre bitince bir cevap alamadıysanız, iş görüşmesi yaptığınız kişiye bir mail atarak sonuç hakkında bilgi alabilirsiniz. Ancak size verilen süreye çok dikkat edin ve süre bitmeden aramayın.

ETKİNLİK 15

Çocuğunuzla birlikte bir iş seçin ve o iş için iş görüşmesi (mülakat) denemesi yapın.

ÖRNEK DURUM

Ayşegül öz geçmişi ile iş başvurusu yaptığı mimarlık ofisinden iş görüşmesi için randevu almıştı. Ayşegül çok heyecanlıydı ve daha önce hiç iş görüşmesi yapmamıştı. Ayşegül hem konuşarak hem de işaret dili ile iletişim kurabiliyordu. Ama bazen konuşulanları anlamak için tekrar sorması gerekiyordu.

Annesi ve Ayşegül mimarlık ofisinin bulunduğu yere görüşmeden önce giderek adrese nasıl ulaşabileceklerini öğrendiler. Mimarlık ofisine dolmuş ile 20 dakikada gidilebiliyordu. Ayşegül'ün randevusu saat 11.00'de olduğu için 10.00'da evden çıkması iyi olacaktı.

Anne ve babası Ayşegül'ün iş görüşmesinde heyecanlanmaması için öğretmeni Gökçen Kumru'dan yardım istedi. Gökçen Öğretmen Ayşegül ile iş görüşmesi denemesi yapmaya karar verdi. Gökçen Öğretmen, iş görüşmesi öncesinde Ayşegül'ün hazırladığı öz geçmişi inceledi (Görsel 9). Daha sonra Ayşegül ile birlikte bir görüşme denemesi yaptılar. Gökçen Öğretmen Ayşegül'e sorular sordu, Ayşegül soruları yanıtladı, anlamadığı

zaman tekrar sordu. Gökçen Öğretmen Ayşegül'e rahat olmasını, sorulara doğru yanıt vermesini ve anlamadığı zaman tekrar sormasını söyledi. Ayşegül bu bilgilere çok dikkat etti.

Artık Ayşegül iş görüşmesi için hazır ve heyecanı biraz azaldı. Görüşme gününü bekliyor.

İş Yaşamında İşitme Kayıplı Bireyler İçin Öneriler

İş yerleri iş makineleri ve araçlarının iş ortamında bulunması ve işitme kayıplı bireylerin bu makineleri duymamaları nedeniyle iş kazalarının olması, diğer çalışanların işitme kayıplı çalışan ile iletişim problemleri yaşaması gibi problemler nedeniyle işitme kayıplı bireylerle çalışmak konusunda endişelenmektedir (13).

İş yerlerinde bulunan iş makineleri işitme kaybı olan bireyler için tehlikeli olabilmektedir. İş makinelerinin sesini duyamayan bireyler, iş kazaları yaşama riskiyle karşı karşıyadır. Ancak tüm bu sorunlar alınacak önlemlerle rahatlıkla ortadan kaldırılabılır. Bu konuda iş yerlerinin doğru önlemleri alması önemlidir. Çocuğunuz bir iş yerine iş için başvurduğunda ilk önce onun iletişim yetenekleri sorulacaktır. Bu konuda her türlü iletişime açık olmanız önemlidir. Çocuğunuzun nasıl iletişim kurduğunuzun doğru bir şekilde anlatılması gerekmektedir. Ayrıca iş görüşmesi yaptığınız kişiye iletişim için kullanılabilecek tüm yolları söylemeniz doğru olacaktır. Örneğin işaret dili ile iletişim kuruyorum. Yazarak anlatırsanız anlarım. İş zamanında bana söylemek istediklerinizi telefonda yazarsanız anlaşabiliriz. Benimle biraz yavaş konuşursanız sizi anlayabilirim. Bu şekilde tüm iletişim yollarını söylerseniz iş yerinin iletişim ile ilgili sorularını da yanıtlamış olursunuz.

Ülkemizde 4857 sayılı İş Kanunu'nun 30. maddesine göre 50 kişiden fazla çalışanı bulunan işyerlerinde belirli oranlarda engelli eleman çalıştırma zorunluluğu bulunmaktadır (14). Ancak bu zorunluluk nedeniyle açılan kontenjanların genellikle işitme engeli dışındaki engel grupları için kullanıldığı görülmektedir. Benzer şekilde EKPSS ile kamu alanına yerleşen engellilere baktığımızda işitme engelliler küçük bir grubu oluşturmaktadır (15,16). Bu nedenle işitme kaybı bulunan çocuğunuzun iş yerine kendini doğru bir şekilde ifade etmesi önemlidir. Siz anne babaların çocuklarının iş görüşmesine ve iş başvurusuna iyi bir şekilde hazırlanması konusunda yardımları çok önemlidir.

İş yerinde karşılaşılabilecek önemli sorunlardan biri de ön yargıdır. Ön yargı bir kişi ya da bir olay için bilgi edinmeden kendi kendimize verdiğimiz karardır (15,16). İş yerlerinin işitme engelliler ile ilgili verdikleri yanlış kararları, doğru olarak değiştirmek çocuğunuzun ve sizlerin elindedir. Bunun için çocuğunuzun çalıştığı işi en iyi şekilde yapması önemlidir. Ön yargılar çocuğunuzun iş yerinde yapacağı doğru çalışmalar ile değişecektir. Bu konuda sizler de her zaman çocuğunuza destek olmaya devam etmelisiniz.

ETKİNLİK 16

Çocuğunuz iş yerinde bir problemle karşılaştığında bunu nasıl çözebilir? Farklı senaryolar düşünerek bunları nasıl çözüme ulaştırabileceğinizi çocuğunuzla konuşun.

Neler Öğrendik?

Çocuğunuz liseden mezun olduktan sonra hayatında önemli değişiklikler olacaktır. Lise eğitiminden sonra çalışma hayatına başlayabilir, eğitimine devam ederek üniversitede okumak isteyebilir. Bu bölümde sizlere çocuğunuzun üniversiteye giriş süreçleri, üniversite bittikten sonra yapacağı işler ve iş yaşamı hakkında bilgi vermek amaçlanmıştır.

Çocuğunuz üniversite okumak istiyorsa lise eğitimi süresinde öğretmenleri ile iş birliği yapmanız iyi olacaktır. Çocuğunuzun lise hayatı boyunca derslerine çalışması ve hangi okulda okumak istediğini araştırması gerekir. Bunun için de öğretmenleri ve sizler ona destek olmalısınız. Çocuğunuzun üniversite eğitimi alabilmesi için girmesi gereken üniversite sınavları Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi yani ÖSYM Başkanlığı düzenler ve değerlendirir. Üniversite sınavları, Yükseköğretim Kurumları Sınavı yani YKS olarak adlandırılır. YKS üç aşamalı sınavdır. Bu aşamalar Temel Yeterlik Testi (TYT), Alan Yeterlik Testleri (AYT) ve Yabancı Dil Testidir (YDT). Üniversiteye gidebilmek için çocuğunuzun birinci aşamada yer alan TYT'ye girmesi zorunludur. TYT'den aldığı puan ile 2 yıllık yükseköğretim alması için gerekli okulları tercih edebilir. Ayrıca ön kayıt ile öğrenci alan bölümlere girmek için de TYT puanının olması gerekmektedir. Çocuğunuz üniversitelerin 4 yıllık bölümlerinden birini tercih etmek istiyorsa AYT'ye girmesi gereklidir. Çocuğunuz yabancı dil ile ilgili bir bölümü tercih etmek istiyorsa YDT'ye de girmelidir. Çocuğunuzun YKS'ye girebilmesi için önce başvuru yapması gerekir. Başvuru Formunu doldururken özellikle formun 31. Maddesinde yer alan "Sağlık/Engel Durumu Bilgileri" bölümünü doldurmayı unutmayın. Sisteme kayıt işlemini ÖSYM Başvuru Merkezi yapmaktadır. Yakın bir merkez yoksa belgeleri posta ile ulaştırmanız gerekmektedir. Sınav sonuçları ÖSYM tarafından açıklanacaktır.

Çocuğunuzun aldığı puana göre tercih işlemlerini ÖSYM'nin web sayfasından yapılır. Tercih işlemleri için ihtiyaç duyarsanız çocuğunuzun okulundan yardım alabilirsiniz. Çocuğunuzun tercihlerini yaparken üniversitelerin engelli kontenjanlarını ve bölüm birincisi kontenjanlarını takip edin. Çocuğunuz bu kontenjanlardan yararlanabilir. Çocuğunuz yerleştirme sürecinde bir programa yerleşemezse "ek yerleştirme" zamanlarını takip edin. Ek yerleştirmelerden yararlanmak için çocuğunuzun puanının tercih edeceği üniversite bölümüne yerleşen en düşük puanlı öğrencinin puanından daha düşük olmamalıdır. Üniversiteyi kazanan çocuğunuz kayıt işlemlerini kendisi yapmalıdır. Bunun için kazandığı üniversitenin duyurularını çok iyi takip etmelidir.

Öğrenim hayatından sonra iş başvurusu yapmak için öncelikle İŞKUR'un web sayfasını takip etmek ve engelli kaydını yapmak gereklidir. İş başvurusu sonrasında iş görüşmeleri yapılabilir. İş başvurusu yaparken iyi bir öz geçmiş hazırlamak çok önemlidir. Çocuğunuz kariyerine kamu alanında çalışmak ve memur olmak istiyorsa bu durumda engelli kamu personeli için hazırlanan EKPS's'ye girmesi gerekmektedir. Çocuğunuz bir iş yerine iş için başvurduğunda ilk önce onun iletişim yetenekleri sorulacaktır. Bu konuda her türlü iletişime açık olmanız önemlidir. Çocuğunuzun nasıl iletişim kurduğunun doğru bir şekilde anlatılması gerekmektedir. Ayrıca iş görüşmesi yaptığınız kişiye iletişim için kullanılabilecek tüm yolları söylemeniz doğru olacaktır.

Yararlanılan Kaynaklar

1. YKS Kılavuzu. (2021). <https://www.osym.gov.tr/TR,21247/2021-yuksekogretim-kurumlari-sinavi-yks-yuksekogretim-programlari-ve-kontenjanlari-kilavuzu.html>. Erişim Tarihi: 04/08/2021
2. İşitme Engelli Adaylar İçin Hazırlanmış YKS Kılavuzu (2021). <https://www.osym.gov.tr/TR,20844/2021.html>. Erişim Tarihi: 04/08/2021
3. E-Devlet Şifresi (2021). <https://www.turkiye.gov.tr/bilgilendirme?konu=sikcaSorulanlar>. Erişim Tarihi: 04/08/2021
4. OSYM (2021). <https://www.osym.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 04/08/2021
5. YÖK Kararı (2022). <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2022/yok-ten-yks-ye-iliskin-kararlar.aspx>. Erişim Tarihi: 16/02/2022
6. Anadou Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksokulu (AÜEEYO) (2021). <https://www.anadolu.edu.tr/akademik/yuksekokullar/295/engelliler-entegre-yuksekokulu/genel-bilgi>. Erişim Tarihi: 04/08/2021
7. Kaya, Z. (2017). İşitme Engellilerin Mesleki Eğitimine Bir Bakış: Engelliler Entegre Yüksokulu Örneği. *Mesleki Bilimler Dergisi*. 6 (3): 677 688.
8. Kaya, Z., Anay Özten, M., Abalı, G., Karasu, G. ve Girgin, M.C. (2017). Küreselleşen Dünyada Eğitim. İşitme engelli üniversite öğrencileriyle kariyer planlama: İş yeri ziyareti. Ed. Demirel, Ö. ve Dinçer, S. Pegem Akademi. Ankara. DOI 10.14527/9786053188407
9. Karasu, G., Kaya, Z. ve Anay Özten, M. (2017). The Process of Supporting Career Awareness Studies of Hearing-Impaired Students With Language Arts Courses. *The Turkish Online Journal of Educational Technology* – December 2017.
10. Kaya, Z. (2018). Opinions Of Undergraduate Freshman Students Of The School For The Handicapped On Career And Career Awareness. *The Turkish Online Journal of Educational Technology* – November 2018.

11. Kaya, Z. (2018). Job Application Preparations In The Process Of Career Awareness. The Turkish Online Journal of Educational Technology – November 2018.
12. EKPSS Kılavuzu. (2020). <https://www.osym.gov.tr/TR,19221/2020-ekpss-kilavuz-tablo-lar-ve-basvuru-bilgileri.html>. Erişim Tarihi: 04/08/2021
13. Akardere, S.S. (2005). İşverenlerin engelli çalışanlara yönelik tutumları (Employers attitudes towards handicapped worker). (Unpublished Master's Thesis, Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye). Retrieved from (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>) on 07.07.2017. (Dissertation Number. 188749)
14. Engelliler Hakkında Kanun. (2005). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378-20130425.pdf>. Erişim Tarihi: 04/08/2021
15. Kaya, Z., Anay Özten, M. ve Girgin, M.C. (2015). Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu Mezunlarının Sosyal Paylaşım Ağları Yoluyla İzlenmesi Süreci. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15 (Özel Sayı), 139-159.
16. Kaya, Z. (2021). Eğitim Bilimlerinde Güncel Akademik Çalışmalar. Üniversite Mezunu İşitme Engellerin İstihdamı: Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu Örneği. Ed. Gür, H. Livre de Lyon. Lyon, France. ISBN: 978-2-38236-145-0